

Sveučilište u Zagrebu, Akademija likovnih umjetnosti (Ilica 85, Zagreb) : povijest gradnje, valorizacija i prijedlog konzervatorskih smjernica

---

Kraševac, Irena; Šverko, Ana

Authored book / Autorska knjiga

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Publication year / Godina izdavanja: **2022**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:254:503591>

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-29**

Repository / Repozitorij:

[PODEST - Institute of Art History Repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU AKADEMIJA LIKOVNIH UMJETNOSTI

ILICA 85, ZAGREB

POVIJEST GRADNJE, VALORIZACIJA I PRIJEDLOG
KONZERVATORSKIH SMJERNICA

INSTITUT ZA POVIJEST UMJETNOSTI

ZAGREB, LISTOPAD 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AKADEMIJA LIKOVNIH UMJETNOSTI

ILICA 85, ZAGREB

POVIJEST GRADNJE, VALORIZACIJA
I PRIJEDLOG KONZERVATORSKIH SMJERNICA

Zagreb, listopad 2022.

KONZERVATORSKI ELABORAT

Autorice

Dr. sc. Irena Kraševac

Dr. sc. Ana Šverko

Arhitektonska snimka

Jurcon projekt, Ivana Kosier
Czeisberger, dipl. ing. arh.

Grafička obrada nacrtu

Lucija Ćurković

Fotografije

Paolo Mofardin

Arhiv i Dokumentacija Akademije likovnih
umjetnosti

Grad Zagreb, Gradski zavod za zaštitu
spomenika kulture i prirode

Recenzentice

Dr. sc. Ivana Mance Cipek
Sandra Peršin, dipl. ing. arh.

Restauratorsko sondiranje

Studio OEL d.o.o., Vinko Pešorda

Lektura

Rosanda Tometić

Grafičko oblikovanje

Franjo Kiš, ArTresor naklada

Izvršitelj

Institut za povijest umjetnosti

Voditeljice istraživanja

Dr. sc. Katarina Horvat-Levaj
Ivana Haničar Buljan, dipl. ing. arh.

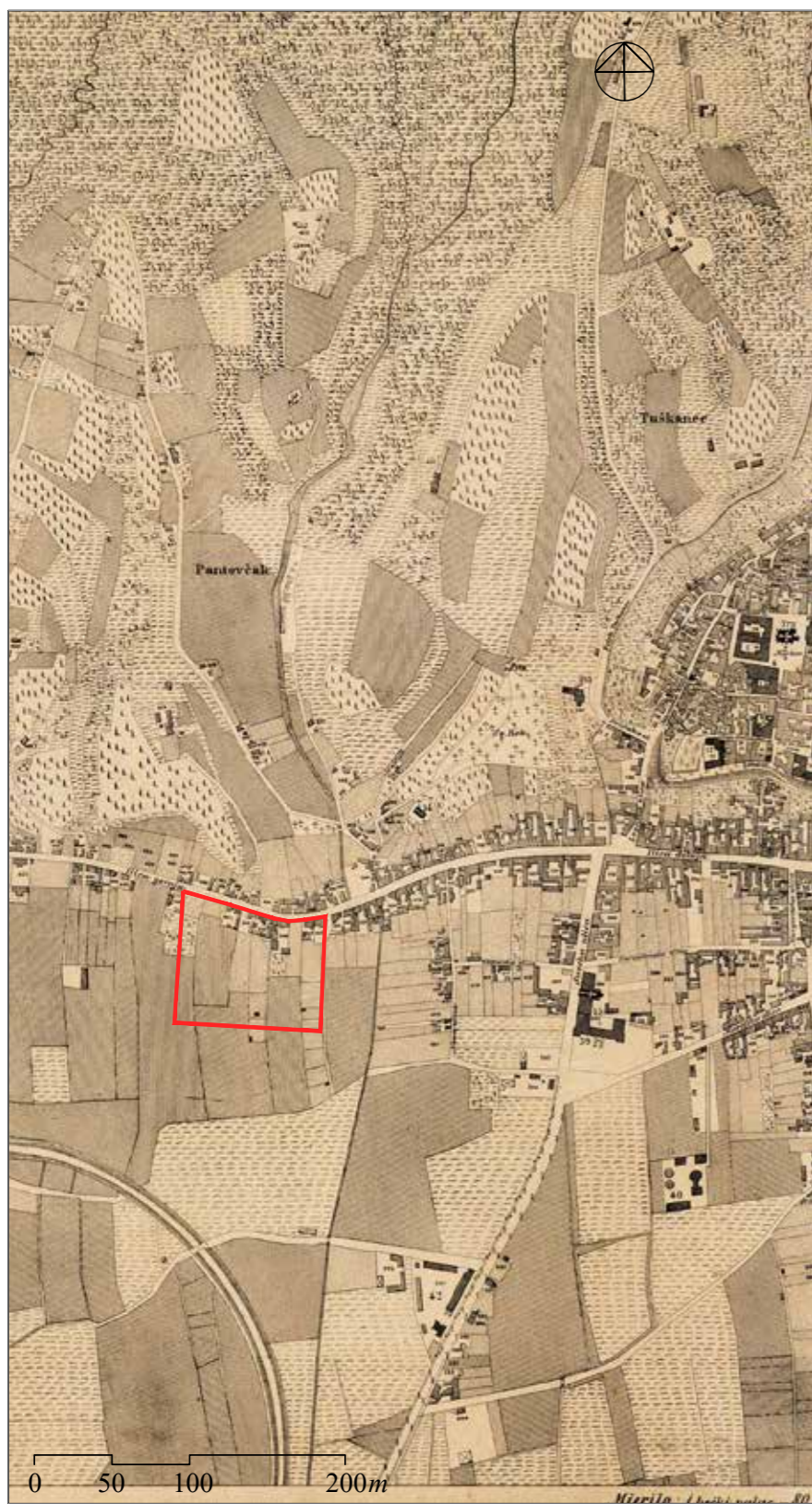
Naručitelj

Jurcon projekt d.o.o.

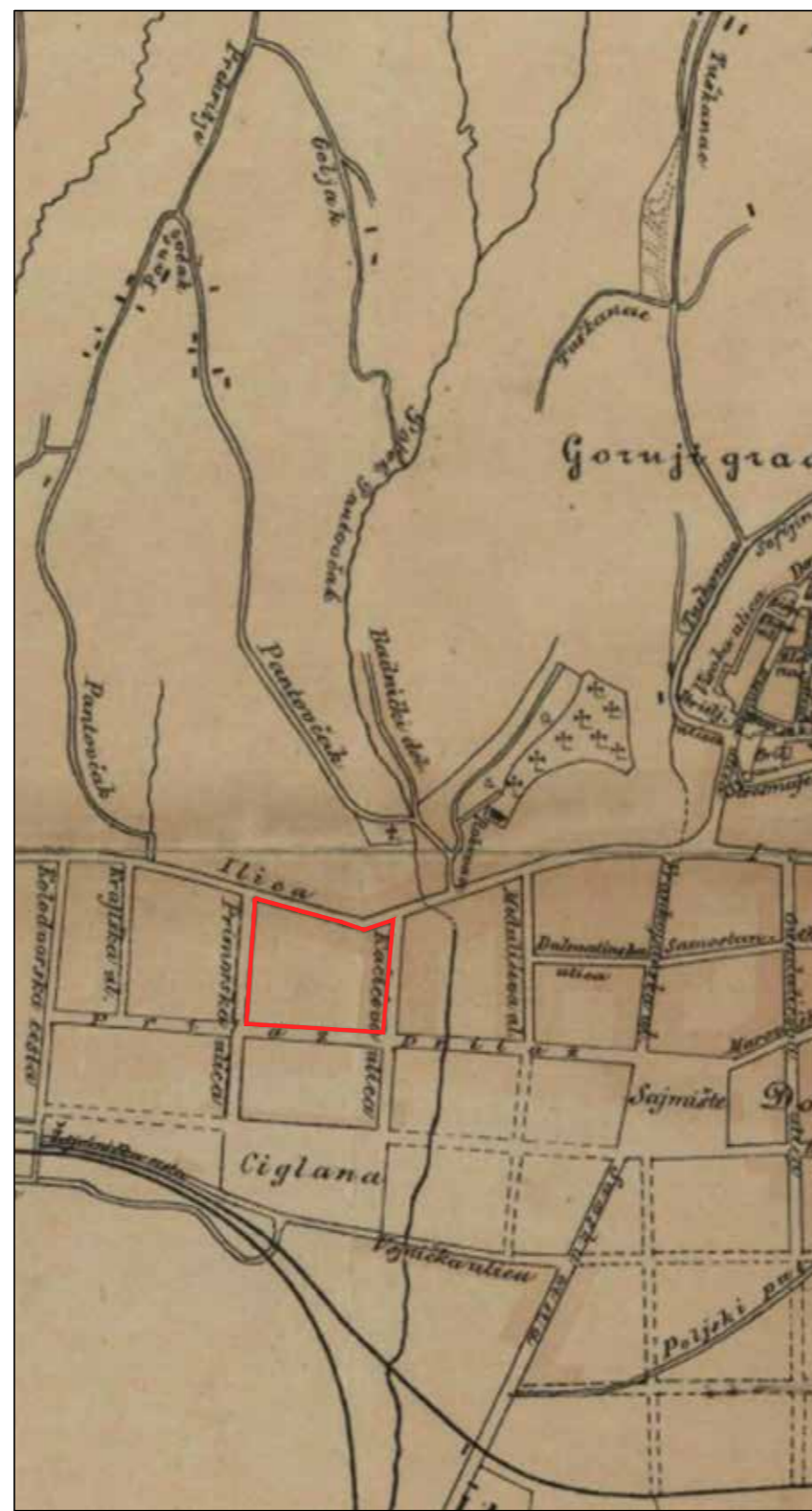
SADRŽAJ

UVOD	9	II.2. Organizacija unutarnjeg prostora	39	V.1.2. Bolléova faza	69
I. POVIJESNA ANALIZA FORMIRANJA I OBLIKOVANJA PROSTORA (Irena Kraševac)	11	II.3. Unutarnja oprema	46	V.1.3. Grossova faza i južni volumen iz 1916.	69
I.1. Akademija likovnih umjetnosti i njezin smještaj u bloku	13	II.4. Pročelja	46	V.1.4. Ivekovićeve faza	69
I.2. Povijesni podatci o naručiteljima i gradnji	15	II.5. Krovnište	51	V.1.5. Geršićeva faza	69
I.2.1. Umjetnički atelijeri (1895.–1907.)	15	II.6. Pomoćne dvorišne građevine	52	V.2. Vanjština	69
I.2.2. Viša škola za umjetnost i umjetni obrt (1907.–1921.)	21	II.7. Materijal i tehnika gradnje	52	V.2.1. Pročelja	69
I.2.3. Akademija likovnih umjetnosti (od 1921. do Drugoga svjetskog rata)	25	II.8. Građevinsko stanje	53	V.2.2. Krovnište	70
I.2.4. Akademija likovnih umjetnosti nakon Drugoga svjetskog rata	31	III. GENEZA GRADNJE I ADAPTACIJE (Ana Šverko)	57	V.2.3. Dvorište	70
I.2.5. Akademija likovnih umjetnosti danas	31	III.1. Projektiranje, gradnja i opremanje zgrade ALU-a	59	Mišljenje nakon izvedenih preliminarnih konzervatorsko- restauratorskih istraživanja tvrtke Studio OEL d.o.o.	70
II. ANALIZA ARHITEKTONSKIH OBILJEŽJA I ZATEČENOG STANJA (Ana Šverko)	37	IV. VALORIZACIJA PROSTORNO- ARHITEKTONSKIH OBILJEŽJA (Ana Šverko)	61	VI. IZVORI I LITERATURA	73
II.1. Smještaj u bloku	39	V. PRIJEDLOG KONZERVATORSKIH SMJERNICA ZA UREĐENJE I OBNOVU (Ana Šverko)	67	VI.1. Izvori	75
		V.1. Unutrašnjost	69	VI.2. Literatura	75
		V.1.1. Stubišta	69	Licencije	76

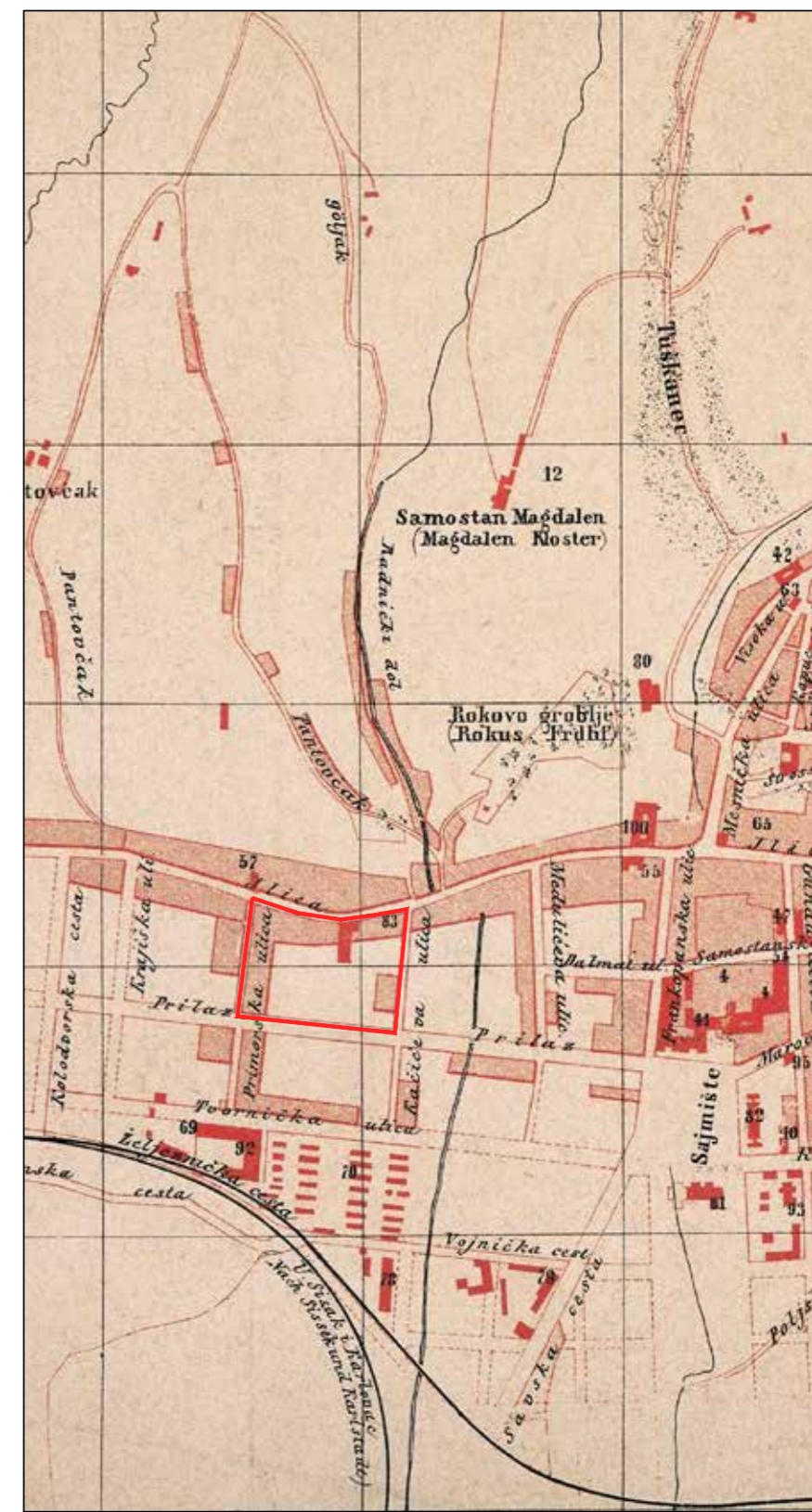
Parcela nekadašnjih Umjetničkih atelijera, danas Akademije likovnih umjetnosti

Plan Zagreba, 1864.

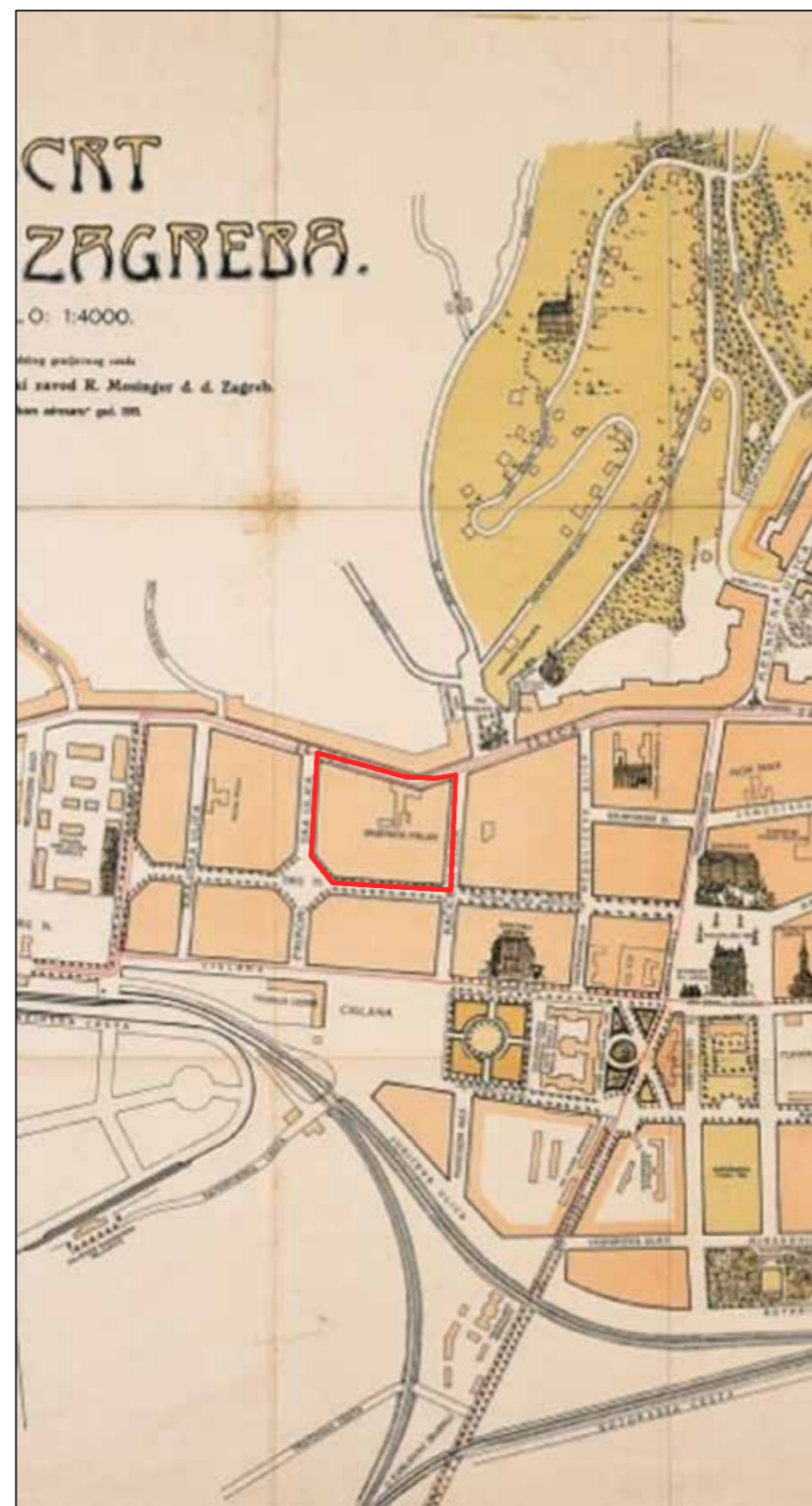
Plan Zagreba, 1878.

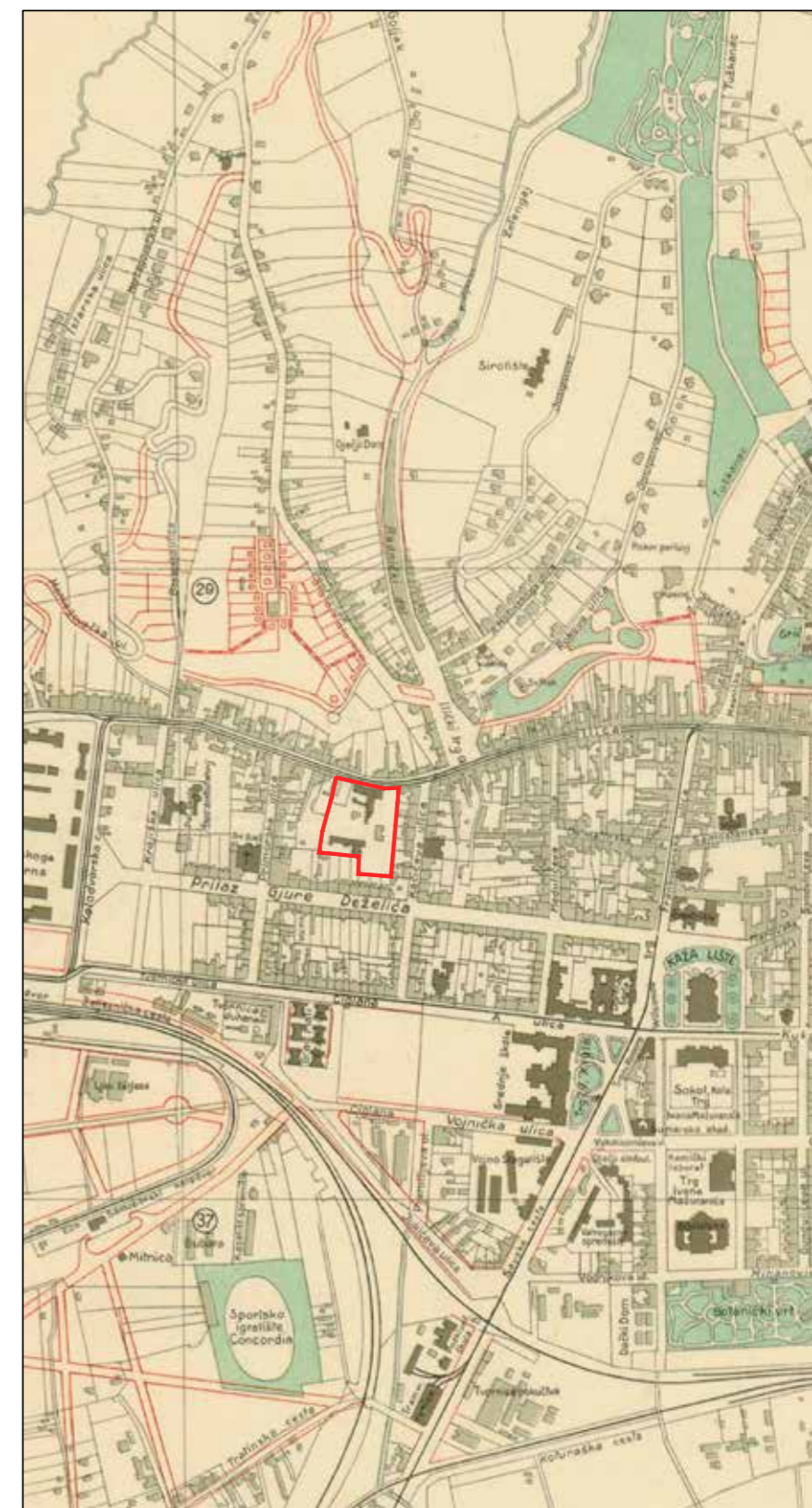
Karta Zagreba, 1885.

Plan Zagreba, 1898.

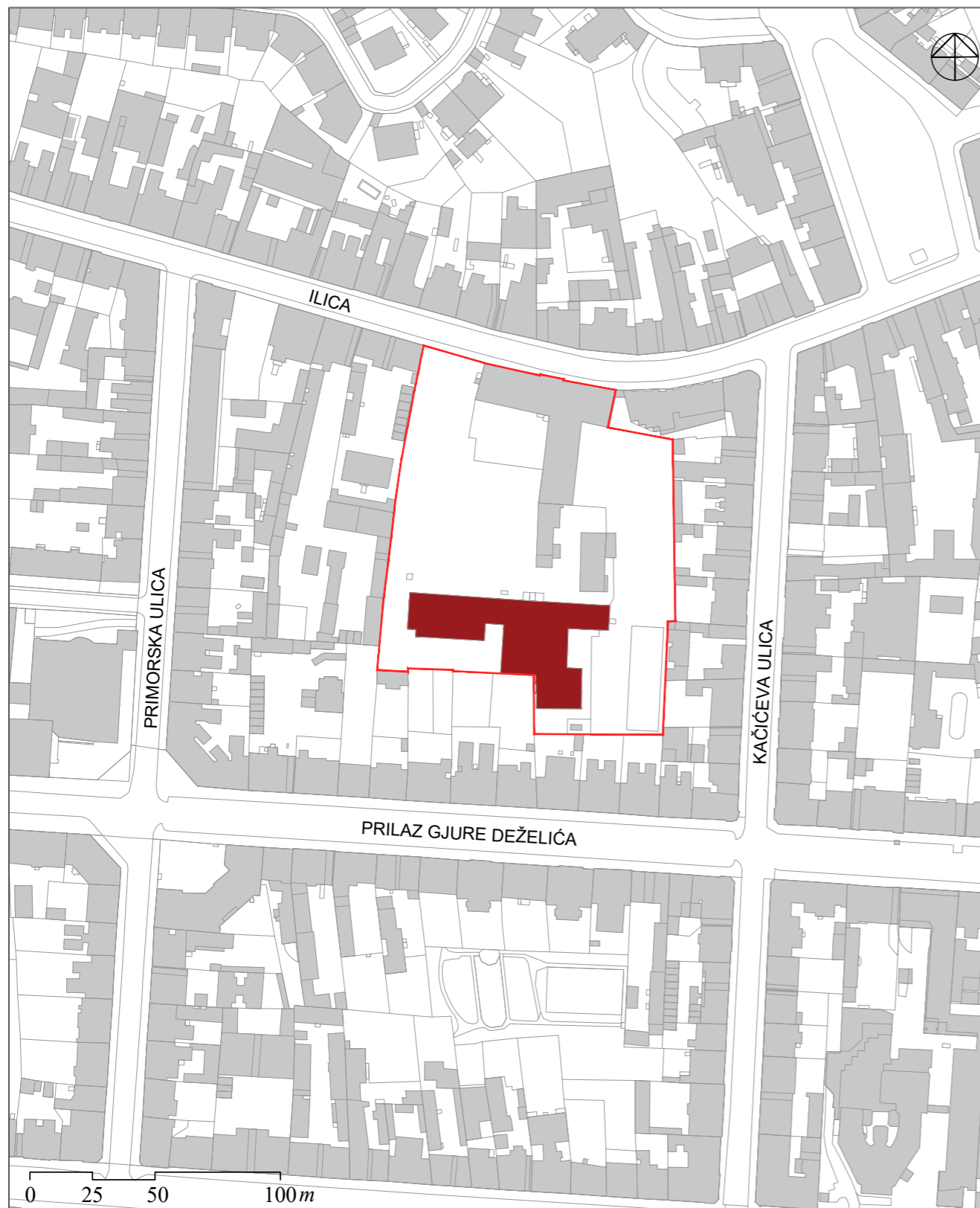

Plan Zagreba, Gradski građevni ured, 1911.

Plan Zagreba, Gradski građevni odsjek, 1923.

Današnja katastarska karta

Snimka iz zraka, 2020.

Akademija likovnih umjetnosti, snimka iz zraka 2020.

Akademija likovnih umjetnosti,
sjeverno pročelje 2020.

UVOD

Prema narudžbi Jurcon projekta d.o.o., Institut za povijest umjetnosti izradio je konzervatorski elaborat za obnovu zgrade Akademije likovnih umjetnosti u Ilici 85, stradale u potresima 22. ožujka i 29. prosinca 2020. godine. Kompleks zgrada u sastavu Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu nalazi se na području Povijesne urbane cjeline Grad Zagreb, upisane u Registar zaštićenih nepokretnih kulturnih dobara pod brojem Z-1525 (*Narodne novine* br. 111/04). Zgrada Akademije likovnih umjetnosti s parkom na k. č. br. 3830/1 k. o. Čnomerec, upisana je i kao pojedinačno zaštićeno kulturno dobro u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske, pod brojem Z-4740 (*Narodne novine* br. 92/11). Na predmetno kulturno dobro primjenjuju se odredbe Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i svi propisi koji se odnose na kulturna dobra.

Izradi konzervatorskog elaborata prethodilo je arhitektonsko snimanje postojećega stanja koje je 2022. obavio Jurcon projekt te ocjena postojećega stanja građevinske konstrukcije koju je iste godine izradio Ured ovlaštenog inženjera Zorane Zaratini Vušković iz Splita. Konzervatorsko-restauratorsko istraživanje proveo je Studio OEL d.o.o. iz Zagreba, također 2022. godine. Na temelju navedene dokumentacije, uvida u građevnu strukturu i istraživanja u Hrvatskom državnom arhivu, Državnom arhivu u Zagrebu i Arhivu Akademije likovnih umjetnosti prezentirana je povijest gradnje i valorizacija te je izrađen prijedlog konzervatorskih smjernica za obnovu toga vrijednog kompleksa koji čini nekoliko međusobno povezanih traktova unutar ozelenjenog prostora u unutrašnjosti Bloka 12 (između Ilice, Kačićeve, Prilaza Gjüre Deželića i Primorske ulice).

Zgrada Akademije likovnih umjetnosti građena je, naime, od 1895. do 1957. godine, a etape gradnje podudarale su se s razvojem same institucije i njezinom transformacijom od Umjetničkih atelijera (1895.), osnovanih na po-

ticaj Izidora Kršnjavog i Vlahe Bukovca, preko Više škole za umjetnost i obrt (1907.), za čije je otvaranje zaslužan Rober Frangeš, do Akademije likovnih umjetnosti (1921.), formirane zahvaljujući inicijativi Ivana Meštrovića. Jezgru Akademije – Umjetničke ateljere projektira Herman Bollé, ostvarivši ne samo efektno zdanje s golemim prozorima nego i učinivši unutar svojega opusa smjeli otklon od dekorativnog historicizma prema jednostavnim oblicima moderne. Kasniji zahvati – produženje atelijera 1907. prema nacrtu Victora Grossa, gradnja nove zgrade 1921. prema zamisli Ćirila Metoda Ivekovića te u konačnici proširenje sklopa novim traktom 1957. godine – svaki na svoj način pridonose arhitektonskoj vrijednosti cjeline. U tom kontekstu treba spomenuti i nerealizirani visokokvalitetni projekt Viktora Kovačića i Huga Ehrlicha za Visoku školu iz 1907. godine na parceli neposredno uz Ilicu, koja je do danas ostala neizgrađena. U svim svojim fazama gradnje Likovna akademija bila je i važan urbanistički fokus, jer je na primjeren način, i oblikovno i funkcionalno, oživjela unutrašnjost jednoga od najvećih donjogradskih blokova zapadnoga dijela grada, formiranog između dviju ključnih longitudinalnih komunikacija – povijesne krivudave Ilice i planirane avenije – Prilaza Gjüre Deželića.

Uvažavajući zatečene urbanističko-arhitektonske kvalitete, predstojeća cjelovita obnova povijesno slojevitog kompleksa Akademije likovnih umjetnosti valja s jedne strane uključiti konstrukcijsku sanaciju primjerenu kulturnom dobru. S druge strane, treba sačuvati zatečene oblikovne vrijednosti uz funkcionalnu dopunu nužnu za rad ustanove od izuzetne kulturno-povijesne važnosti s kontinuitetom djelovanja dugim gotovo sto trideset godina. Osebjuna različitost pojedinih zgrada kompleksa, od kojih neke zahtijevaju visok stupanj čuvanja izvornog stanja i njegovu rekonstrukciju, a neke pak omogućuju slobodniji pristup projektiranju, prednost je u realizaciji prijeko potrebne obnove.

Katarina Horvat-Levaj

Ulaz iz Ilice

Akademija likovnih umjetnosti,
južno pročelje 2020.

POVIJESNA ANALIZA
FORMIRANJA I
OBLIKOVANJA PROSTORA

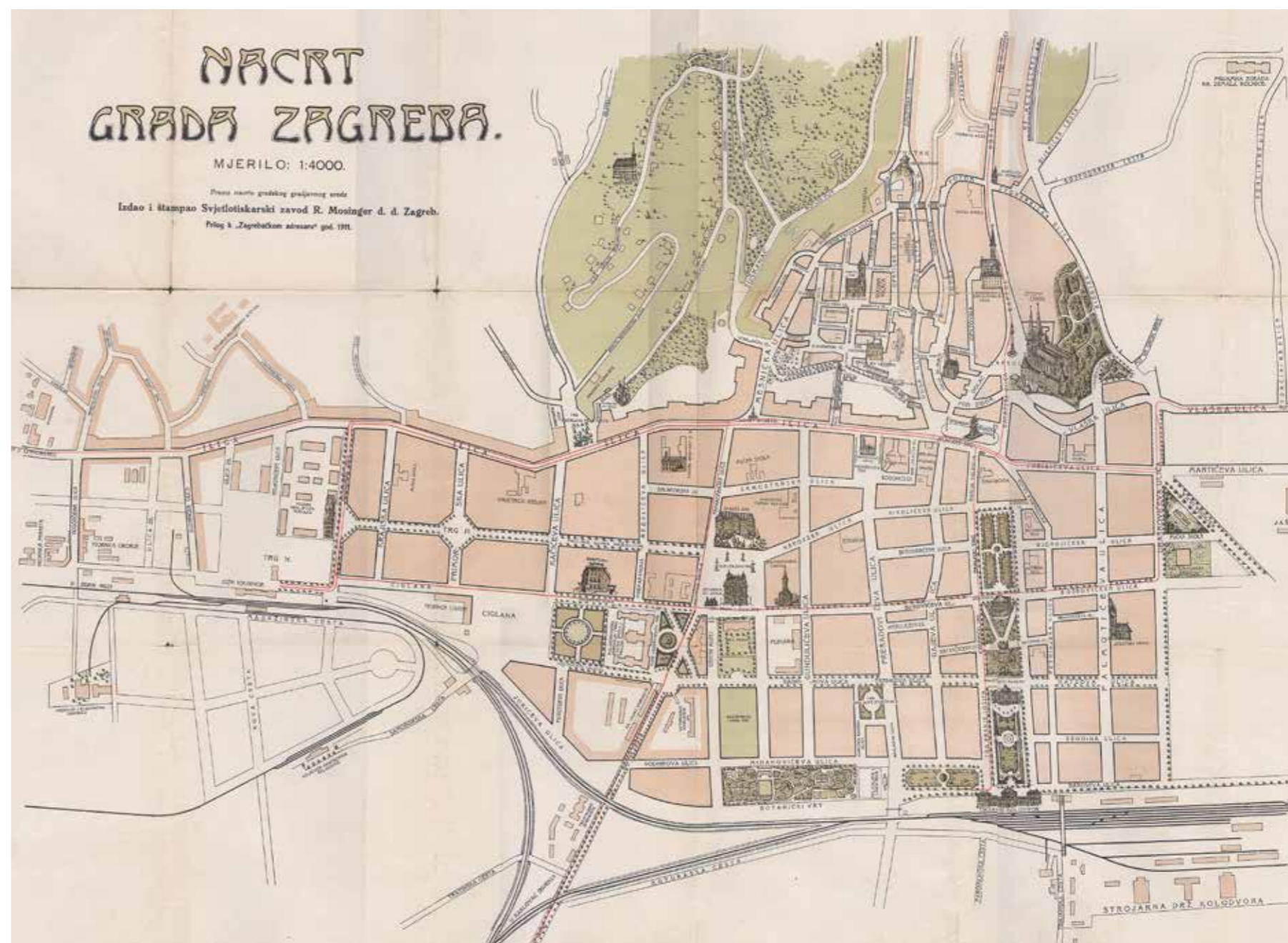
Akademija likovnih umjetnosti,
sjeverno pročelje 2020.

I.1. Akademija likovnih umjetnosti i njezin smještaj u bloku

Blok unutar kojega je sagrađena Akademija likovnih umjetnosti, sa sjeverne je strane omeđen Ilicom, s južne Prilazom Đure Deželića, s istočne Kačićevom, a sa zapadne Primorskom ulicom. Prva građevina na koju su se nastavile kasnije dogradnje podignuta je kao zgrada Umjetničkih atelijera 1895. godine u samom središtu bloka koji je dotad bio neizgrađena zelena površina.

Na povijesnim kartama Zagreba možemo pratiti tijek urbanizacije toga dijela grada. Dok je na nacrtu iz 1864. sa zapadne strane posljednja ucrtana Medulićeva ulica, a buduća Kačićeva naznačena je tek kao put između oranica i livada, u nacrtu iz 1878. godine ucrtane su ulice: Kačićeva, Primorska i Prilaz. Na planu regulacije zapadnog dijela Donjega grada iz 1882. godine posve je urbaniziran prostor između Kačićeve i Kolodvorske (danas Ulica Republike Austrije) te Ilice i produžetka Kukovićeve (danas Klaićeve ulice) prema načelu pravokutnih blokova. Sjevernu stranu zaključuje povijesna prometnica Ilica, duž koje se podižu građevine slijedeći ulični niz. Za razliku od Ilice koja teče vijugavo, tri ulice koje omeđuju blok pravocrtno su planirane i trasirane potkraj 19. stoljeća. Najreprezentativnija je ulica Prilaz,¹ koja je od početka planirana kao aleja s drvoredom divljih kestena s obje strane kolnika, a koji s perivojem u unutrašnjosti bloka čini cjelinu kultiviranoga gradskog zelenila u tom dijelu grada.

Blok je većim dijelom formiran na izmaku 19. i početkom 20. stoljeća. U vrijeme gradnje prvih Umjetničkih atelijera (1895.) koji su geneza kasnije Akademije likovnih umjetnosti, sa sjeverne strane već je bila podignuta zgrada Bolnice i rodilišta Sestara milosrdnica, u koju je smješten i Za-

Plan Zagreba, 1911., MUO

vod za odgoj gluhoj i slijepo djece (Ilica 83). Zgrada je sagrađena 1870. godine, a od 1888. do 1894. godine temeljito je adaptirana prema projektu graditelja Ivana Holza. Tada je sagrađen južni aneks, koji je služio kao mrtvačnica i paviljon u vrtu, prema projektu arhitekta Kune Waidmanna. U tom su prostoru od 1906. do 1907. godine Bela Čikoš-Sesija i Menci Clement Crnčić držali privatne tečajeve slikarstva. Nakon iseljenja Centra za odgoj i obra-

zovanje »Slava Raškaj« kao sljednika Zavoda, zgrada je u najvećem dijelu ostala prazna, dok se dvorišnom zgradom danas koristi Akademija likovnih umjetnosti. Susjedna parcela na sjevernom potezu do danas je ostala neizgrađena i služi kao parkiralište.

S južne strane bloka u kojem je smještena Akademija likovnih umjetnosti, nakon 1875. godine planira se ulica-aleja Prilaz, koja povezuje Rudolfove vojarne (sagrađene

¹⁰ Ulica Prilaz pojavljuje se na planu Zagreba iz 1878. Godine 1930. preimenovana je u Deželićevu ulicu, po Gjuri Deželiću (1838.–1907.), hrvatskom književniku, gradskom vijećniku i zamjeniku gradonačelnika, zaslužnom za uređenje grada. On je u toj ulici podigao obiteljsku kuću i stanovao na kbr. 23. Od 1947. do 1990. ulica nosi naziv Prilaz JNA, a od 2008. Prilaz Gjure Deželića.

1888./1889.) sa Sveučilišnim (Kazališnim) trgom. Sa sjeverne strane Prilaza, a južno i nasuprot zgradi tadašnjih Umjetničkih atelijera, sagrađene su 1910. godine tri trokatnice (kbr. 42, 44, 46) prema projektu arhitekta Rudolfa Lubynskog. Zgrade su građene kao stambeno-najamne kuće Hrvatske banke za promet nekretninama. Njihova su južna pročelja istaknuti primjeri secesijske arhitekture, dok su sjeverna začelja tipični pojednostavnjeni dvorišni dijelovi zgrade u kojima su kuhinje i sanitarne prostorije.

Od važnijih arhitektonskih ostvarenja u bloku može se spomenuti i kuća Ladislava Gayera s ljekarnom *K Crvenom križu* na uglu Ilice i Kačićeve ulice. Zgrada je podignuta 1907./1908. u secesijskom stilu prema projektu arhitekta Stjepana Podhorskog kao dvokatna uglovnica kojom dominira monumentalna kupola. Tu zgradu sa starijom zgradom Zavoda za gluhoonijeme danas povezuje suvremena interpolacija, stambeno-poslovna zgrada podignuta 1986. godine prema projektu arhitekta Radovana Tajdera. Svojim »valovitim« pročeljem dobro se uklapa u zadan historički-secesijski ambijent toga dijela grada.

S istočne strane bloka proteže se Primorska ulica, koja spaja Ilicu i Prilaz, duž koje su sagrađene stambeno-najamne zgrade na kraju 19. i tijekom 20. stoljeća, čija istočna, dvorišna pročelja gledaju na zgradu Akademije. U neposrednoj blizini jugozapadnog dijela bloka podignuta je znamenita crkva sv. Blaža prema projektu arhitekta Viktora Kovačića (1911.–1913. godine).

Ugao Ilice i Kačićeve ulice, Kuća Ladislava Gayera prema projektu Stjepana Podhorskog, 1907./1908., Stambeno-poslovna zgrada prema projektu Radovana Tajdera, 1986.

Centar za odgoj i obrazovanje »Slava Raškaj« (nekadašnji Zavod za gluhoonijemu i slijepu djecu), pročelje prema projektu Ivana Holza, 1888.

Jugozapadno pročelje Centra za odgoj i obrazovanje »Slava Raškaj«

1.2. Povijesni podatci o naručiteljima i gradnji

1.2.1. Umjetnički atelijeri (1895.–1907.)

Poticaaj za gradnju Umjetničkih atelijera u Zagrebu pokrenuli su Iso Kršnjavi (1845.–1927.) i Vlaho Bukovac (1855.–1922.) u vrijeme priprema hrvatskih umjetnika za nastup na Milenijskoj izložbi u Budimpešti i tijekom izrade brojnih djela za opremanje javnih i sakralnih prostora prema narudžbi Odjela za bogoštovlje i nastavu Zemaljske vlade.

Sudeći prema njihovim kasnijim sjećanjima i zapisima, obojica su si pridavala prvenstvo ideje. Bukovac spominje da je »u pravi čas pograbio« bana Khuen-Hederváryja i predstojnika Kršnjavog te im rekao »da bi najbolje bilo kad bi vlada na svoje troškove izgradila atelijer za mlade umjetnike. Ne potraja dugo i moja se želja obistinila. Zgrada bijaše dograđena, a u nju smjestiše skoro sve umjetnike. Imenovaše ih profesorima da im bude lakše stvarati bez ekonomskih briga.«² Iso Kršnjavi je zahvaljujući položaju predstojnika Odjela za bogoštovlje i nastavu mogao iskoristiti svoju političku moć i društveni ugled za pokretanje brojnih kulturnih, umjetničkih i prosvjetnih sadržaja i ustanova u Zagrebu. Prema njegovim *Zapiscima*, inicijativa za gradnju atelijera proizišla je neposredno iz njegova razgovora s banom Khuen-Héderváryjem dok su prolazili pokraj Obrtne škole. Nakon što je ban dao privolu, Kršnjavi je kod arhitekta i ravnatelja Obrtne škole Hermana Bolléa (1845.–1926.) naručio nacrt za četiri velika i dva mala atelijera. Kršnjavi spominje da je Bollé »izradio osnove prema Bukovčevim željama«.³

Potkraj 19. stoljeća u Zagrebu je zamjetan umjetnički zamah i sve veći angažman umjetnika na Vladinim projektima uređenja brojnih javnih ustanova koje se grade i/ili obnavljaju. Formira se i likovna umjetnička scena prirediv-

anjem izložbenih događanja. Stoga su i Kršnjavi i Bukovac osvještavali problem prostora za umjetnički rad. Činjenica je da u Zagrebu u to vrijeme nisu postojali profesionalni umjetnički atelijeri. Slikarstvo se moglo prakticirati u risaonici, a kiparstvo u prostranim radionicama u prizemlju zgrade Obrtne škole. Bukovac je za svoj rad privremeno dobio prostor velike dvorane Strossmayerove galerije starih majstora sa sjeverne strane drugog kata zgrade Jugoslaven-ske akademije znanosti i umjetnosti. U isto vrijeme kad se grade Umjetnički atelijeri, Bukovac planira gradnju vlastite kuće s atelijerskim prostorom na Trgu Franje Josipa 16 (danas Trg kralja Tomislava 18).

Naručitelj gradnje je Društvo za umjetnost i umjetni obrt (dalje: Društvo umjetnosti), kojim je tada predsjedao grof Teodor Pejačević. Pejačević je u ime Društva umjetnosti 18. travnja 1895. godine sklopio ugovor s Kraljevskim zemaljskim erarom o dodjeli zemljišta na Prilazu, koje je pripadalo Primaljskom učilištu i Zavodu za odgoj gluho-nijeme i slijepo djece. Za Zavod je bio mjerodavan Odjel za bogoštovlje i nastavu, a za dograđenu bolničku zgradu rodilišta sestre milosrdnice. Kompromisni sporazum postignut je nakon što je pokrenuta gradnja Bolnice Sestara milosrdnica u Vinogradskoj ulici, pa je u Ilici 83 ostalo samo Primaljsko učilište, nakon čega je dio zemljišta ustupljen za gradnju Umjetničkih atelijera.

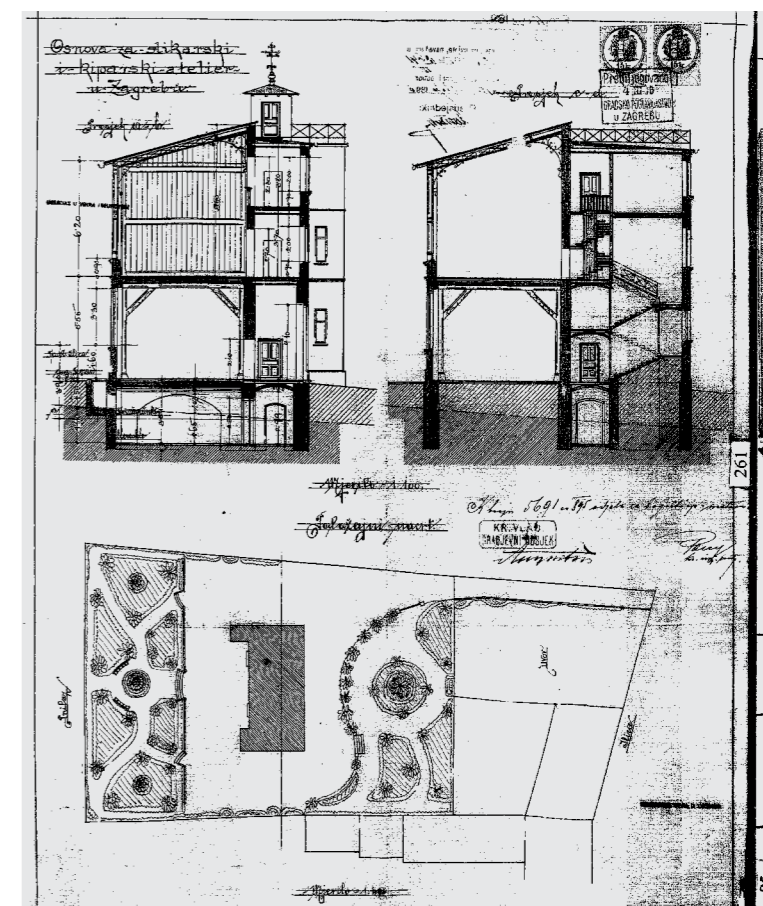
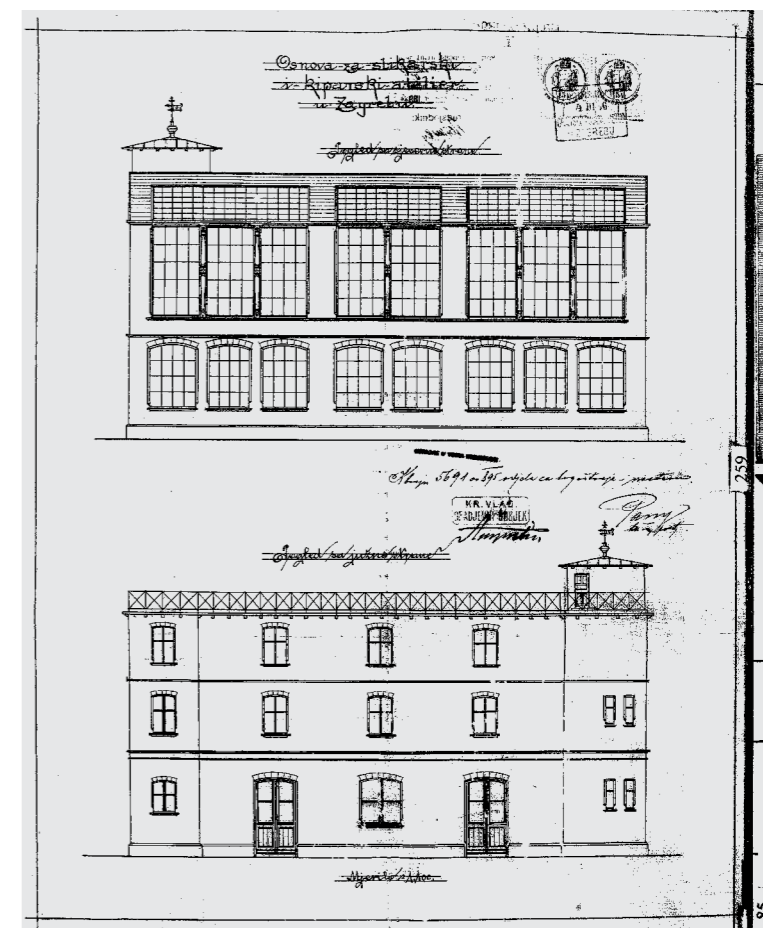
U izvještaju Društva umjetnosti iz 1895. godine navedeno je da je donesena banska odredba da se »imadu sagraditi umjetnički atelijeri u posebnoj samostalnoj zgradi. Tu će dobiti svoj atelier majstor Bukovac, pa uz njega oni naši mladi pregaoci, koji budu svojim radnjama zasvjedočili, da su ovakove pažnje vrijedni, t.j. da su već umjetnici.«⁴

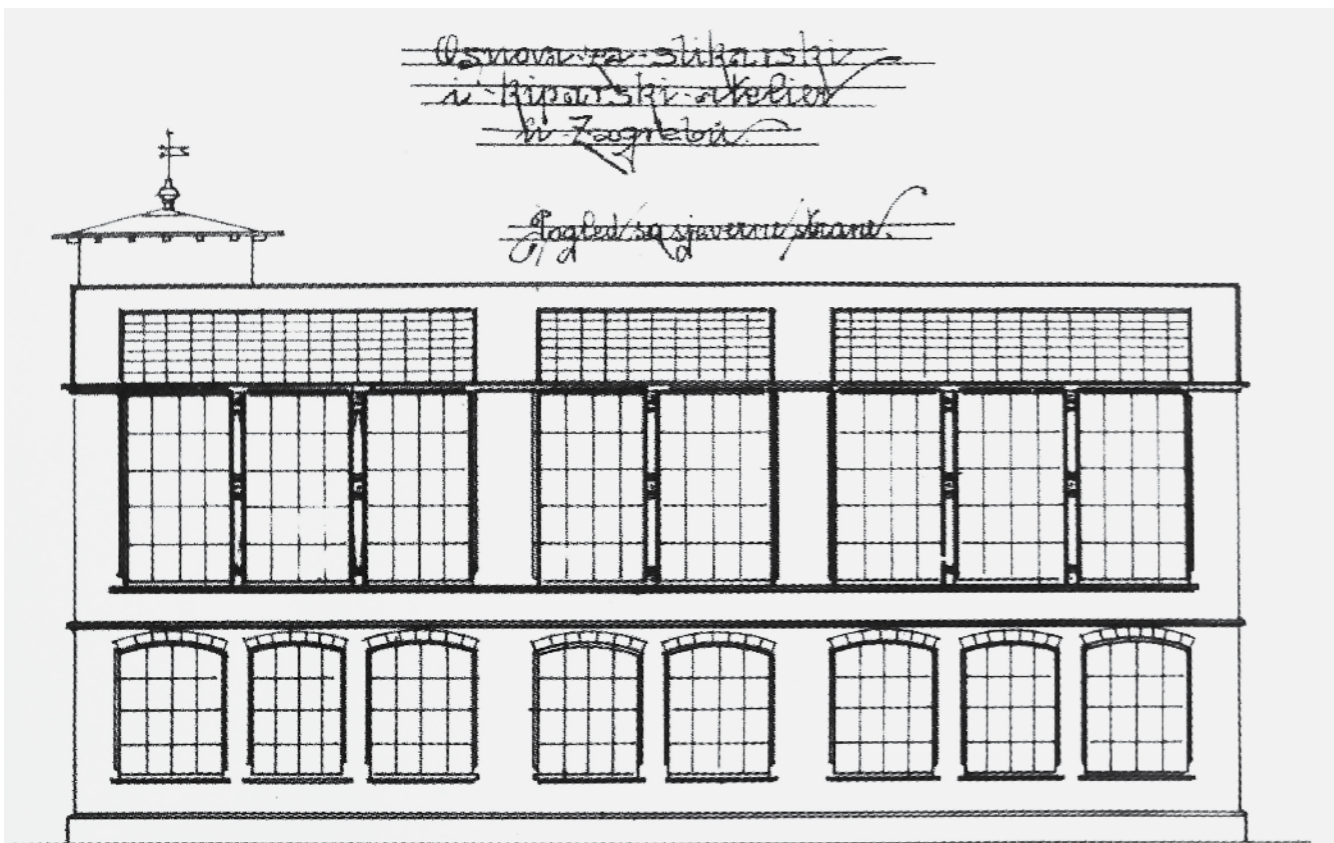
Herman Bollé, *Osnova za slikarski i kiparski atelier u Zagrebu*, 1894./1895., DAZG

2 VLAHO BUKOVAC, *Moj život*, 1918., 140–141. Većina umjetnika do-bila je namještenje na Obrtnoj školi.

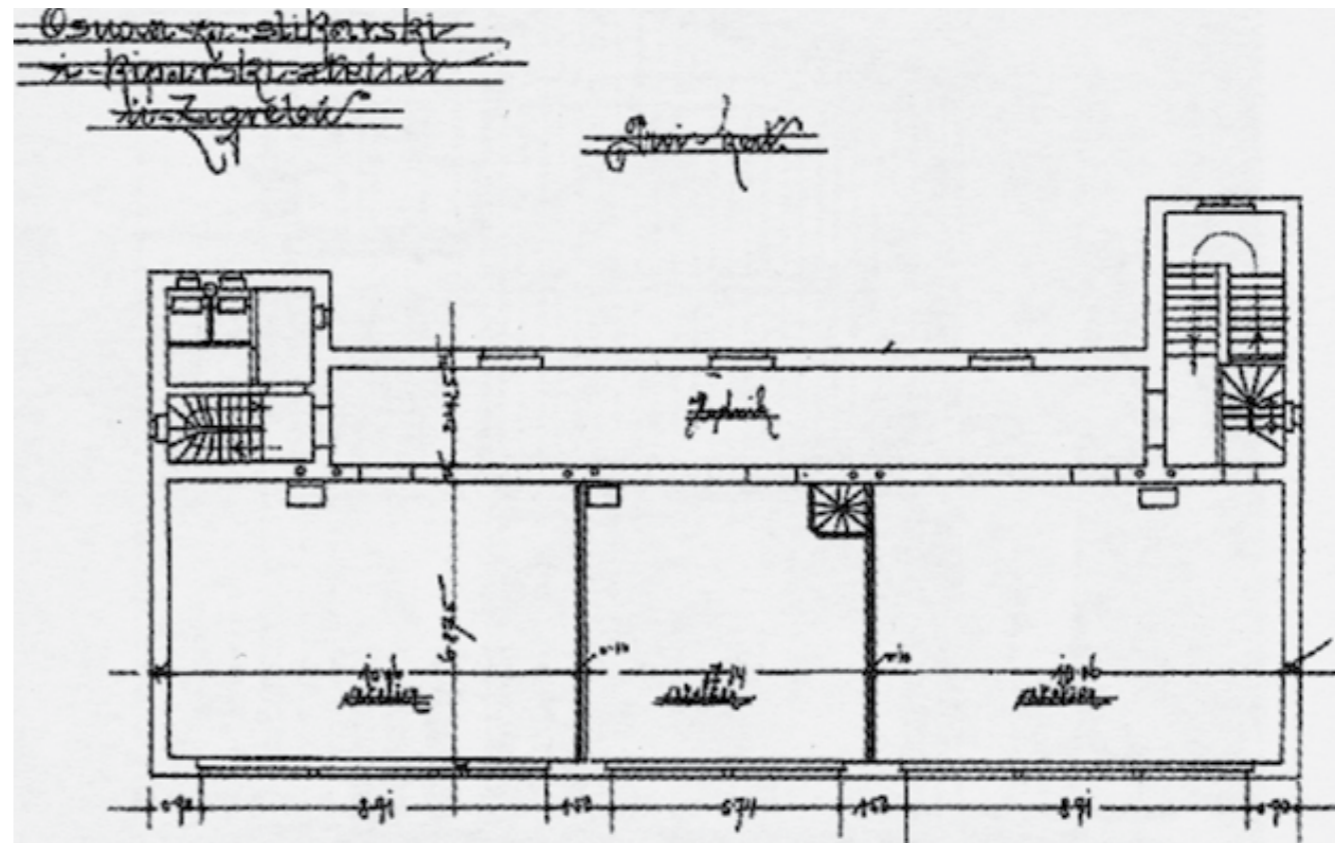
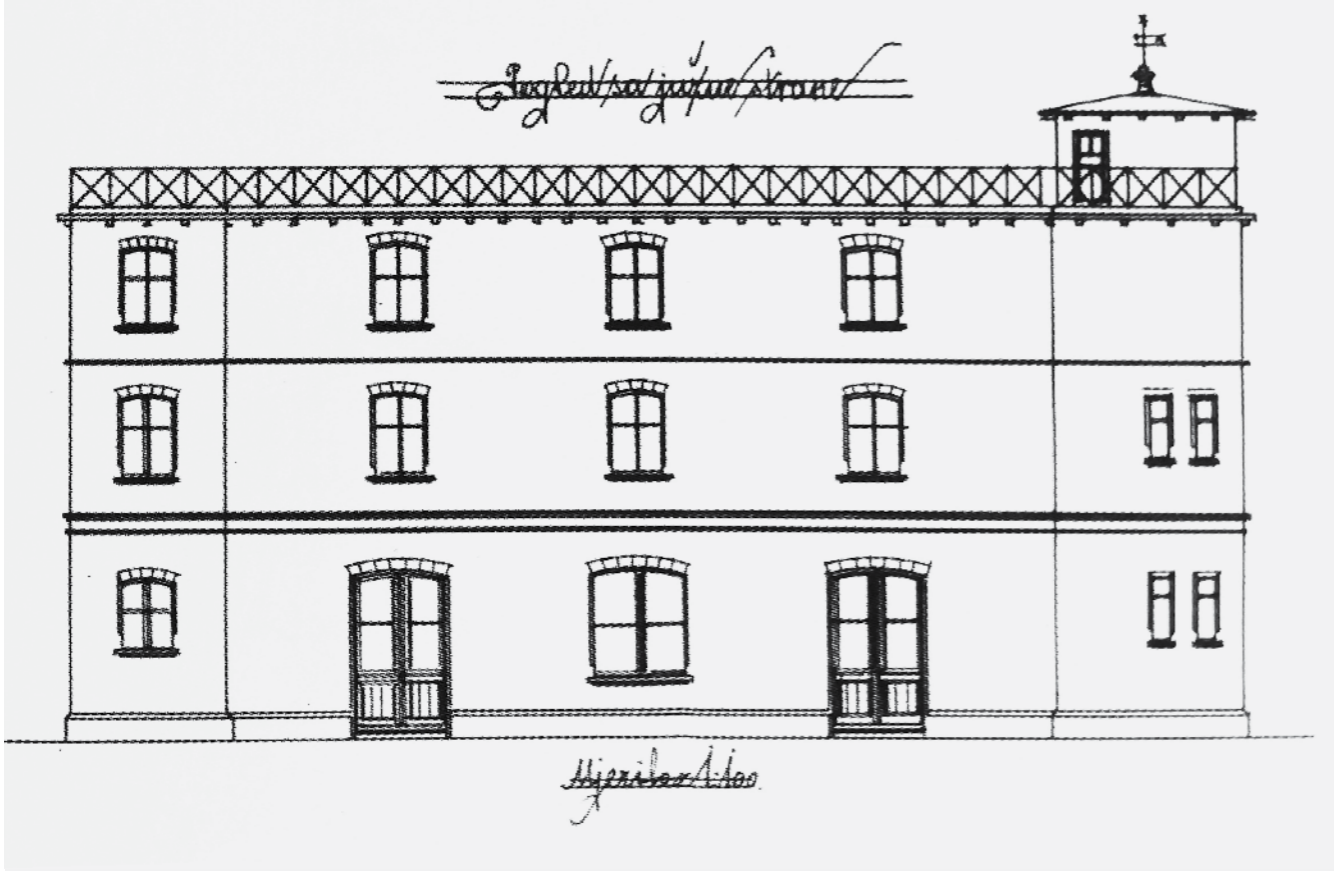
3 ISO KRŠNJAVI, *Pogled na razvoj hrvatske umjetnosti u moje doba. Iz mojih zapisaka*, Zagreb, 1905., 276.; ISO KRŠNJAVI, Vlaho Bukovac, u: *Umjetnost*, 5 (1922.), 36. (nekrolog)

4 *Godišnje izvješće Društva za umjetnost i umjetni obrt u Zagrebu za godinu 1893. i 1894.*, Zagreb, 1895., 13.

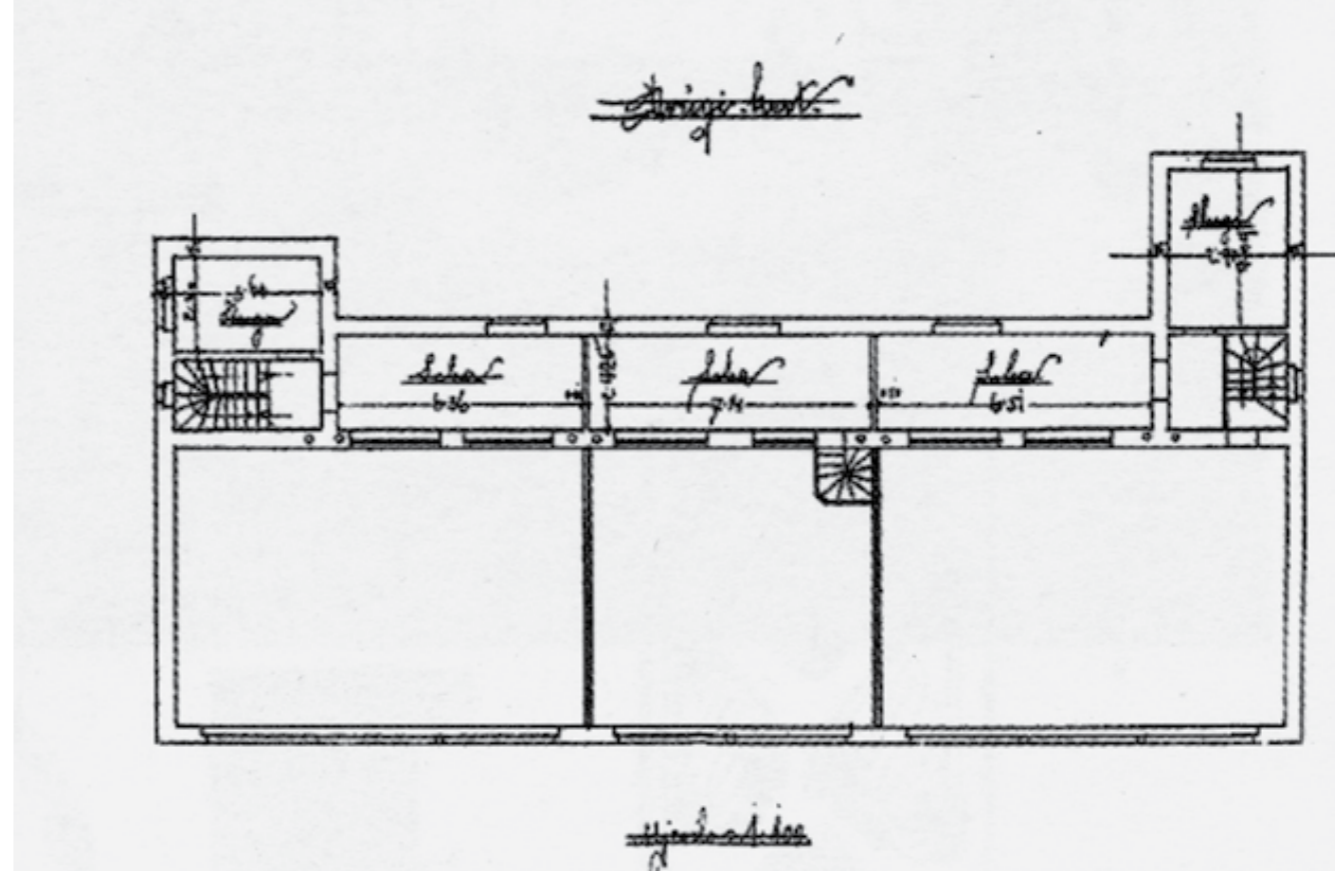

Herman Bollé, *Osnova za slikarski i kiparski atelier u Zagrebu*, 1894./1895., sjeverno pročelje, južno pročelje, DAZG

Herman Bollé, *Osnova za slikarski i kiparski atelier u Zagrebu*, 1894./1895., tlocrt prizemlja, tlocrt prvog kata, DAZG

Bolléovi su nacrti nastali tijekom 1894. godine jer već Banská naredba br. 1212 od 31. siječnja 1895. predviđa gradnju »šest atelijera pod jednim krovom«.⁵ Nacrti Hermana Bolléa, *Osnova za slikarski i kiparski atelier u Zagrebu*, čuvaju se u Državnom arhivu u Zagrebu u Zbirci građevinskih nacrti.⁶ Građevinsku dozvolu potpisao je (grado)načelnik Adolf Mošinsky 12. svibnja 1895. godine.⁷

Gradnja nije dugo trajala. Već su u prosincu 1895. umjetnici dobili atelijere na korištenje, o čemu je donesena *Odredba radi opredjeljenja umjetničkih atelijera među slikare i kipare*.⁸ Zemaljska vlada obavještava Društvo umjetnosti dopisom od 15. prosinca 1895. da je zgrada upisana u gruntovni uložak br. 183, Općina Zagreb, Donji grad.⁹ Adresa Umjetničkih atelijera bila je Prilaz 38a, a glavni pristup zgradi uređen je s južne strane, radi bliže komunikacije s Obrtnom školom.

Na temelju početne ideje koju su razvili Bukovac i Bollé o izgledu i potrebama atelijerskih prostora, realizirana je gradnja zgrade. Fokus je bio na prostranim atelijerskim prostorima orijentiranim na sjevernu stranu. Zgrada je pravokutnog oblika, položena istok – zapad. S njezinih bočnih strana planirani su veći atelijerski prostori, dok su u sredini manji. Velike atelijere u prizemlju dobivaju kipar Robert Frangeš i slikar Mato Celestin Medović, dok je manji dodijeljen slikaru Otonu Ivekoviću. Atelijere na katu dobivaju na korištenje slikari Vlaho Bukovac, Bela Čikoš-Sesija i Ivan Tišov. Bukovac uskoro prepušta svoj atelier Medoviću, a u veliki atelier u prizemlju dolazi još jedan kipar, Rudolf Valdec. Atelijeri su umjetnicima dodijeljeni na korištenje besplatno, a grijanje i podvorbu plaćala je Vlada.¹⁰

5 Dokumenti povezani s gradnjom Umjetničkih atelijera nalaze se u Hrvatskom državnom arhivu, fond 80, Zemaljska vlada Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, Odjel za bogoštovlje i nastavu (dalje: HR-HAD-80), kut. 133-IV, 1-18; 1/134-IV, 18-29.

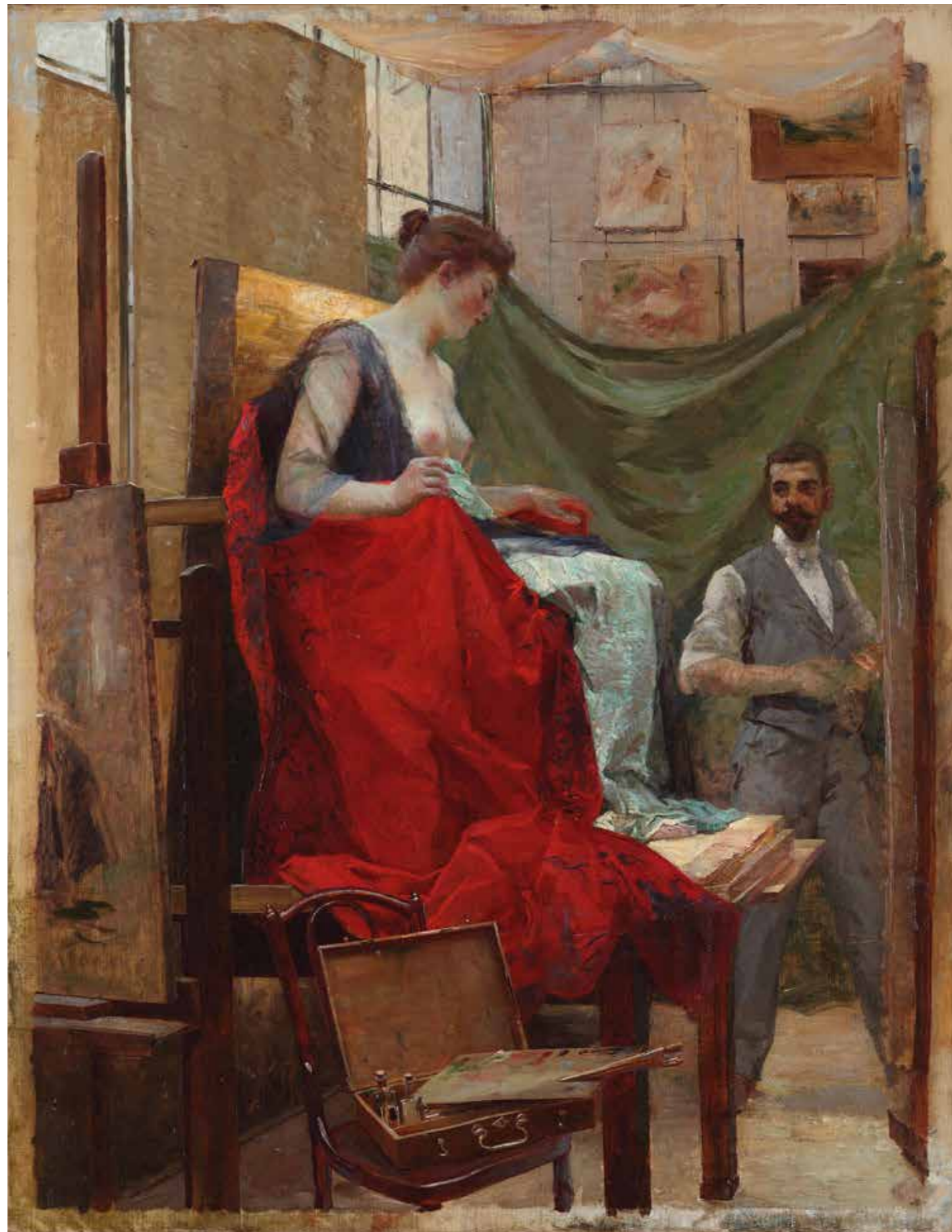
6 HR-DAZG-1122, Zbirka građevinskih nacrti, Ilica 83.

7 Građevinska dozvola br. 13641/1895., HR-HDA-80, kut. 133-IV.

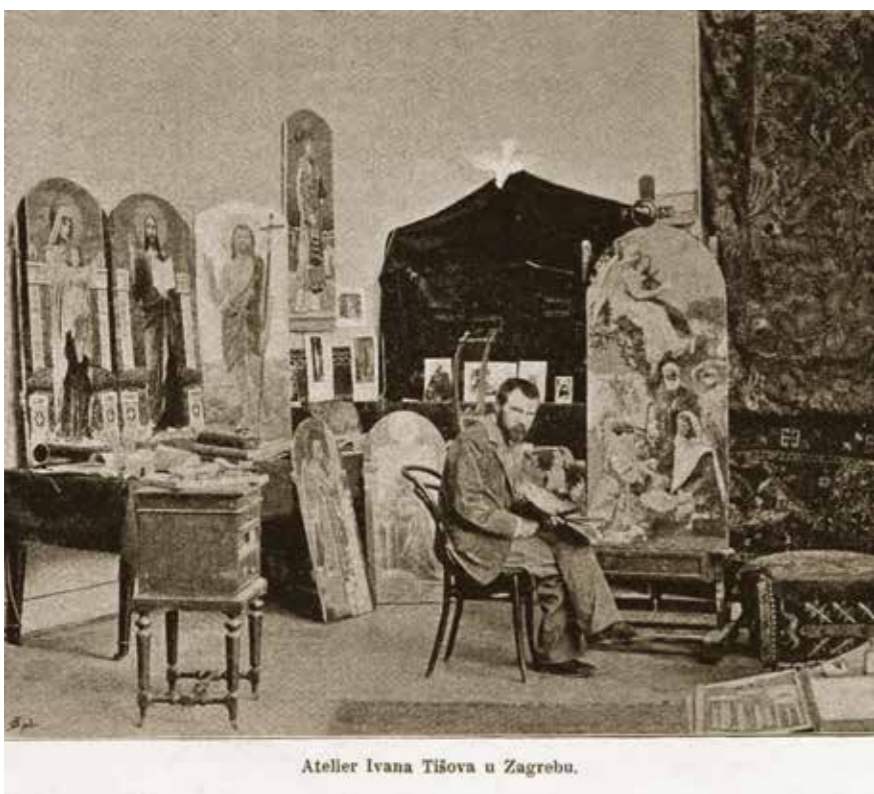
8 Isto, kut. 1/134-IV, br. 14243.

9 Isto, br. 19493.

10 C.Z., Aus unseren Kunstateliers, u: *Agramer Zeitung*, 90, (18. 4. 1896.), 5-6.

Vlaho Bukovac,
*Portret Bele Csikosa
u ateliju*, 1896.,
ulje na platnu, 72 x
55,5 cm, Kolekcija
Vugrinec, Varaždin
(foto: G. Vranić)

Atelier Ivana Tišova u Zagrebu.

Ivan Tišov u ateliju, fotografija iz časopisa *Nada*, 1. prosinca 1896.

Zgrada je sa sjeverne strane jednokatna, a s južne dvokatna. Ta je razlika dobivena zbog velike visine atelijerskih prostorija koje u gornjoj etaži ulaze u krovnu zonu. Na svakom su katu sa sjeverne strane po tri prostorije osvijetljene velikim staklenim ploham. Prozorska su stakla u metalnim rešetkama. U prizemlju se ponavlja niz od tri–dva–tri okna nadvijena polukružnim lukom, dok su na katu velike prozorske stijene koje su međusobno odijeljene drvenim stupovima s rezbarijama. U izvornoj varijanti prozori su se protezali u krovnu zonu. Južna strana razdijeljena je horizontalno na tri dijela. Krajnji bočni istaci na južnoj strani zgrade predviđeni su za stubišta koja se protežu kroz tri etaže. S te su strane nacrtom bila predviđena dvojna ulazna vrata u prizemlju i jedan veći prozor po sredini. U njihovoj su osi na katovima po tri manja prozora. Ista vrsta prozora je na zapadnom rizalitom istaku u sve tri etaže (stubište). Ponad svih prozora ponavlja se motiv segmentnog luka. Prozori istočnog rizalita na nacrtu su ucrtani kao dva para malih pravokutnih otvora u prizemlju i na prvom katu.

Umjetnički ateliji prema projektu Hermana Bolléa, sjeverno pročelje prije posljednje obnove 2010. godine, Grad Zagreb, Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode (foto: S. Novak)

Duž cijele građevine proteže se podrum u koji se ulazilo sa strane istočnog stubišta. Prostor je razdijeljen na dvije velike prostorije s istočne i zapadne strane koje su bačvasto nadsvođene (tzv. pruski svod).

U prizemlju se s južne strane proteže hodnik u cijeloj dužini, a s istočne strane predviđen je zahod s dva odjeljka. Isti se raspored ponavlja na prvom katu. Na drugom je katu južna strana zgrade podijeljena u tri segmenta, predviđena za »sobe«. Ateliji na katu bili su opremljeni tako da su

umjetnici uz radni prostor imali i dodatnu sobu. Prostor su zbog velike visine mogli imati i drvenu galeriju iz koje se ulazilo u sobu s južne strane te su bili prostraniji i komforniji.¹¹ Manja prostorija na drugom katu istočnog rizalita uz

¹¹ Upravo će ta činjenica dovesti do Bukovčeva negodovanja jer Medoviću nije dodijeljen veliki atelije sa sobom na katu, nego mali u prizemlju, što je smatrao podcjenjivanjem slikara, pa mu je prepustio svoj atelije. BUKOVAC (bilj. 2), 141.

Ulazna vrata sa zapadne strane zgrade

stubište bila je predviđena za »slugu«, odnosno podvornika i ložača koji je bio na usluzi umjetnicima.

Glavni ulaz u zgradu bio je sa zapadne strane, a s južne su bila dvojna vrata orijentirana na dvorište, kroz koja su se lakše mogle unositi kiparske potrepštine u prizemne atelije. Prostorije su na uglovima konstrukcijski ojačane koso položenim drvenim gredama, dok su atelijeri za slikare na katu sezali u otvoreno i dijelom ostakljeno krovništvo. S južne

Ograda stepaništa na zapadnoj strani zgrade prema zamisli Hermana Bolléa

strane zgrade krov je bio ravan i služio je kao terasa, s ogradom od kovanog željeza, do koje se dolazilo istočnim stubištem koje je bilo nadvišeno tornjićem.

Glavna karakteristika zgrade je njezino sjeverno pročelje koje je najvećim dijelom ostakljeno. Veliki atelijerski prozori na katu bili su zahtjevna izvedba velike staklene stijene koja se proteže u trećinu krova, i kako takvi jedinstveni u Zagrebu. Cijela zgrada projektirana je vrlo jednostavno i

Akademija likovnih umjetnosti u Zagrebu, sjeverno pročelje, pogled na prvu zgradu Umjetničkih atelijera prema projektu Hermana Bolléa

u osnovi pročišćeno od svih dekorativnih detalja, čime se Bollé, možda na Bukovčev nagovor, pokazao kao arhitekt koji prihvaća nove tendencije, kreirajući zgradu isključivo u skladu s njezinim utilitarnim potrebama. Najsličniji primjer u njegovu opusu koji prethodi Umjetničkim atelijerima je staklenik za zimsko čuvanje egzotičnog bilja (Oranžerija) u vrtu Nadbiskupskog dvora na Kaptolu, koji je s južne strane potpuno ostakljen velikim rešetkastim

Akademija likovnih umjetnosti u Zagrebu, južno pročelje, pogled na prvu zgradu Umjetničkih atelijera prema projektu Hermana Bolléa

prozorima.¹² Također se mogao osloniti na svoje iskustvo projektiranja zgrade Obrtne škole, dovršene 1891., u kojoj su risaonice i radionice smještene u sjevernom krilu i imaju rešetkaste prozore velikih dimenzija. Jedini dekorativni detalji na zgradi Umjetničkih atelijera predviđeni u Bolléovim nacrtima jesu drvene grede koje dijele segmente staklenih

stijena na katu i imaju rezbarene geometrijske dekoracije, gromobran u obliku zastavice na vrhu krovnog tornjića te ograde krovne terase i zapadnog stubišta.

Zgrada je za tadašnje uvjete vrlo moderno i funkcionalno planirana. Gradila ju je tvrtka Kune Waidmanna, a sudjelovala je i tvrtka Pilar, Mally & Bauda.¹³

12 DRAGAN DAMJANOVIĆ, *Arhitekt Herman Bollé*, Zagreb, 2013., 358–359. Staklenik je podignut 1881./1882. godine.

13 HD–HAD–80, kut. 133-IV, Dokument br. 5650, 24. travnja 1895.

Zgrada je u cijelosti bila gotova i opremljena u kolovozu 1896. godine, o čemu je sastavljen *Pohvalbeni zapisnik*.¹⁴ Iz toga dokumenta doznajemo podatke o izvođačima. Umjetnički atelijeri imali su visok standard građevinske infrastrukture. Zgrada je bila spojena na novi vodovod iz Prilaza, a vodovodnu mrežu izveo je »građevni limar i uvađač vodovoda« A. Maruzzi. Projekt centralnog grijanja s parom na visoki tlak izvela je tvrtka Wilhelma Brücknera iz Beča. Željezna konstrukcija ostakljenog krova rad je tvrtke Wagner, također iz Beča. Tesarski radovi povjereni su tvrtki Herz i drug, a stolarski, koji uključuju unutarnje uređenje atelijera, drvene galerije i namještaj, zagrebačkim stolari- ma Đuri Blažekoviću, Albertu Zoriniću, Josipu Oblaku, An- tunu Kontaku i Josipu Šeremetu. Dio namještaja dobavljen je od tvrtke Bothe & Ehrmann iz Zagreba. Tapetarske rade- ve obavio je tapetar Tauchmann, a zavjese je šivao Štegar. Građevinsku stolariju, prozore s južne i bočne strane i vrata te kovane dijelove napravili su đaci Obrtne škole prema Bolléovim nuputcima.¹⁵ Ukupni troškovi gradnje iznosili su 43.956 kruna.¹⁶

Veliku štetu na zgradi prouzročio je potres koji je dvaput uzastopce, u prosincu 1905. i siječnju 1906. godine, po- godio Zagreb (5,6 i 6,1 prema Richteru). Tada su popucala stakla na atelijerskim prozorima.¹⁷ U obnovi koja je uslijedila dogradnjom 1907. godine, krov je prekriven jedinstvenim pokrovom.

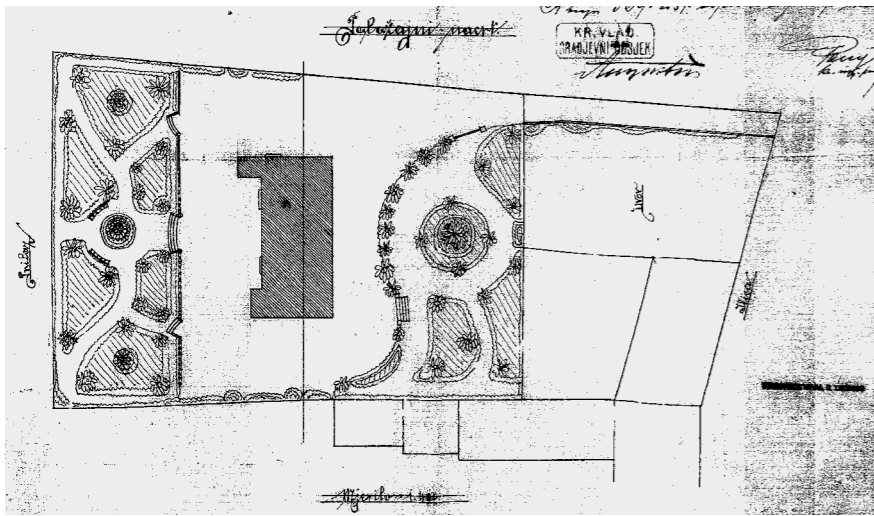
Okolni prostor sa sjeverne i južne strane Umjetničkih ate- lijera bio je odmah planiran kao perivoj s vijugavim staza- ma i cvjetnim rondelima, kako je zamislio Bollé i nacrtao na položajnom nacrtu. Naredbom Zemaljske vlade od 19.

14 HR–HAD–80, kut. 133-IV, Dokument br. 14243, 12. kolovoza 1896.

15 ZDENKA MARKOVIĆ, *Franješ Mihanović. Biografija kao kulturno-pov- ijesna slika jedne epohe hrvatske likovne umjetnosti*, Zagreb, 1954., 52.

16 *Svotnik sveukupnih troškova građevnih radnji, unutarnjeg uređenja i inih radnji i dobava novogradnje umjetničkog atelijera u Zagrebu*, HR– HAD–80, kut. 133-IV, br. 1712, svibanj 1896.

17 ANTONIJA TKALČIĆ KOŠČEVIĆ, *Sjećanja na prve generacije Umjet- ničke akademije u Zagrebu*, Zagreb, 2007., 25–26.

Herman Bollé, Položajni nacrt Umjetničkih atelijera s prijedlogom hortikulturnog uređenja, 1894./1895., DAZG

travnja 1896. godine odobren je kredit od 2630 kruna za »uređenje dvorišta i vrta kod novogradnje umj. atelijera«. Hortikulturni radovi, iskop, niveliranje, dovoz humusa i uređenje nasada te sve vrtlarske radnje preuzeo je Vitězslav Durchánek (1857.–1924.), kraljevski vrtlarski nadzornik i upravitelj zagrebačkoga Botaničkog vrta.¹⁸ Durchánek je zasadio jablane, akacije, jorgovane, jasmine i mnogo voćaka.¹⁹ Kršnjavi je zapisao da je »u vrtu oko ateliera dao posaditi voćke da u proljeće bude motiva za slikati, a u jesen što za jesti«. ²⁰ Rascvjetane voćke zabilježene su na fotografijama između dvaju ratova. Danas u perivoju raste isključivo ukrasno drveće i grmovi.

18 *Naredba o uređenju dvorišta i vrta kod novogradnje umj. ateliera u Zgb.*, HR–HAD–80, kut. 133-IV, 1-18; 1/134-IV, 18–29, broj 4901/1896; O uređenju vrta vidjeti HR–HAD–80, kut. 134-IV, prilog 12.

19 Umjetnički atelieri, *Narodne novine*, 31. ožujka 1896., br. 75.

20 KRŠNJAVI (bilj. 3, 1922). Zabilježena je anegdota kad je Vladin savjetnik Nikolajević tražio kipara Valdeca u njegovu atelijeru, ali ga nije zatekao. Izišao je na dvorište i zvao ga, a on mu se odazvao: »Evo me, *magnifice* – tu sem na slivi!« Na drugom stablu šljive bili su slikar Ferdo Kovačević i likovni kritičar Vladimir Lunaček. MARKOVIĆ (bilj. 15), 53, prenosi podatak iz RENIN, Rudolf Valdec, u: *Narodne novine*, 28. 11. 1912., br. 225.

I.2.2. Viša škola za umjetnost i umjetni obrt (1907.–1921.)

Još od početka i useljenja prvih umjetnika kojima su dodijeljeni atelijeri, uvidjelo se da tih šest radnih prostora nije dostatno za potrebe domaće umjetničke produkcije koja se početkom 20. stoljeća u Zagrebu snažno razvijala, pa se razmišljalo o dogradnjama atelijerskih prostora.

Također se počelo se razmišljati o osnivanju Više škole za umjetnost i umjetni obrt, kao logičnom slijedu nastavka umjetničkog školovanja nakon završene Obrtne škole, kako bi se u Zagrebu oformio viši stupanj umjetničke obradbe i specijalizacije. Glavni inicijator i provoditelj te nakane bio je kipar Robert Frangeš (1872.–1940.), čija je zamisao bila da talentirani obrtnoškolci nastave studirati na višoj umjetničkoj školi

»kakve već dugo osim Hrvata ima svaka narodnost u Monarhiji«. ²¹ Frangešov je prijedlog naišao na odobravanje Milana Rojca, tadašnjega predstojnika Odjela za bogoštovlje i nastavu. ²² Škola je osnovana 29. srpnja 1907. kao Privremena viša škola za umjetnost i umjetni obrt. Od 19. lipnja 1908. djeluje pod nazivom Kraljevska viša škola za umjetnost i umjetni obrt.

Kako bi se Umjetnički atelijeri zadržali u prvotnoj namjeni, planirana je gradnja nove zgrade na praznoj parceli u Ilici. Ambiciozni plan proširenja nastavne poduke iz kiparske, slikarske i umjetničko-obrtne struke uključio bi i osnivanje arhitektonske škole. Planove za tu zgradu izradili su arhitekti Viktor Kovačić i Hugo Ehrlich. ²³ Sačuvani su nacrti no-

21 OLGA MARUŠEVSKI, Umjetnička kolonija. Od atelijera do Više škole za umjetnost i obrt i Akademije za umjetnost i obrt, u: *1907. Od znanosti do identiteta. Prvi profesori i prvi učenici Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu*, katalog izložbe, Umjetnički paviljon, Zagreb, 2008., 18–27, 25.

22 Milan Rojc obnašao je dužnost predstojnika Odjela za bogoštovlje i nastavu u dva mandata, 1906./1907. i 1917./1918. godine.

23 Ministarstvo kulture i medija RH, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Ostavština Viktora Kovačića (MK–UZBK–OVK, Kovačić–Ehrlich). Riječ je o 11 nacrtu na ozalidima, od kojih je jedan naslovljen *Gradnja umjetničke škole u Zagrebu. Situacija; šest Gradnja škole za umjet-*

vogradnje dvokatne zgrade s glavnim pročeljem na Ilici i s izložbenim prostorom u prizemlju. Glavna dvokatna zgrada pomaknuta je u dubinu čestice da bi se dobio predvrt i prizemna galerijska dvorana. Uz atelijerske prostore, koji su predviđeni na dva kata sa sjeverne strane zgrade, planirane su prostorije za knjižnicu i upravu na polukatu. Položajni nacrt kompleksa izrađen je na Odjelu za bogoštovlje i nastavu. Ta je ambiciozna nakana ostala nerealizirana. Kako je posvjedočio Tomislav Krizman: »Samo je jedan dan Mixicheve vladavine manjkao da Zemaljska vlada potvrdi gradnju velike dvokatne zgrade za umjetničku školu«, ²⁴ a Zagreb je ostao zaknut za vrijedno arhitektonsko djelo u klasicističkoj varijanti secesije. Parcela na kojoj se trebala graditi zgrada ostala je do danas neizgrađena.

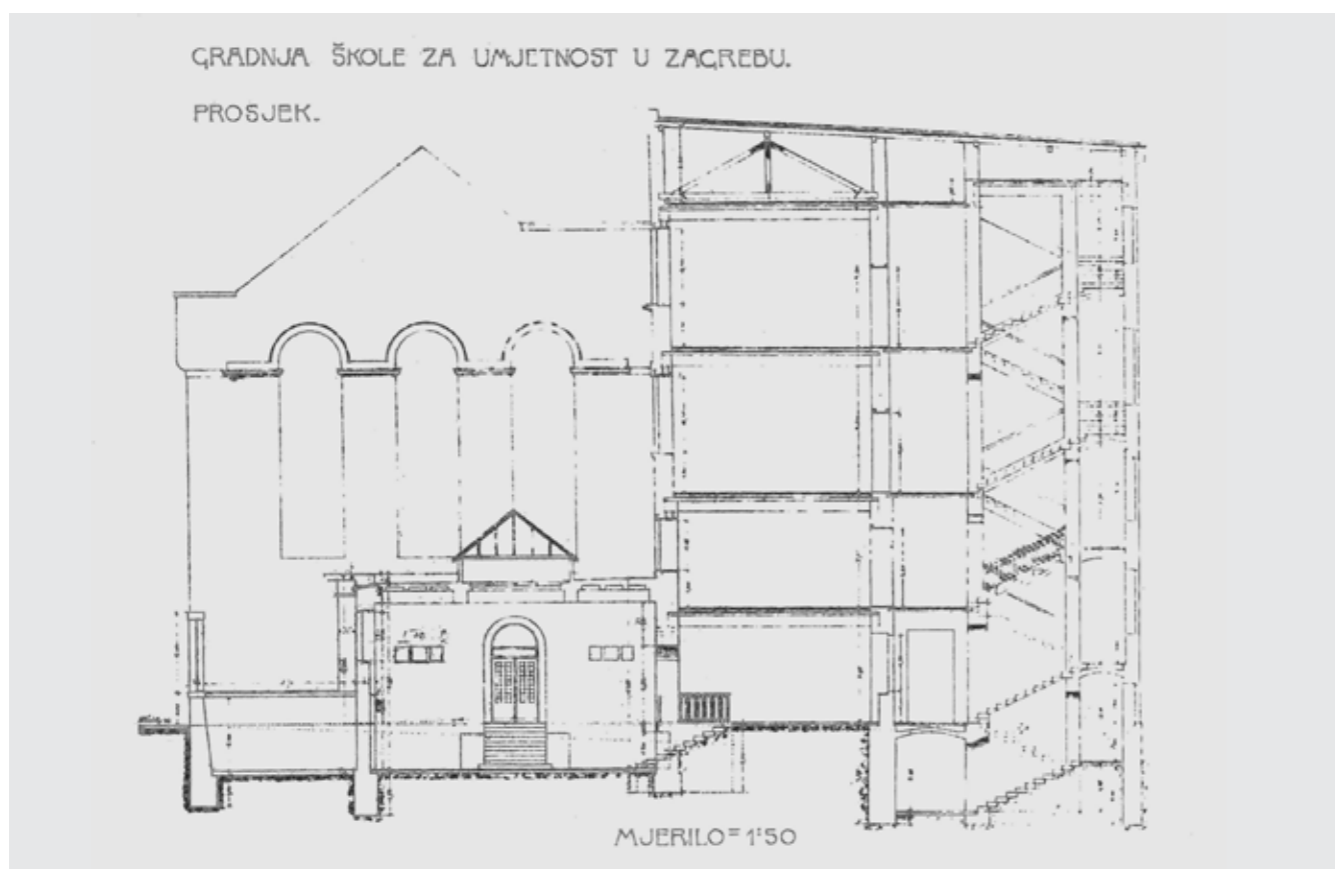
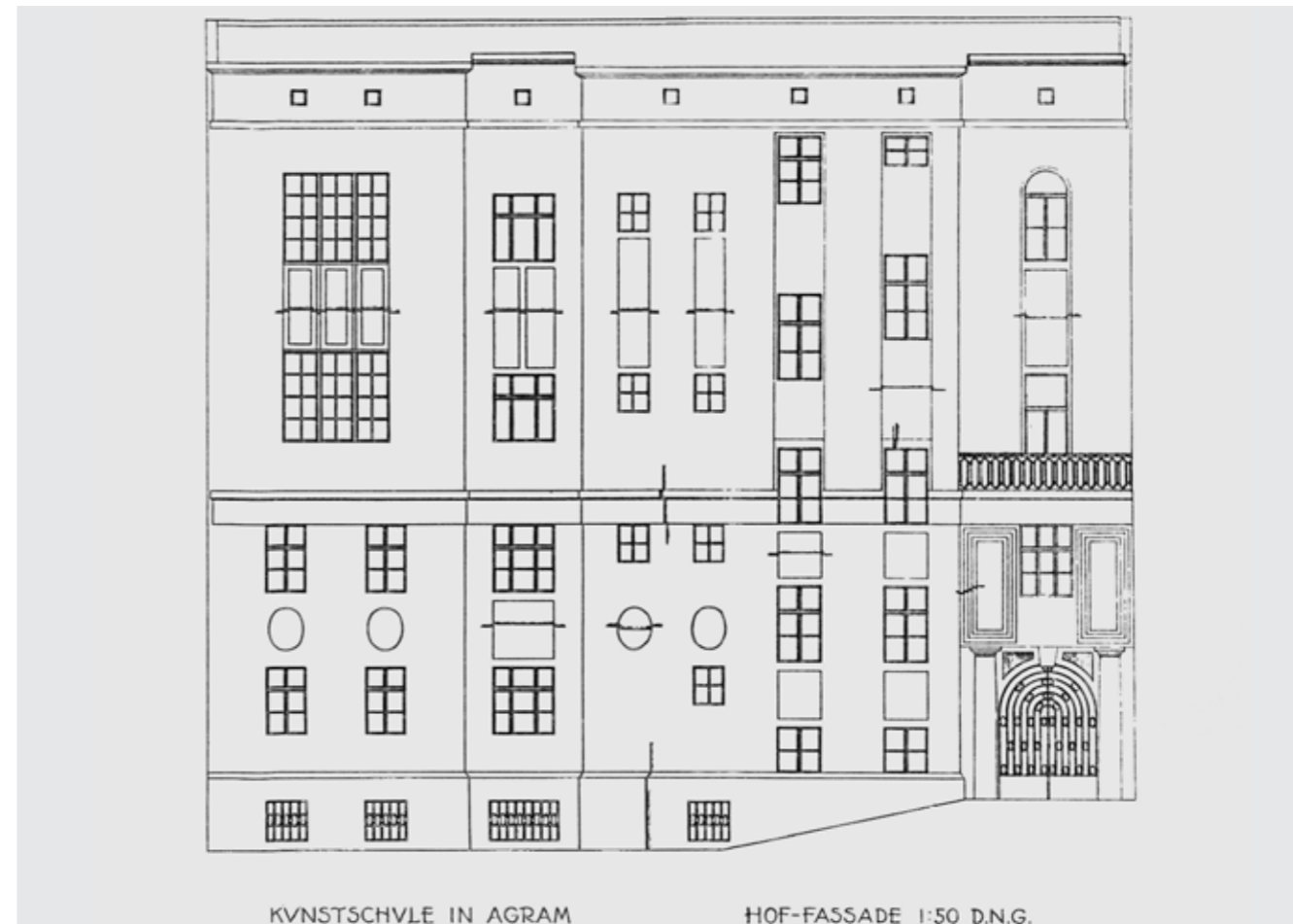
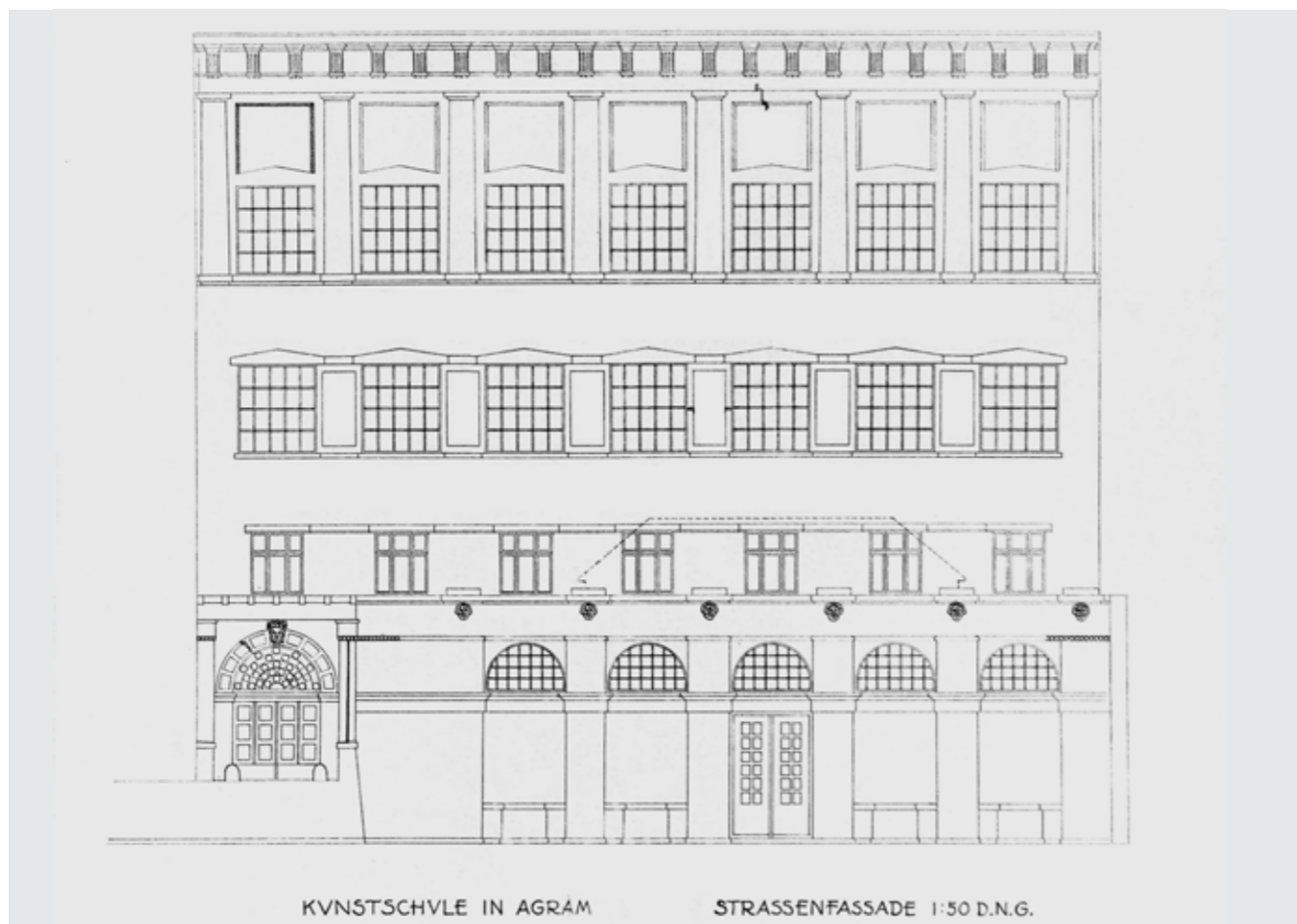
Viša škola za umjetnost i umjetni obrt morala se organizirati u postojećem prostoru Umjetničkih atelijera, a njezina će se dogradnja uspjeti realizirati u vrlo kratkom roku. Vlada je 1907. raspisala *jeftimbu* (natječaj) za dogradnju, a iste je godine projekt povjeren građevinskom poduzetniku Victoru Grossu. ²⁵ Ta će zgrada, objedinjena s prvim Umjet-

nost u Zagrebu, a četiri *Kunstschule in Agram*. Nacrti nisu potpisani ni datirani, a objavila ih je Olga Maruševski i atribuirala Viktoru Kovačiću, s mogućnošću sudjelovanja Huga Ehrlicha. Vidjeti: OLGA MARUŠEVSKI, Viša škola za umjetnost i umjetni obrt – medij vremena, u: *Peristil*, 42/43 (1999./2000.), 115–125. Tu su atribuciju potkrijepile Irena Kraševac i Ariana Novina u članku *Planovi i faze gradnje Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu*. Iznose mišljenje da su nacrti koji nose njemačke nazive Ehrlichov rad, a oni s hrvatskim nazivima – Kovačićev. Nalaze sličnost između neizvedenoga glavnog pročelja zgrade Akademije s izvedenim Ehrlichovim projektom stambeno-poslovne zgrade Hipotekarne banke u Ilici 100, podignute 1912. godine. IRENA KRAŠEVAC; ARIANA NOVINA, Planovi i faze gradnje Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu od 1895. do 1957. godine, u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 44/2 (2020.), 125–142.

24 TOMISLAV KRIZMAN, Naša umjetnička škola, u: *Obzor*, 19. veljače 1910., 1. Ferdinand Mixich bio je predstojnik Odjela za bogoštovlje i nastavu od 1908. do 1910. godine.

25 Victor Gross je bio Bolléov đak u Graditeljskoj školi u sklopu Obrtne škole, koju je apsolvirao 1897. godine. Na nacrtima je potpisan kao Victor Gross i vjerojatno je riječ o istoj osobi koja je kao Viktor Grosz upisana u popis polaznika i apsolenata Graditeljske škole. Vidjeti: *Državna srednja tehnička škola u Zagrebu 1892/3. – 1932/3. Spomen izvještaj o 40-godišnjici škole* (ur.) Božidar Širola, Zagreb, Državna srednja tehnička škola i Udruženje graditelja Kraljevine Jugoslavije,

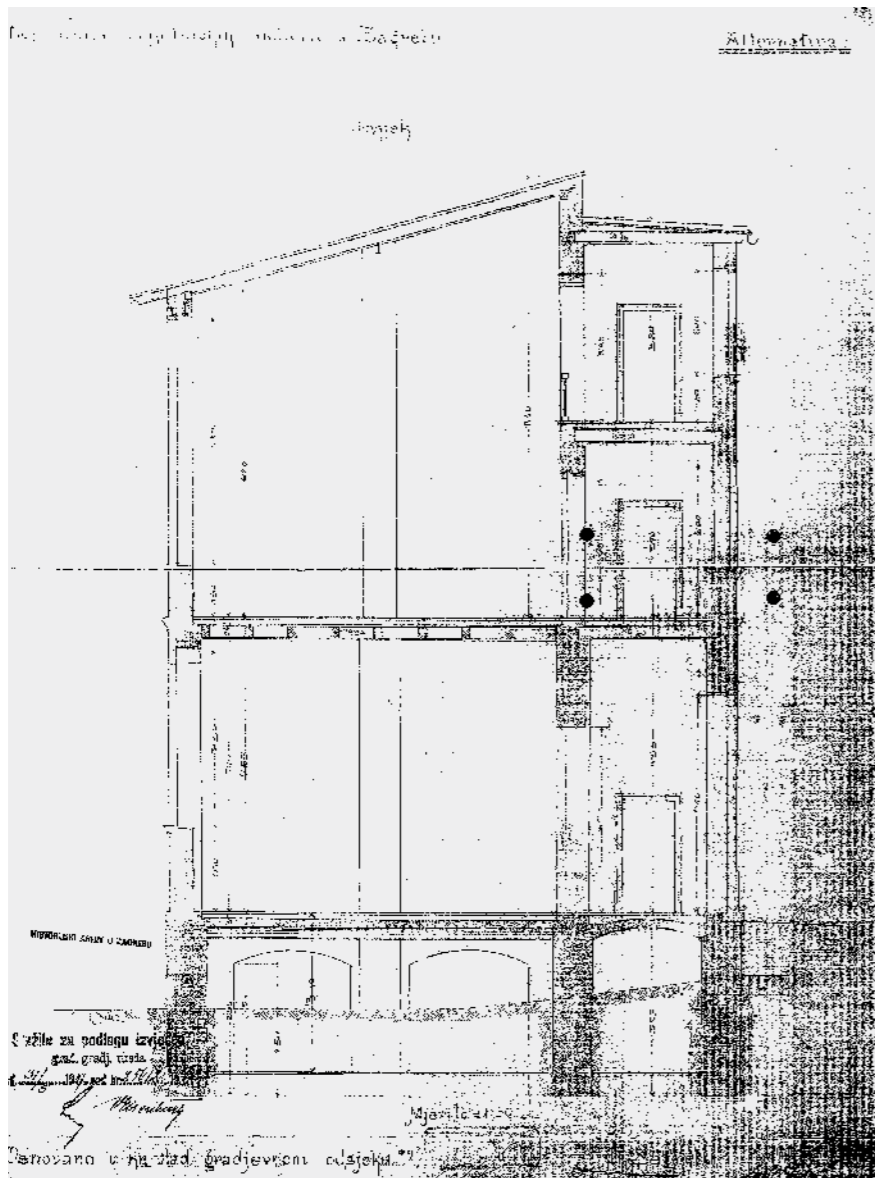
Viktor Kovačić, Hugo Ehrlich, *Projekt Umjetničke škole u Zagrebu (Kunstschule in Agram)*, Nacrt sjevernog pročelja; Nacrt južnog pročelja; Presjek, Ministarstvo kulture i medija RH, Uprava za zaštitu kulturne baštine, fond Kovačić-Ehrlich

ničkim atelijerima, postati sjedištem Više škole za umjetnost i umjetni obrt. Victor Gross dograđuje novu zgradu na istočnoj strani, poštujući postojeći Bolléov projekt. Nacrti nose datum *veljača 1907.*, a građevinska dozvola izdana je 22. svibnja iste godine.²⁶ Premda su novi atelijeri tlocrtno nešto manji od Bolléovih, ponavljaju istu podjelu na tri atelijera u prizemlju i tri na prvom katu, što je razvidno na prozorskim osima sjevernog pročelja. Ponavljaju se po tri para simetrično postavljenih prozora, međusobno odvojenih uskim zidom; jedina je razlika u tome što su na Bolléovu zapadnom dijelu prozori velikih atelijera na prvom katu razdijeljeni samo tankim drvenim gredama.

Sačuvani Grossovi nacrti pokazuju da se njegova dogradnja u najvećoj mogućoj mjeri oslanja na prethodni Bolléov projekt. Duž cijele dogradnje izveden je podrum pokriven

Sekcija Zagreb, 1932., 70. U isto je vrijeme Gross gradio standardizirane činovničke najamne stanove na Paromlinskoj cesti 15–17 u Zagrebu.

26 HR-DAZG-1122, Zbirka građevinske dokumentacije, Ilica 83, sign. 1547/4.

Victor Gross, Presjek dogradnje zgrade Umjetničkih atelijera s istočne strane, 1907., DAZG

pruskim svodom. Prizemlje se sastoji od triju prostornih jedinica u koje se ulazi iz hodnika s južne strane. Na katu se ponavlja ista shema. Kako bi se povezale dvije građevinske jedinice, probijena su vrata s istočne strane Bolléove zgrade, koja je u samom početku planirana kao ravni zid; na taj je način omogućila buduću dogradnju bez većih intervencija u postojeću zgradu.²⁷ Stubište je pomaknuto i nanovo izgrađeno s istočne strane. Premda u Grossovim nactima

²⁷ U potresu 2020. godine taj je dio zgrade došao do izražaja zbog puknuća duž vertikale spoja.

Sjeverno pročelje Alademije likovnih umjetnosti, spoj Bolléove i Grossove zgrade

nije dokumentiran, istodobno se gradi i južni aneks, čime se dobiva novi prostor za kiparske radionice. Nacrta za dogradnju atelijera »u ključ« izrađen je sporazumno s ravnateljstvom škole na Građevnom odsjeku.²⁸ Ta se prizemnica užim dijelom prislanja na sjevernu, glavnu zgradu. Veliki rešetkasti lučno nadvijeni prozori postavljeni su sa zapadne strane aneksa, a njihova tipologija i veličina potpuno prate Bolléove prozore sa sjevernog prizemnog dijela Umjetničkih atelijera. Taj će prizemni aneks biti nadograđen između 1914. i 1916. godine, kad dobiva identičan prvi kat i kad se obavljaju nužne pregradnje.²⁹ Prvi je kat dosta nespretno povezan s postojećom glavnom zgradom, što je vidljivo u spoju i različitim visinama prozora, a ponavlja se identičan raster i vrsta prozora kao u prizemlju. Glavni ulaz u zgradu ostaje sa zapadne strane, a s južne se zatvaraju dvojna vrata s Bolléova projekta i probijaju nova na spoju dviju dogradnji. Građevinski poduzetnik Josip

²⁸ Dozvola za taj aneks izdana je 15. travnja 1908.

²⁹ Dio novca za dogradnju pribavljen je prenamjenom sredstava koje je Vlada osigurala za stručno putovanje studenata i profesora Roberta Auera u Italiju. Putovanje je otkazano zbog rata, kako je obrazloženo u dopisu Kraljevske zemaljske vlade od 20. srpnja 1914. Vidjeti: Arhiv ALU-a, fond Opći spisi ALU-a, 1914., br. 1818.

Južni aneks izgrađen 1908., stanje prije obnove 2010., Grad Zagreb, Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode (foto: S. Novak)

Južni aneks, spoj s Grossovom dogradnjom

Dubský, poznat po svojim armiranobetonskim konstrukcijama, izveo je cjelokupnu gradnju.

Projekt dogradnje koji se provodio u fazama 1907./1908. i 1914.–1916. godine znatno je povećao cjelokupni prostor te je Umjetničke atelijere prilagodio potrebama umjetničke škole u kojoj se mogla održavati obuka na Slikarskom i Kiparskom odjelu te na Odjelu za kandidate učitelja risanja,

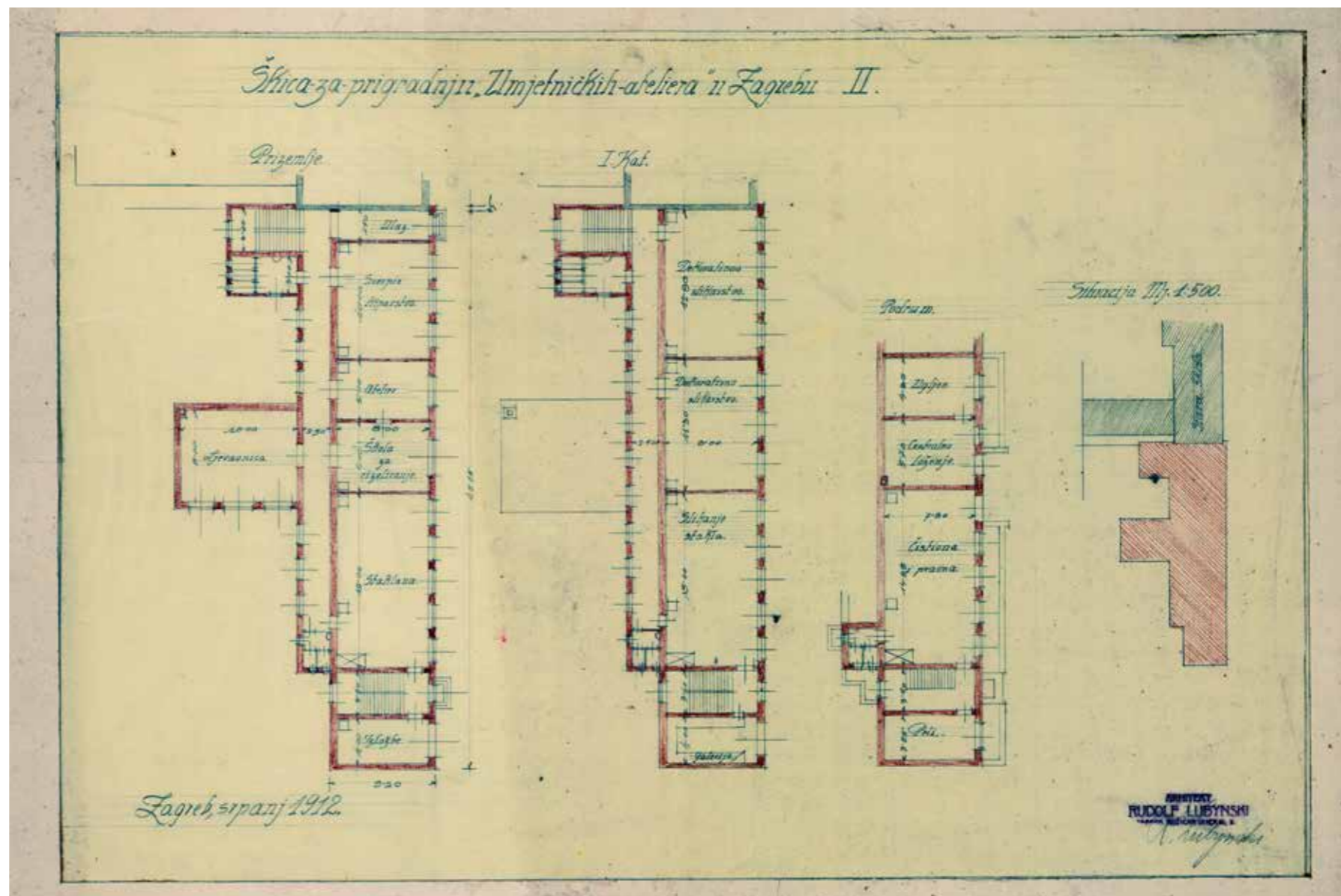

Ljevaonica umjetnina

a uvedena je obuka iz grafike. Upravitelj Više škole postao je Robert Frangeš, a povjesničar umjetnosti Branko Šenoa postaje tajnik Škole. Prvi profesori su Rudolf Valdec, Bela Čikoš-Sesija, Menci Clement Crnčić, Robert Auer i Oton Iveković. Prve generacije polaznika bile su angažirane na brojnim projektima zagrebačkih novogradnji privatne i javne namjene, poglavito na uređenju Sveučilišne knjižnice, građene prema projektu arhitekta Rudolfa Lubynskog (1911.–1913.).³⁰

Na Frangešovu inicijativu u neposrednoj blizini škole otvara se Ljevaonica umjetnina 1908. godine, na prostoru bivše mrtvačnice rodilišta u južnom aneksu zgrade Zavoda za gluhonijeme. Poslije je smještena u prizemnici građenoj u nastavku te zgrade. Godine 1912. Frangeš izrađuje Na-

30 ARIANA NOVINA, Radovi profesora i učenika Privremene više škole za umjetnost i umjetni obrt pri izgradnji Kraljevske svučilišne knjižnice i Zemaljskog arhiva u Zagrebu, u: *Peristil*, 63 (2020.), 139–154.

Rudolf Lubynski, *Škica za prigradnju Umjetničkih ateliera u Zagrebu, II*, Zagreb, srpanj 1912., HDA, Zbirka građevinskih nacrtu

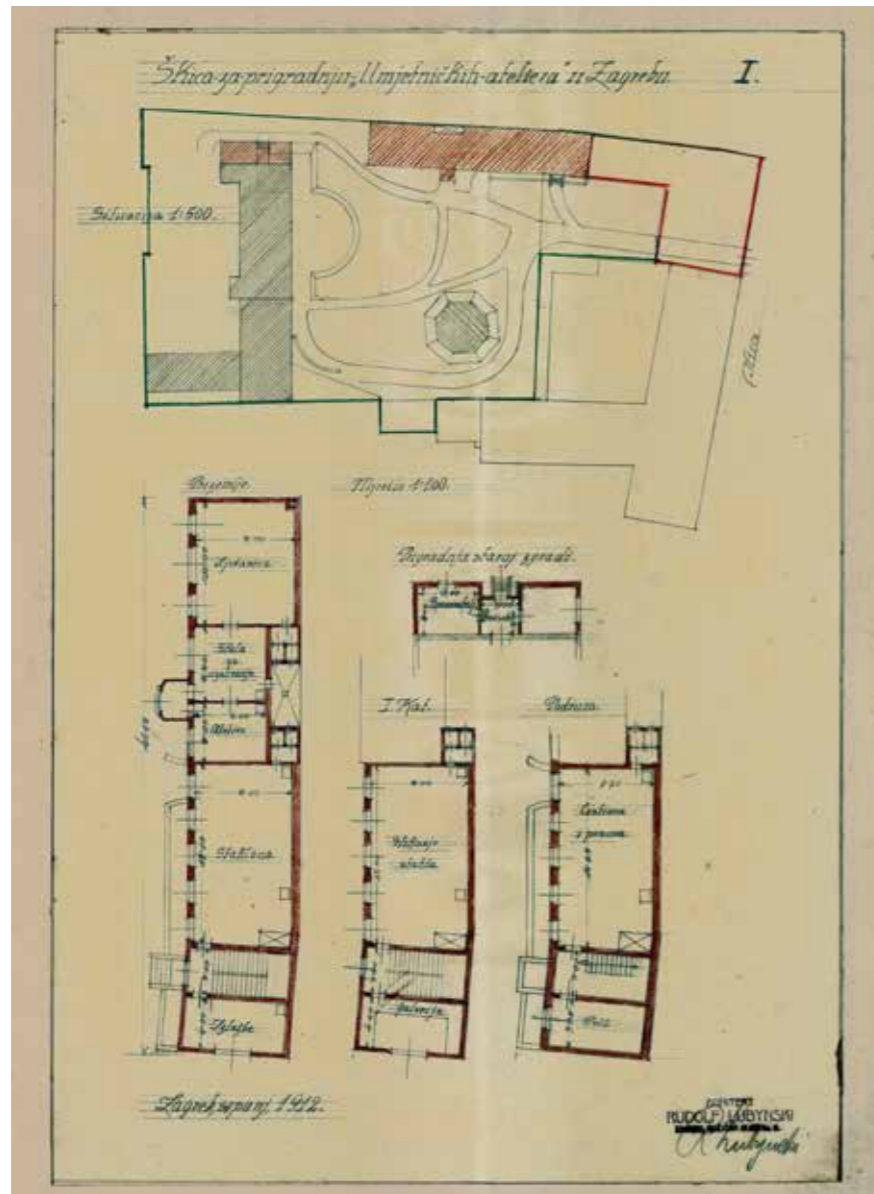
crt osnove zakona o ustrojenju Više škole za umjetnost i obrt, u kojem ističe potrebe proširenja prostora za rad, i to radionica za umjetnički obrt i arhitektonskog odjela. Iz te su godine poznata tri nerealizirana nacrt/projekta. Prvi (nepotpisani) nacrt predviđa preraspodjelu postojećih atelijerskih prostora i gradnju nove zgrade u južnom dijelu, u kojem bi bili Frangešov atelijer, škola za kipare i ljevaonica. Manja prizemna zgrada bez podruma bila bi podignuta paralelno s postojećom zgradom u ravnini s južnim aneksom iz 1908. godine, a prema troškovniku, gradnja bi

bila od armiranog betona, podovi od bukovih daščica, a u ljevaonici, hodniku i zahodu od betona.³¹

Druga dva sačuvana nacrtu izradio je Rudolf Lubynski, koji crta položajni nacrt nove zgrade koja je trebala biti podignuta sa zapadne strane terena.³² Isti projekt uključuje i

31 *Škica za dogradnju umjetničke škole u Zagrebu; Umjetnički atelieri u Zagrebu i Aproximativni proračun troškova od 28. ožujka 1912.*, sastavljeni su na Odjelu za bogoštovlje i nastavu (potpis na dokumentima nije pročitani). HR-HAD-804, Iso Kršnjavi, kut. 1. Kopije se nalaze u Arhivi Maruševski na Institutu za povijest umjetnosti u Zagrebu.

32 *Škica za prigradnju »Umjetničkih ateliera« u Zagrebu I i Škica za*

Rudolf Lubynski, *Škica za prigradnju Umjetničkih ateliera u Zagrebu, I*, Zagreb, srpanj 1912., HDA, Zbirka građevinskih nacrti

manju prigradnju postojećoj Bolléovoj zgradi, i to s njezine zapadne strane. Na položajnom nacrtu ucrtane su stazice perivoja ispred Umjetničkih atelijera i poligonalni tlocrt s istočne strane koji dokumentira položaj vrtnog paviljona sestara milosrdnica. Arhitekt u to vrijeme blisko surađuje s profesorima i studentima na realizaciji dekoracija za Sveučilišnu knjižnicu te je dobro upoznat s problemima

prigradnju »Umjetničkih ateliera« u Zagrebu II, Rudolf Lubynski, Zagreb, srpanj 1912. HR-HDA-905, Zbirka građevinskih nacrti.

Rudolf Valdec i Ferdo Ćus, *Fontana u perivoju Više škole za umjetnost i umjetnički obrt*, Arhiv ALU

izvođenja praktične nastave koja se održava isključivo u radionicama.

Iz nepoznatih (vjerojatno financijskih) razloga nije se počelo s realizacijom tih projekata proširenja, nego se početkom Prvoga svjetskog rata izgradio kat na južnom aneksu iz 1908. godine. Izgled perivoja iz razdoblja prije Prvoga svjetskog rata dokumentiran je na fotografiji snimljenoj iz istočne vizure prema jugozapadu i tornju crkve sv. Blaža. U sredini perivoja bila je postavljena fontana, rad Rudolfa Valdeca i Ferde Ćusa, koja je poslije demontirana

i vrlo vjerojatno propala jer je bila izrađena u sadri. U sredini šesterokutnog bazena na kojem su aplicirane vodene životinje, kornjače, puževi, žabe i rakovi, na postamentu je figura dječaka sa zmijom.

I.2.3. Akademija likovnih umjetnosti (od 1921. do Drugoga svjetskog rata)

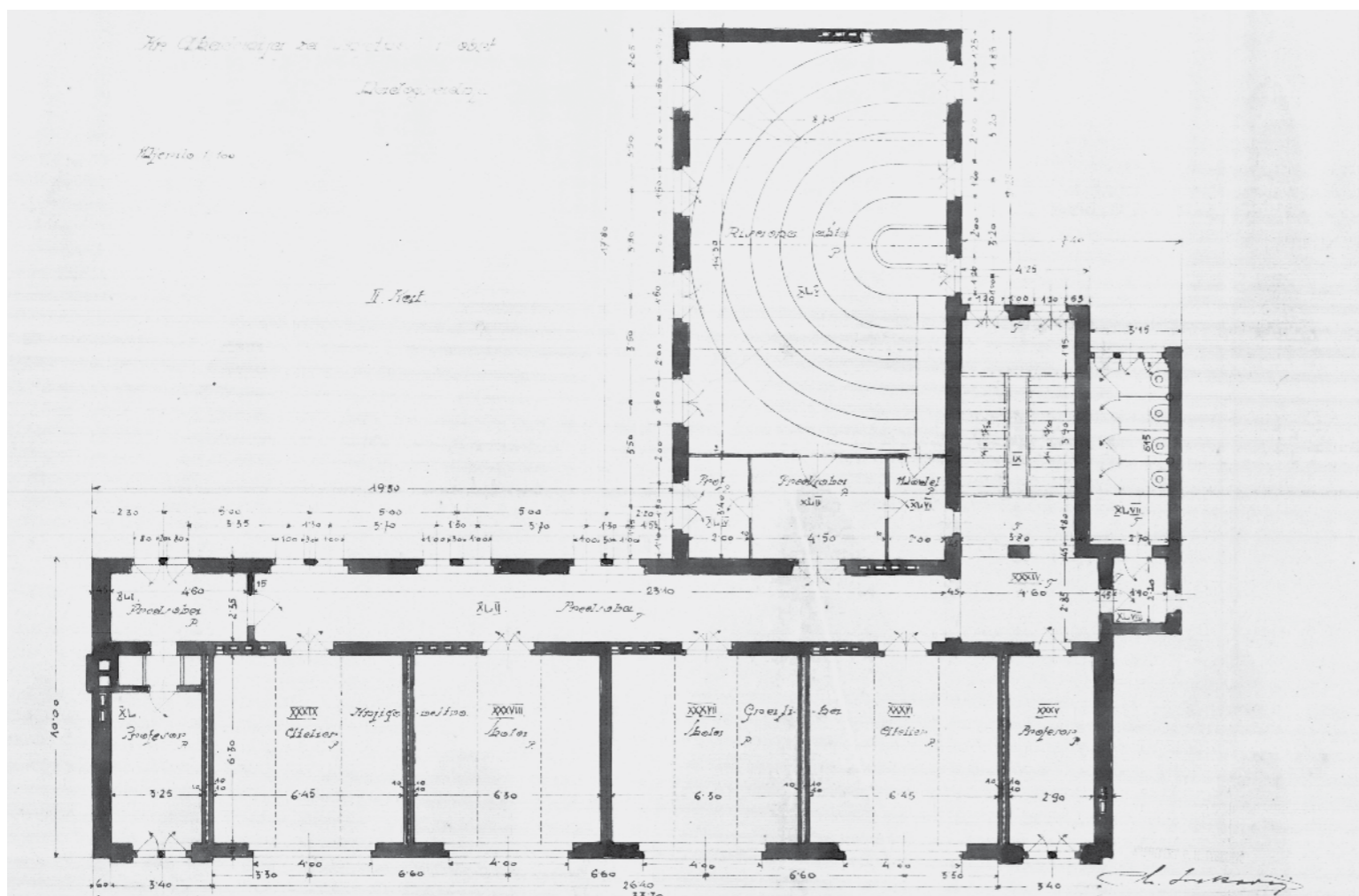
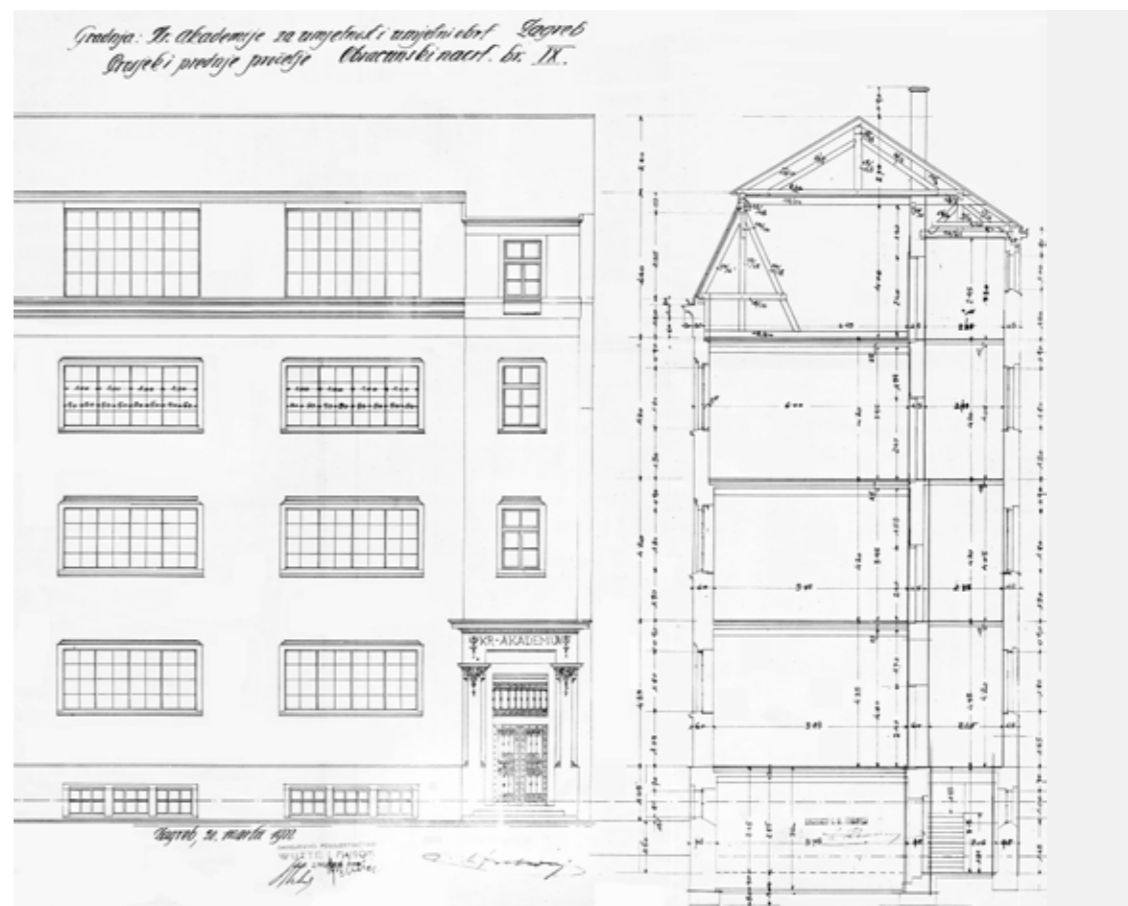
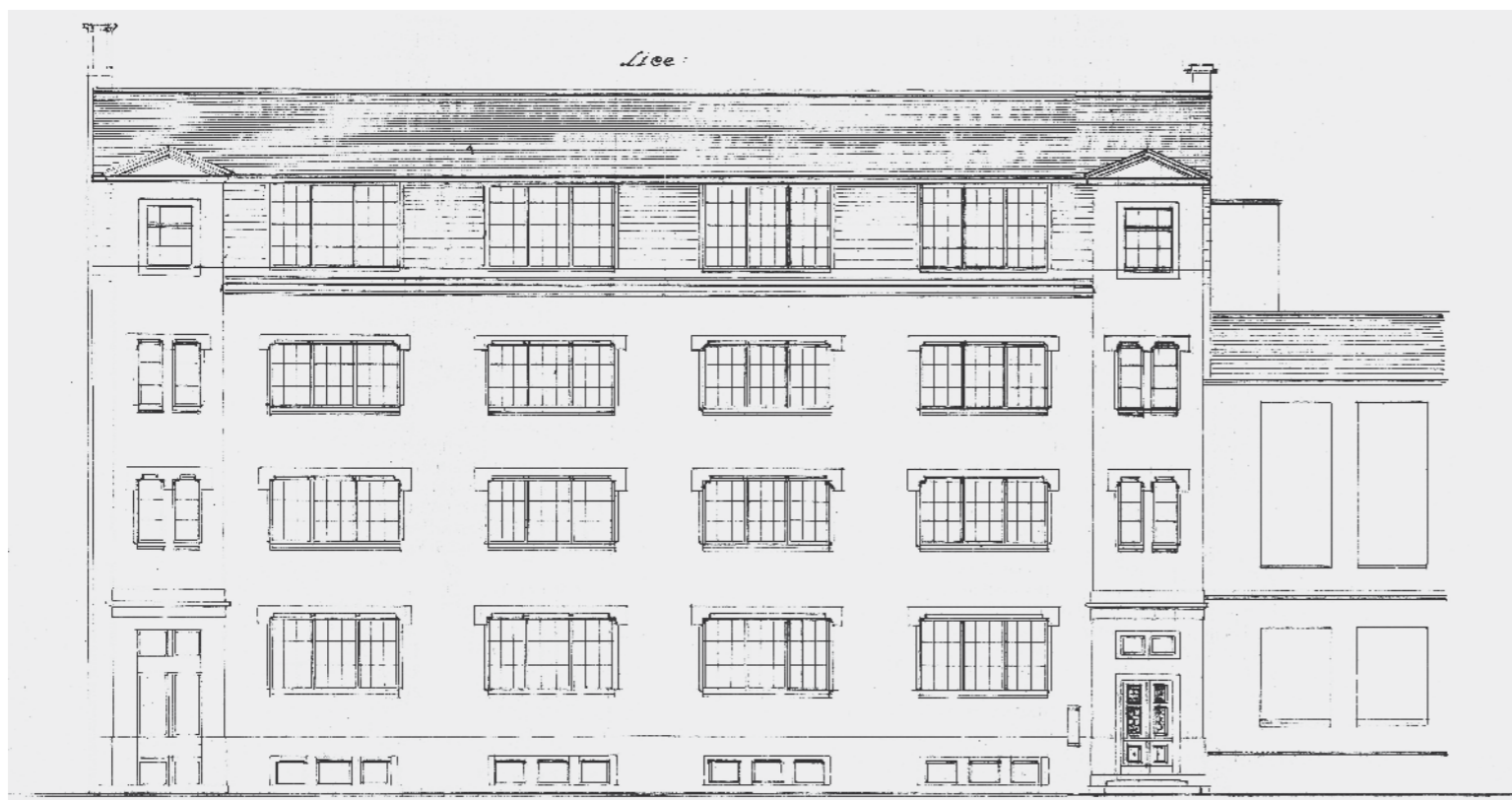
Velike se promjene događaju dolaskom kipara Ivana Meštrovića (1883.–1962.) u Zagreb i njegovim preuzimanjem vodstva Škole. Njegovim će se zalaganjem škola podići na stupanj akademije te se 1921. naziv mijenja u Kraljevska akademija za umjetnost i umjetni obrt, a 1924. godine u Kraljevska akademija likovnih umjetnosti u Zagrebu. Na Akademiji je od 1926. do 1943. i od 1952. do 1961. godine djelovao i Odjel za umjetničku arhitekturu koji je pokrenuo arhitekt Drago Ibler (1894.–1964.), tzv. Iblerova škola arhitekture, koju su pohađali glavni predstavnici hrvatske moderne arhitekture.³³

U skladu s time, planira se i proširenje zgrade koje je promptno realizirano 1921./1922. godine, kad se ponovno na istočnoj strani gradi nova dvokatnica s mansardom, prema projektu arhitekta Ćirila Metoda Ivekovića (1861.–1933.). Glavno pročelje njegove zgrade orijentirano je prema sjeveru i tada zgrada prvi put dobiva glavni ulaz s te strane. Ivekovićevi originalni arhitektonski nacrti čuvaju se u Arhivu Akademije likovnih umjetnosti. Također su sačuvani građevinski dnevници, završni račun i sva dokumentacija povezana s tom gradnjom.³⁴

Sjeverno pročelje zgrade koncipirano je simetrično s po četiri pravokutna rešetkasta prozora na svakoj etaži i na mansardnom krovu. Ivekovićev je projekt također smjestio prostrane atelijerske prostore sa sjeverne strane, kako je uvriježeno za orijentaciju umjetničkih radnih prostora radi

33 ARIANA NOVINA, Škola za arhitekturu na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu – Iblerova škola arhitekture, u: *Peristil*, 47 (2004.), 135–144.

34 Arhiv ALU-a, fond Građevinska dokumentacija ALU-a.

Ćiril Metod Iveković, *Kr. Akademija za umjetnost i obrt. Nadogradnja*, 1921., (neizvedeno), Arhiv ALU, fond Građevinska dokumentacija ALU

Ćiril Metod Iveković, *Gradnja Kr. Akademije za umjetnost i obrt. Prosjek i prednje pročelje*, *Obračunski nacrt br. IX*, Zagreb, 22. marta 1922., Arhiv ALU, fond Građevinska dokumentacija ALU

Ćiril Metod Iveković, *Kr. Akademija za umjetnost i obrt. Nadogradnja II. kat*, 1921., Arhiv ALU, fond Građevinska dokumentacija ALU

postizanja optimalnog osvjetljenja za rad, a prozore smješta horizontalno. Na taj se način dobiva nova dinamika i razvedenost sjevernog pročelja. Ivekovićeva vertikalna zgrada s horizontalnim prozorima razlikuje se od Bolléove i Grossove horizontalne zgrade s vertikalnim prozorima. Glavni ulaz istaknut je vijencem i drvenim vratnicama sa secesijskim ukrasom i svjetiljkom. Prvi put planiraju se zasebne administrativne prostoje i *akt-sala* na katu s južne strane. Zahvaljujući toj dogradnji, mogla je početi s radom i arhitektonska škola, čije su nastavne prostorije vrlo vjerojatno bile na jednom od katova Ivekovićeve zgrade.

Izvedba je povjerena građevinskom poduzeću Wutte i Mihok. Iz građevinskog dnevnika *Prigradnja Kraljevske akademije za umjetnost i umjetni obrt*

Spoj Grossove i Ivekovićeve zgrade • Sjeverno pročelje Ivekovićeve zgrade • Južno pročelje Ivekovićeve zgrade

Istočno nedovršeno pročelje Ivekovićeve zgrade

saznajemo da su radovi počeli 27. kolovoza 1921. godine. Najprije se pristupilo iskopu podruma i izravanjanju terena. U prosincu iste godine probijen je otvor između stare (Grossove) i nove zgrade. U izvedbi su sudjelovali zagrebački obrtnici, krovopokrivači Bauer i Heinz, limari i vodoinstalateri Maruzzi i Šaudar te ličilac Leopold Murk. Tesarske radove, drvene podove i građevinsku stolariju izradila je tvrtka Dom, dioničko društvo za drvene gradnje. Od Ivekovićeve opreme sačuvana su ulazna vrata, teraco pod i kovana ograda u stubištu.

Ulaz u perivoj Akademije likovnih umjetnosti s Ilice markira ograda izgrađena 1925. godine kojom je zamijenjen

Ulaz u Akademiju likovnih umjetnosti

dotrajali drveni plot. Nacrt je izradio Jaroslav Albert, suradnik u zagrebačkoj građevinskoj tvrtki Pollak – Albert – Bornstein.³⁵ Riječ je o kombinaciji zidane i kovane ograde.

³⁵ *Nacrt ulične ograde »Kr. umjetničke akademie u Zgbu« Ilica broj 83, Zagreb mjeseca lipnja 1925. HR-DAZG-1122, Zbirka građevinskih nacrti, Ilica 83.*

Prozor atelijera u Ivekovićevoj zgradi

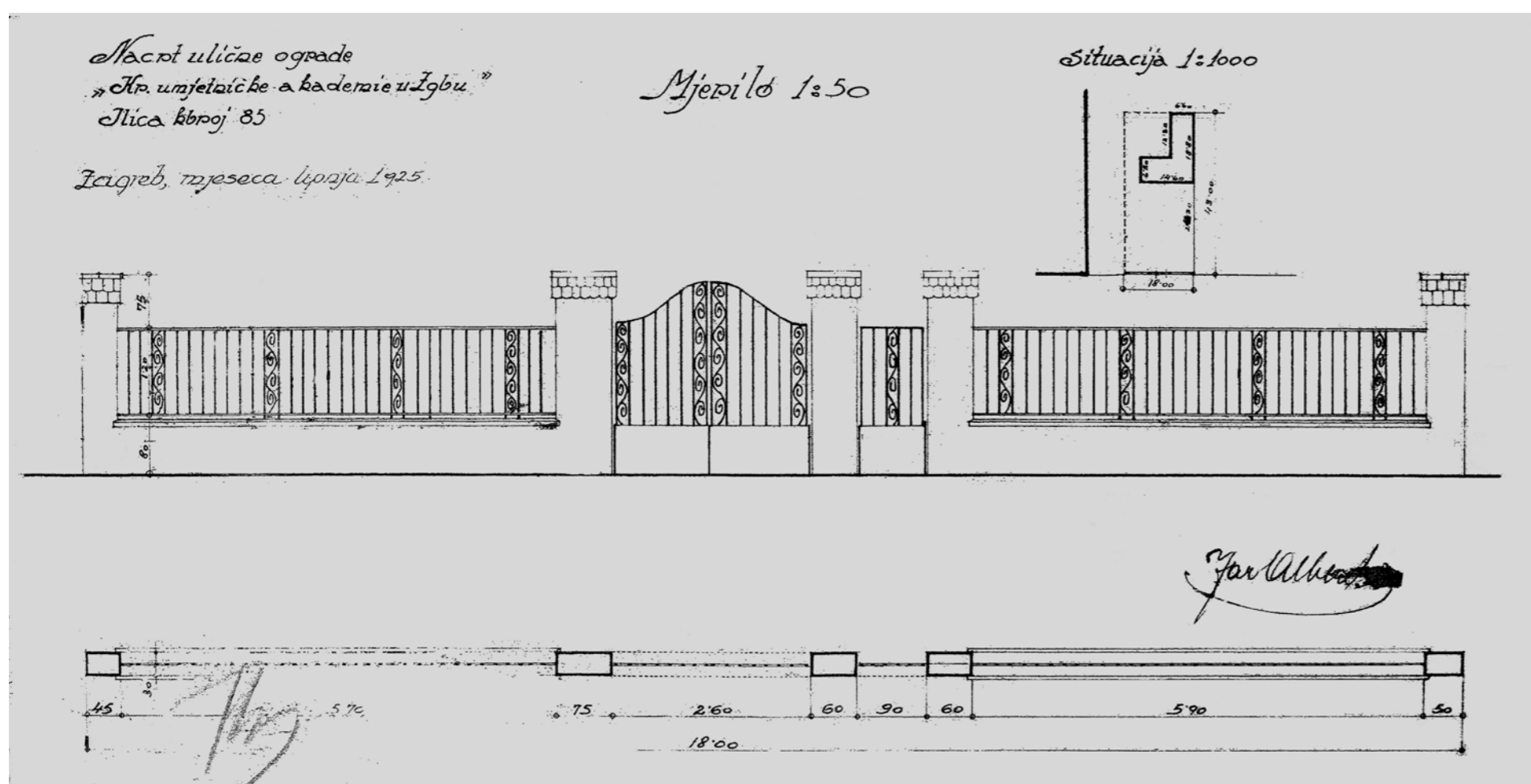

Stubište s ogradom u Ivekovićevoj zgradi

Temeljni sokl i stupovi su zidani, a povezuje ih jednostavna kovana ograda vertikalnih šipki koja ritmički ponavlja motiv izduženih S-voluta. Ograda je u cijelosti sačuvana i obnovljena 2006. godine.

- Herman Bollé, 1895./1896.
- Victor Gross, 1907./1908.
- Ćiril Metod Iveković, 1921./1922.

Sjeverno pročelja zgrade Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu, prikaz građevinskih faza, zdesna na lijevo: I – Herman Bollé (1895./96.); II – Victor Gross (1907./1908.); III – Ćiril Metod Iveković (1921./1922.)
Jaroslav Albert, *Nacrt ulične ograde Kr. umjetničke akademije u Zagrebu*, 1925., DAZG

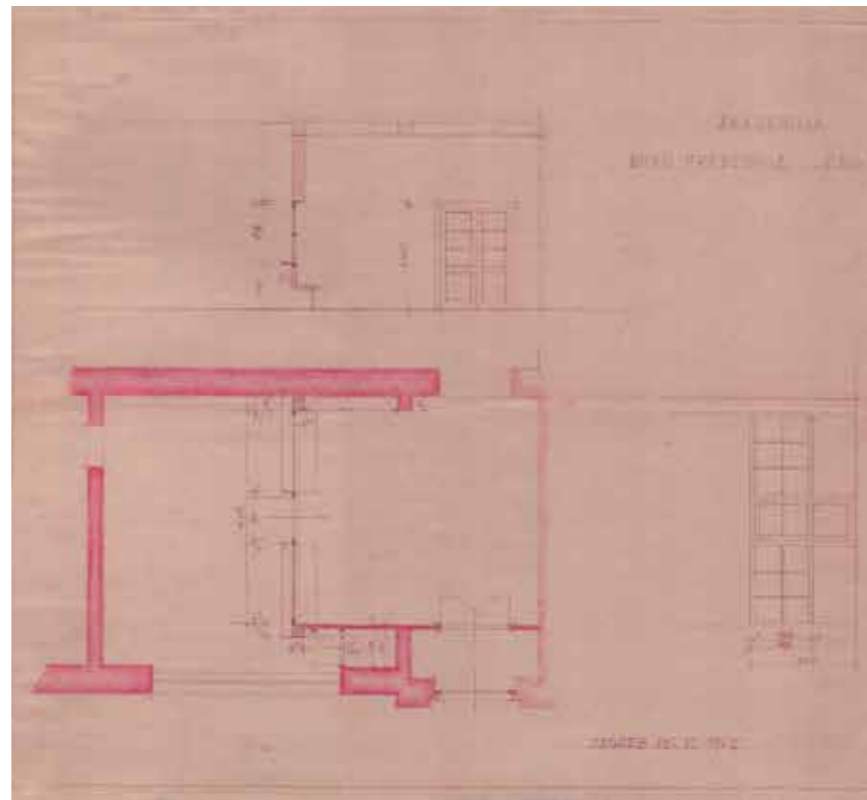

Istočno pročelje
dogradnje prema
projektu Ive Geršića,
1953.–1957.

1.2.4. Akademija likovnih umjetnosti nakon Drugoga svjetskog rata

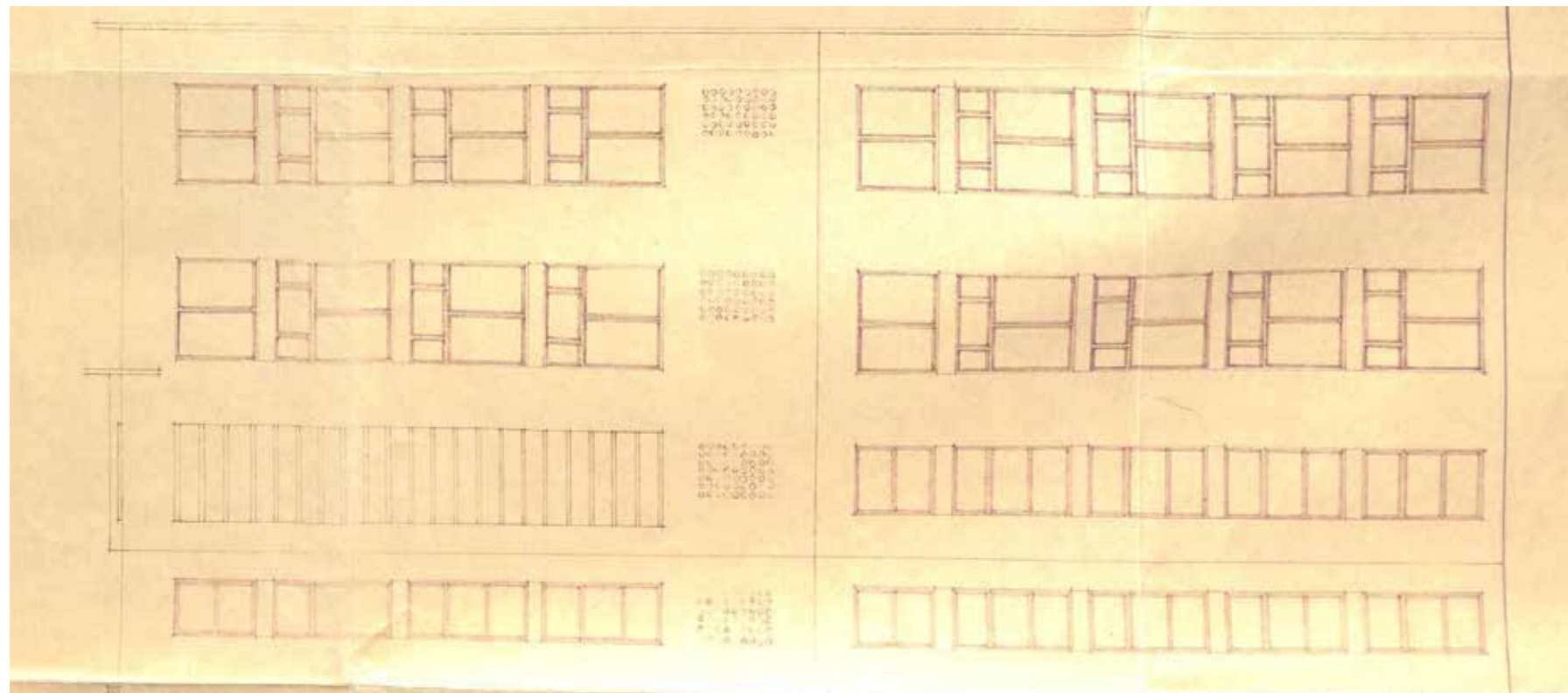
Nakon Drugoga svjetskog rata, zagrebačka Akademija likovnih umjetnosti nastojala je zadržati tradicionalni ugled najvažnije umjetničke škole u državi, za što su se pobrinuli tadašnji rektori Frano Kršinić i Vanja Radauš. Modernizacija i proširenje zgrade počeli su 1953. godine, kad je izrađen projekt treće velike dogradnje, prema projektu arhitekta Ive Geršića (1915.–2002.). Dogradnja je zamišljena kao trokatni aneks u jugoistočnom dijelu, a prema tipologiji je uobičajen primjer izgradnje pedesetih godina prošloga stoljeća s obzirom na obrazovnu funkciju. Objekt dogradnje ukupne površine 2000 m² koji se bočno naslanja na postojeću Ivekovićevu zgradu dovršen je 1957. godine. U suterenu je Grafički odjel s radionicama i prešama za grafičku djelatnost. U visokom prizemlju s istočne strane su uredi za administraciju, a u južnom dijelu zgrade smještaju se vijećnica i moderna prostrana *akt-sala* s dnev-

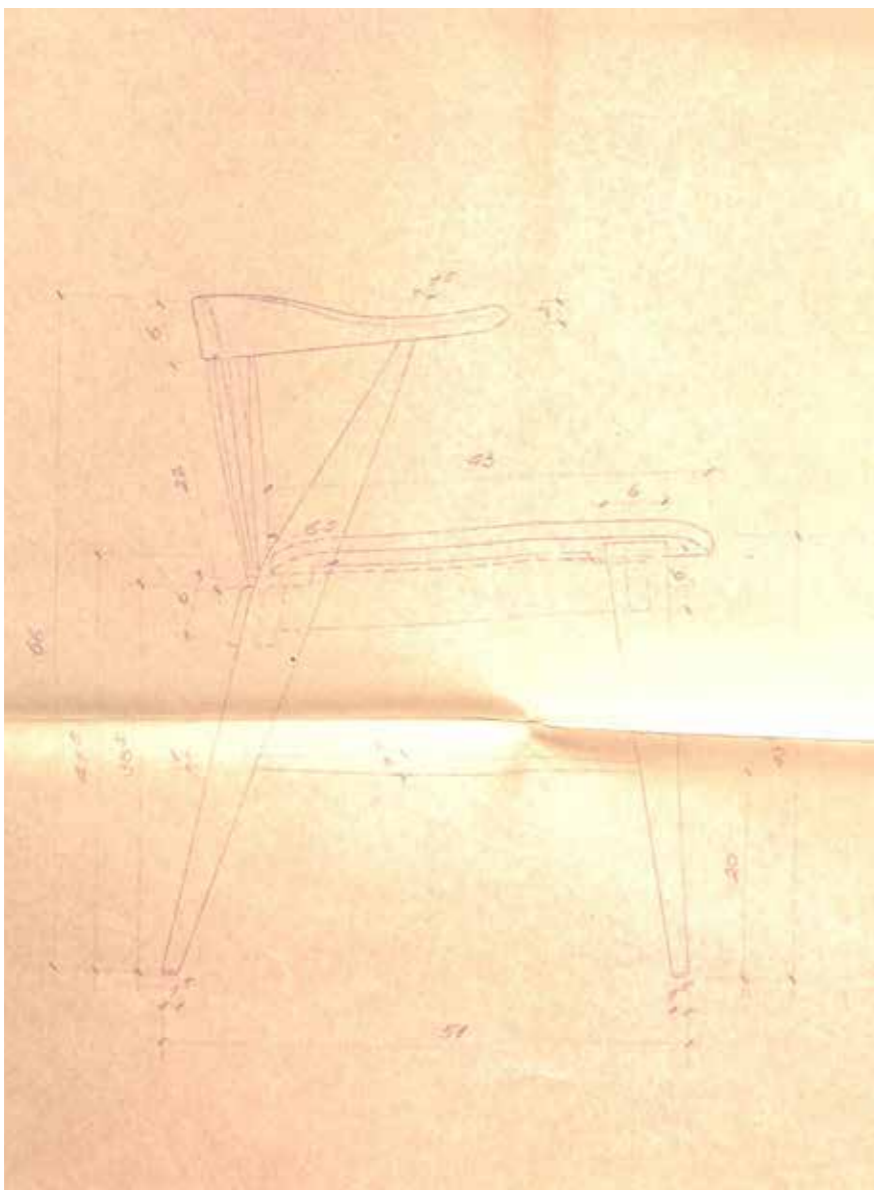
Nacrt Ive Geršića za novo predvorje ALU, Arhiv ALU, fond Građevinska dokumentacija ALU

Istočno pročelje Geršićeve dogradnje • Spoj Ivekovićeve i Geršićeve zgrade

Ivo Geršić, Projekt južne dogradnje zgrade Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu, 1953., Arhiv ALU, fond Građevinska dokumentacija ALU

Fanika Bihler, Nacrt stolca za opremanje interijera Geršičeve dogradnje, Arhiv ALU, fond Građevinska dokumentacija ALU

nom i umjetnom rasvjetom te s odvojenim garderobama za modele i studente. Na prvom i drugom katu su kabineti za profesore teorijskih predmeta te velika i mala predavaonica s prozorima na istočnoj strani.

Novoizgrađeni dio Akademijina kompleksa zgrada bio je opremljen posebno dizajniranim namještajem. Za izradu namještaja upravnog trakta, administrativnih ureda, tajništva, dekanata i vijećnice te za veliku predavaonicu naručen je projektni elaborat koji je izradila Fanika Bihler

Stolac izrađen prema nacrtu Fanike Bihler

(Büchler). Sačuvani nacrti svjedoče o pomno izrađenom elaboratu koji je uključio različite vrste stolica i naslonjača, tapecirane klupe, niske ormare za knjige, stolove te posebno masivne klupe za veliku predavaonicu. Sav namještaj izrađen je od hrastovine u Tvornici »Marko Šavrić« u Za-

Akt-sala u jugozapadnom dijelu Geršičeve zgrade

Vijećnica opremljena namještajem prema nacrtu Fanike Bihler, 1997., Arhiv ALU

grebu.³⁶ Do danas su izvorno sačuvane jedino nepomične klupe u velikoj predavaonici te pokoja stolica i ormarić.

1.2.5. Akademija likovnih umjetnosti danas

Godine 2004. promišljalo se o obnovi postojećega građevinskog kompleksa uz suglasnost Gradskoga zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode Grada Zagreba. Najveći problem bili su dotrajali dvostruki atelijerski prozori koji su tada dokumentirani na fotografijama Gradskoga zavoda (propuštali su hladnoću i bili u devastiranom stanju). Projekt obnove uključio je zamjenu svih prozora na zgradi; tom su prigodom sa sjeverne strane ugrađeni novi jednostruki rešetkasti prozori u metalnim okvirima. S južne strane Bolléove i Grossove zgrade prozori su zamijenjeni novim, drvenim prozorima. Sjeverna, zapadna i južna fasada zgrade oličene su jednoličnom žutom bojom. Sjeverni ulaz koji definira zidano-kovana ograda Jaroslava Alberta iz 1925. godine posve je obnovljena, a betonski je dio oličen žutom bojom. Tijekom obnove (od 2006. do 2010. godine) nije se znatnije interveniralo u Geršićevu zgradu.

Gradski zavod popisao je stabla i ukrasne grmove u perivoju; zabilježene su stablašice: breza, lipa, platana, piramidalni hrast, crvenolisni javor, jablan, topola, omorika, grab, medvjeda lijeska, dud, japanski javor, bagrem, ukrasna trešnja, magnolija, pajasen, tisa, hortenzija, forzicija, sručica, lovorvišnja, tatarska kozlokrvika, šimšir, žutika, lijeska i pasji grm.³⁷

Bolléova faza prije zamjene prozora i uređenja fasade, 2006., Grad Zagreb, Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode (foto: A. Laslo)

36 Arhiv ALU-a, fond Građevinska dokumentacija ALU-a.

37 Dokumentacija Gradskoga zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode. Akademija likovnih umjetnosti u Zagrebu, Ilica 85.

Prozori u Bolléovoj zgradi prije zamjene, Grad Zagreb, Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode (foto: A. Laslo, 2004.)

Park skulptura Akademije likovnih umjetnosti

U perivoju sa sjeverne strane zgrade postavljene su skulpture istaknutih hrvatskih kipara 20. stoljeća koji su djelovali kao profesori na Akademiji likovnih umjetnosti. Park skulptura čine brončani odljevi sljedećih djela: Robert Frangeš Mihanović, *Stup života*, 1920-ih; Ivan Meštrović, *Udovica*, 1908.; Ivo Kerdić, *Dora Krupićeva*, 1929.; Frano Kršinić; *Dijana*, 1926.; Antun Augustinčić, *Eva/Stid (Brijunski akt)*, 1948.; Valerije Michieli, *Meta*, 1963.; Stanko Jančić, *Čaj*

u pet, 2000.; Šime Vulas, *Jedra*, 2002.; Marija Ujević Galletović, *Povratak u prirodu (Žena mačka)*, 2009.; Želimir Janeš, *Vrata Huma*, 2012.

U isto vrijeme kad je pokrenuta nužna obnova postojeće zgrade, izrađena je studija predizvodljivosti ALU-Art-Foruma – Sveučilišnog kampusa ALU-a, s ciljem proširenja i do-

gradnji novih prostora na postojećoj lokaciji u Ilici 85, koji uključuje i gradnju nove zgrade na praznoj parceli. Zgrada je planirana kao veliki kubus s pročeljem prema Ilici. Autori studije predizvodljivosti su profesori Akademije: Dali-bor Jelavić, Peruško Bogdanić, Slavomir Drinković i Boris Čupić u suradnji s Arhitektonskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu i Mrežom znanja d.o.o.

Irena Kraševac

Park skulptura Akademije likovnih umjetnosti
 Idejni projekt / studija predizvodljivosti *ALU-Art-Forum*, 2010.

ANALIZA ARHITEKTONSKIH
OBILJEŽJA I ZATEČENOG
STANJA

Pogled na sjeverno pročelje Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu, 2020.

II.1. Smještaj u bloku

Formiranje bloka omeđenog Ilicom, s južne strane Prilazom Đure Deželića, s istočne Kačićevom, a sa zapadne Primorskom ulicom, počinje gradnjom zgrada Bolnice i rodilišta Sestre milosrdnice (poslije zgrade Centra za odgoj i obrazovanje »Slava Raškaj«) te Umjetničkih atelijera 1895. godine u središtu neizgrađene zelene površine. Na tu se zgradu nastavljaju kasnije dogradnje, tvoreći današnji sklop Akademije likovnih umjetnosti. Sadašnja zgrada ALU-a nalazi se u središtu bloka, na k. č. br. 3830/1 k.o. Čnomerec, okružena zelenilom koje ima potencijal pretvoriti se u njegovani perivoj. Planirano zelenilo iz unutrašnjosti bloka prati s vanjske strane izvorno planirana aleja divljih kestena duž Prilaza Đure Deželića koja vodi prema Trgu Republike Hrvatske (Kazališnom trgu). Blok je potpuno zatvoren zgradama sa svih strana, osim na sjeveru. Ilica je ujedno i jedina ulica bloka koja je blago infleksivna, pa u tom pogledu nije idealan dio ortogonalnog sustava. Do zgrade Akademije vodi pješački i kolni ulaz iz Ilice između nekadašnjega Centra »Slava Raškaj« i neizgrađene parcele koja danas služi kao parkiralište.

II.2. Organizacija unutarnjeg prostora

Zgrada Akademije likovnih umjetnosti građena je u četiri osnovne faze, koje čitamo u organizaciji unutarnjeg prostora. Najstariji dio čine dvokatni atelijeri sagrađeni 1895./1896. prema projektu Hermana Bolléa, u izvedbi arhitekta Kune Waidmanna; po tri atelijera u prizemlju i tri na prvom katu orijentirana su prema sjeveru s ulazima duž hodnika s južne strane i stubama na zapadnom kraju hodnika. Tu će jednostavnu organizaciju, također s podjelom na tri prostorne jedinice po etaži, preuzeti Victor Gross u dogradnji atelijera 1907. prema istoku, a između 1914. i 1916. počinje prodor sklopa prema jugu, gradnjom dvoetažnoga južnog krila okomitog u odnosu na glavni volumen. U tim su prostorijama danas servisne prostorije te

Pogled na jugoistočno pročelje Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu, 2020.

kuhinja i blagovaonica u suterenu, kiparska klasa u prizemlju i slikarska na prvom katu te dekanat i daljnje prostorije slikarske klase na drugom katu. U prizemlju južnog krila je kiparska, a na katu slikarska klasa.

Dvoetažna dogradnja s mansardom Ćirila Metoda Ivekovića iz 1921./1922. nastavlja se prema istoku na sličan način kao i prethodne faze, nizanjem prostorija orijentiranih prema sjeveru s hodnikom koji se nastavlja na hodnik iz ranijih faza, formirajući na spoju sa starijom građevinom ulazni

prostor i komunikacijsku jezgru. U suterenu je profesorski klug, gipsaonica te mali stambeni prostor na istočnom kraju hodnika koji završava pomoćnim stubama, slikarska klasa u prizemlju te slikarska i grafička na prvom katu, ponovno slikarska na drugom katu, kao i u prostoru mansarde.

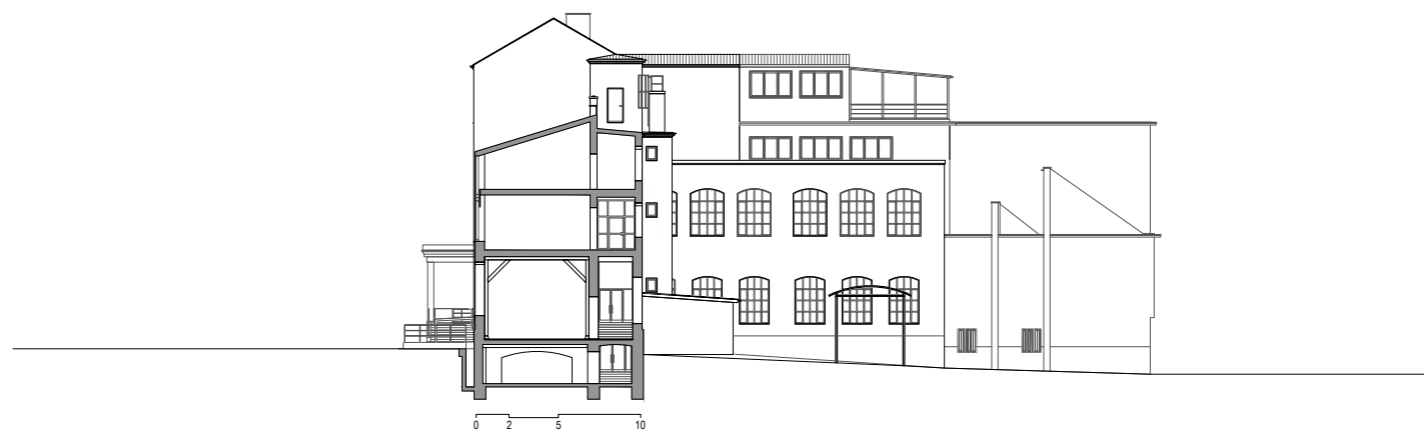
Tlocrt zaključuje trokatna južna nadogradnja izvedena 1957. godine prema projektu arhitekta Ive Geršića. Taj južni aneks organiziran je, za razliku od ranijih faza, različito po etažama, s obzirom na funkcionalne potrebe

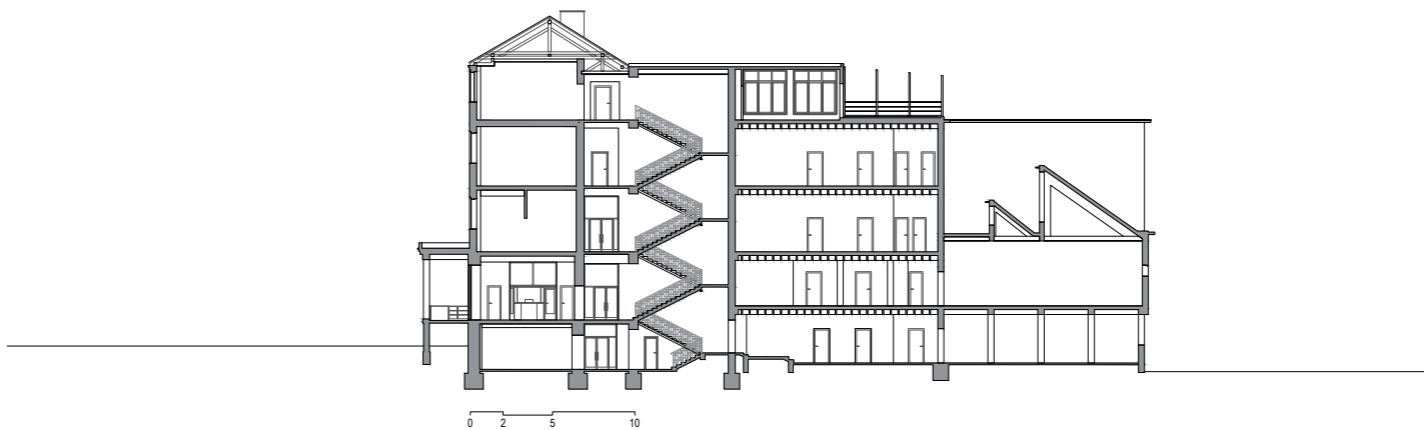
Sjeverno pročelje s označenim fazama gradnje

korisnika i blago je izmaknut od ortogonalnog sustava ranijih faza prema jugoistoku. Prostorije su u suterenu organizirane oko hodnika L-oblika, s tlocrtnim proširenjem na južnom kraju aneksa i posvećene su grafičkom odjelu. Prostorije prizemlja organizirane su pak oko središnjeg hola s čije su istočne strane administrativni uredi i spremište, sa zapadne referada i sanitarije, a na južnom kraju hodnika su *akt-sala* i vijećnica. Tlocrtna površina se od prvog kata nadalje reducira na istočni dio tlocrta, nizanjem prostorija s istočne i južne strane hodnika. Na prvom i drugom katu te su prostorije u funkciji predavaonica, a na trećem katu prostorije grafičke klase i slikarske tehnologije u nastavku završavaju natkrivenom terasom.

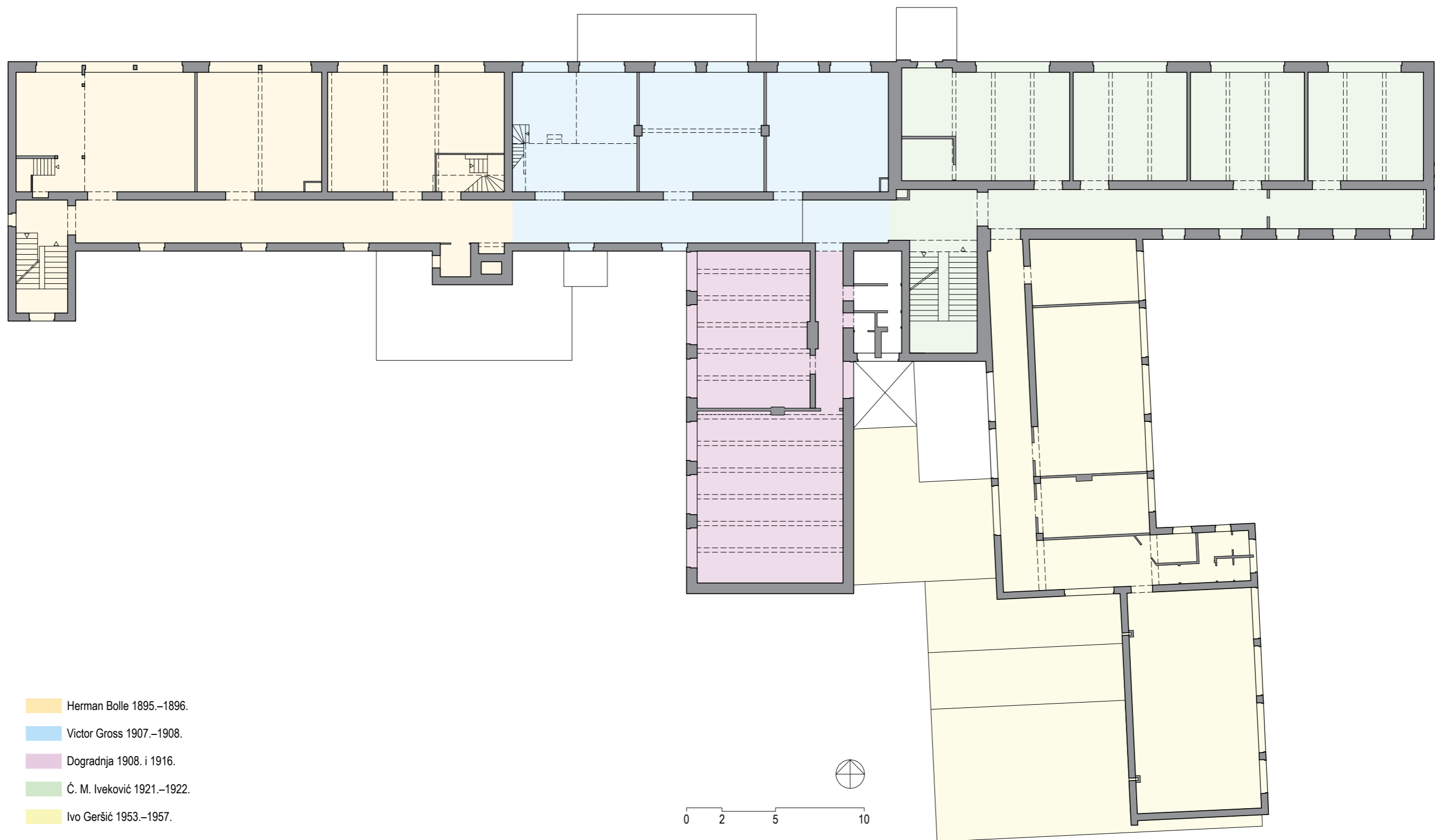
Rezultat faza gradnje jest sklop s izduženim krilom s nizom radnih prostorija orijentiranih prema sjeveru, koje se

Presjek kroz Grossovu zgradu s pogledom na istok

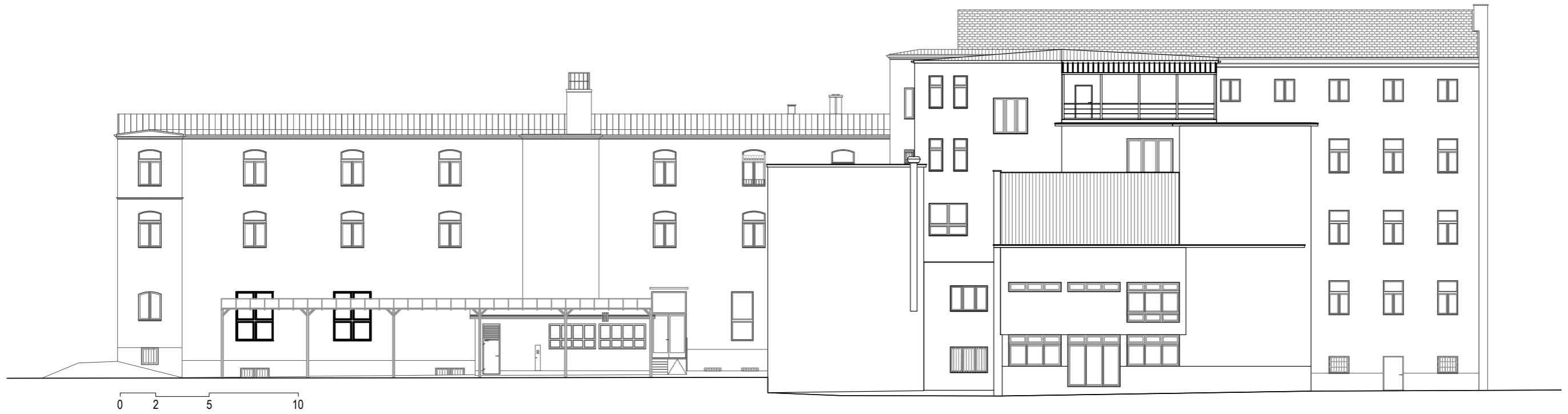
Presjek kroz Ivekovićevu i Geršićevu zgradu s pogledom na istok

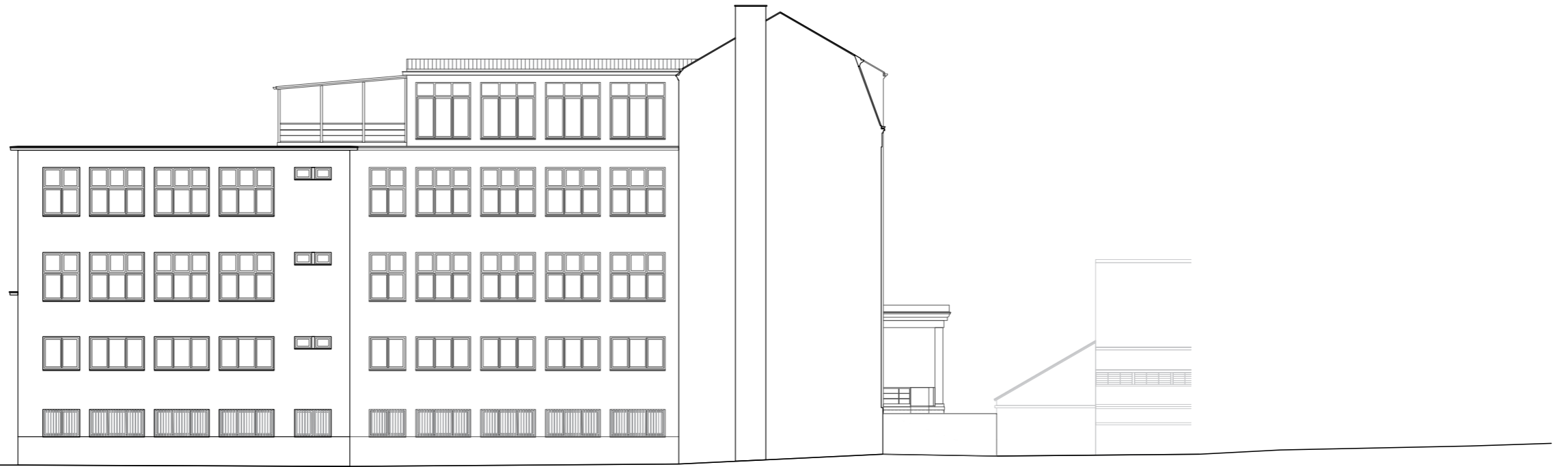
Tlocrt prvog kata s označenim fazama gradnje

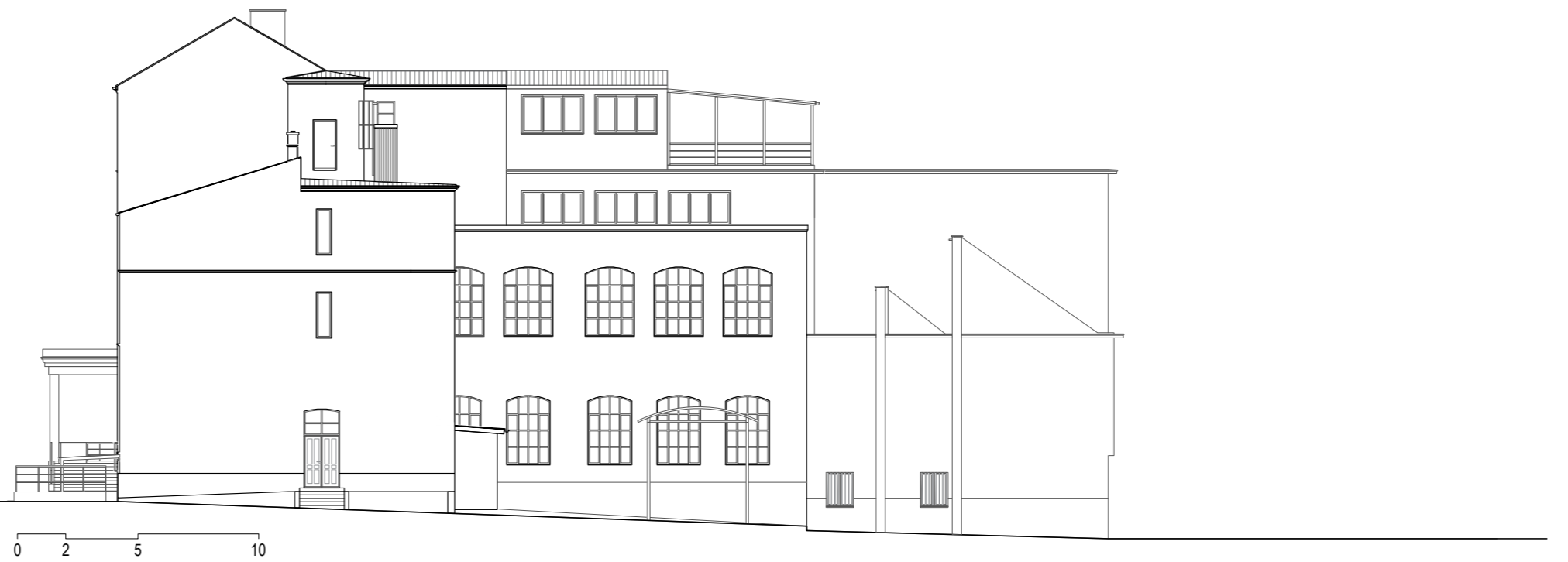
Sjeverno pročelje

Južno pročelje

Istočno pročelje

Zapadno pročelje

protežu njegovom cjelokupnom širinom duž kontinuiranog hodnika te s komunikacijskom jezgrom formiranom u nastavku ulaza, iza koje se prema jugu proteže dograđeni volumen.

Visinski neujednačen prema fazama gradnje, sklop zgrada sumarno se sastoji od suterena, prizemlja i tri kata. S obzirom na četiri distinktivne faze, sklop nadalje opisuju prema fazama nazvanim prema njihovim projek-

Ulazna vrata iz Ivekovićeve faze • Unutarnja atelijerska vrata iz Bolléove faze • Kovana ograda iz Bolléove faze

Stepenište i ograda iz Ivekovićeve faze • Stepenište i ograda iz Geršičeve faze • Stolica izvedena prema nacrtu Fanike Bihler • Predavaonica s klupama iz Geršičeve faze

tantima: Bolléova, Grossova, Ivekovićeve i Geršičeva faza projekta.

II.3. Unutarnja oprema

Zgrada ALU-a u svojoj jednostavnoj funkcionalnosti nema znatniju unutarnju opremu koja bi imala spomeničku vrijednost. U hodnicima najstarijega, Bolléova dijela glavnog krila zgrade sačuvana je izvorna stolarija: dvokrilna drvena vrata s drvenim dovratnicima. U zapadnom stubištu sačuvan je dio ornamentirane kovane ograde i izvornih kvadratnih pločica na ulaznom dijelu u prizemlju. Na drugom katu, u prostorijama se nalaze drvene montažne galerije. Izvorna oprema atelijera svedena je na poštovanje osnovnih dimenzija i rastera razdiobe stakala velikih atelijskih prozora njihovom suvremenom interpretacijom. U Grossovoj zgradi nema sačuvane izvorne opreme, osim dijelova *terrazzo* obloge poda, dok u Ivekovićeveu dijelu nalazimo sačuvane izvorne ulazne vratnice te pojednostavnjen ulazni trijem, s obzirom na projektirano stanje. U tom je dijelu sačuvana također izvorna obrada poda *terrazzom* u dijelu hodnika i prostoru konzolnog stubišta te željezna stubišna ograda. U Geršičevoj se, pak, dogradnji ističu sačuvani komadi vrijednog namještaja Fanike Bihler, dizajniranog namjenski za tu zgradu: pojedinačne stolice i uredski ormari te fiksne klupe u predavaonici.

II.4. Pročelja

Pročelja odražavaju faznost gradnje, ali i nepromijenjenu osnovnu tipologiju. Glavnom, sjevernom pročelju karakter je odredilo Bolléovo oblikovanje koje slijede kasnije faze. Na zapadnom dijelu pročelja on oblikuje dvokatnicu s osam prozora u prizemlju koji završavaju plitkim segmentnim lukom, svijetlog otvora razdijeljenog ortogonalnim rasterom, grupiranih u ritmu tri-dva-tri, te s tri rešetkasta prozora na katu koji zauzimaju gotovo cijelu zidnu plohu prostorije, prateći ritam uspostavljen u prizemlju.

Spoj Bolléove i Grossove zgrade

Sjeverno pročelje Akademije likovnih umjetnosti

Prema istoku se na to pročelje nastavlja Grossovo, koje slijedi sličan tretman prozorskih otvora u prizemlju i rešetkastih velikih prozora na katu, ali temeljen na simetričnoj trodijelnoj podjeli tri pua dva prozora. Unatoč tim manjim razlikama, Bolléovo i Grossovo sjeverno pročelje spojeno je u skladnu, gotovo jedinstvenu cjelinu. Iveković, pak, ističe ulaz distinktivnim oblikovanjem pročelja po vertikali iznad ulaznog trijema manjim prozorima, dok u nastavku pročelja prema istoku ponavlja ideju velikih atelijerskih

Spoj Grossove i Ivekovićeve zgrade

Ivekovićeva zgrada s glavnim ulazom
Južno pročelje

prozora, premda drugačije od Bolléa i Grossa. Za razliku od njihova prijedloga, Ivekovićeva četiri prozora po etaži u dimenziji prostorije postavljena su horizontalno u pravilnom ritmu na tri etaže iznad suterena, dok na četvrtoj etaži zadiru u zonu krovišta. Zapadno pročelje ima bočni ulaz u Bolléove atelijere i niz okomito izduženih prozora iznad

Spoj Grossove zgrade i južnog aneksa
 Pogled na prozore u atelijeru južnog aneksa
 Pogled na prozor u atelijeru Ivekovićeve zgrade

ulaza. Stariji južni dio ima velike rešetkaste prozore s istim oblikom i rasterom četiri puta četiri polja, poput prozora u prizemlju zapadnog dijela sjevernog pročelja, što znači da završavaju plitkim segmentnim lukom, a raspoređeni su na dvije razine u pravilnom rasteru.

Pogled na jugoistočni dio i spoj Ivekovićeve i Geršićeve zgrade

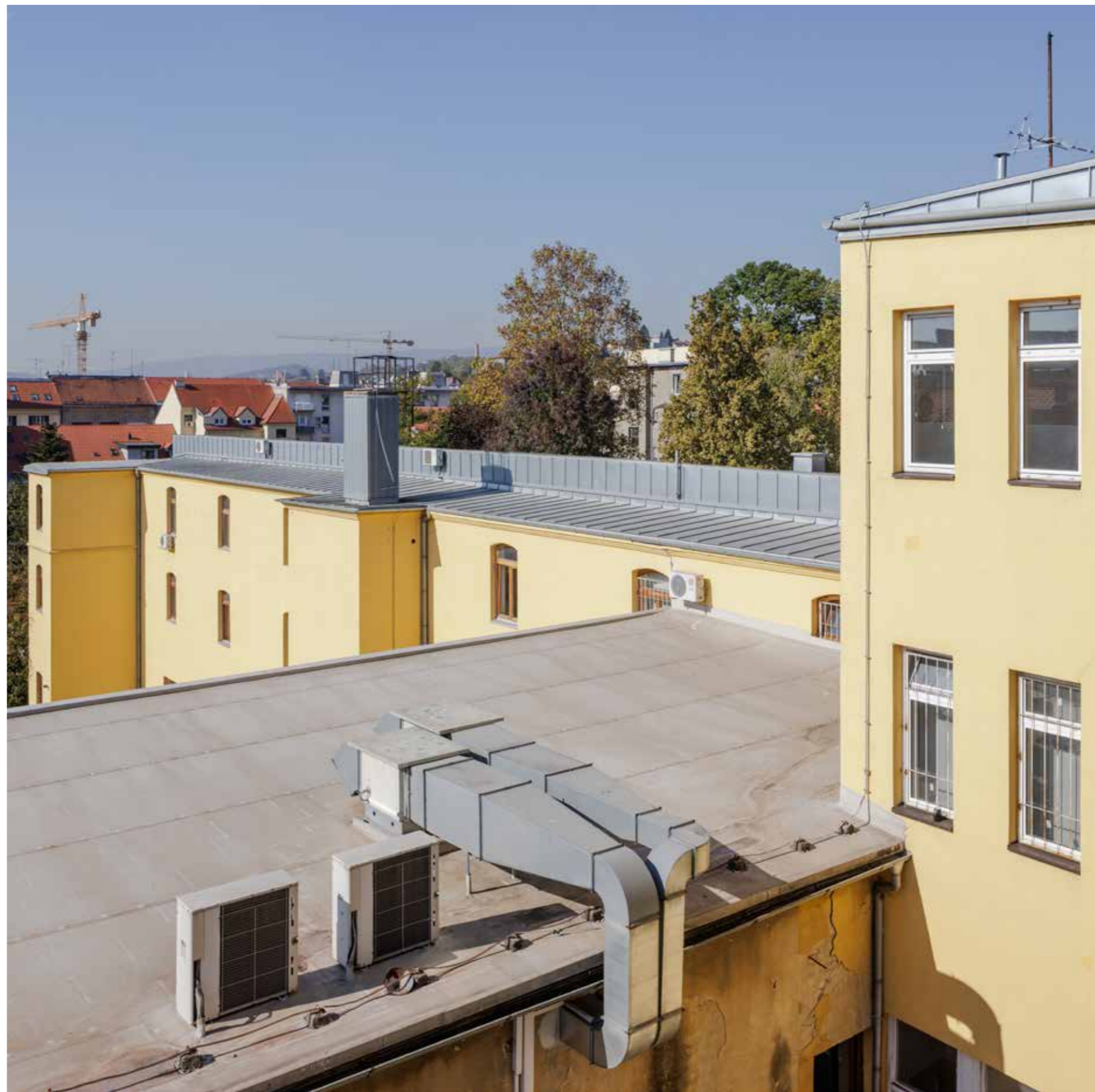
Južno pročelje je najzatvorenije; odlikuje se funkcionalno postavljenim prozorima uobičajenih proporcija koji su u najstarijem dijelu izvorno imali lučne nadvoje od fasadne opeke. Istočno pročelje definira jednostavan ritam trodijelnih prozora koji su na razini suterena najniži, u prizemlju nešto viši, dok na prvom i drugom katu dobivaju još jedan dio po visini. Gotovo u punoj visini protežu se dijelom zgrade koji ima i treći kat. Ivekovićev dio zgrade završava s istočne strane slijepim pročeljem bez završne obrade. Sva su pročelja žbukana i bojena u oker boji.

II.5. Krovište

Krovište je složeno, s obzirom na faznost gradnje i kasnije intervencije. Bolléov i Grossov dio sklopa zakrovljuje dijelom jednostrešni, a dijelom gotovo ravni krov sa spojem pomaknutim prema jugu, a južni dvoetažni volumen iz 1916. pokriva ravni neprohodni krov. Krov Ivekovićeve dijela je dvostrešni sa simetričnim sljemenom, dok Geršićev razvedeni dio zakrovljuje kombinacija kosih ploha pokrivenih limom i ravnih neprohodnih krovova. Pokrov glavnog krila je

Južno pročelje Ivekovićeve zgrade

Pogled na krov Bolléove, Grossove zgrade i južnog aneksa

limeni, odnosno biber-crijep na drvenoj potkonstrukciji u Ivekovićevu dijelu. Dio krova na trećem katu južnog dijela Geršičeve dogradnje ima metalnu nadstrešnicu pokrivenu valovitim limom.

II.6. Pomoćne dvorišne građevine

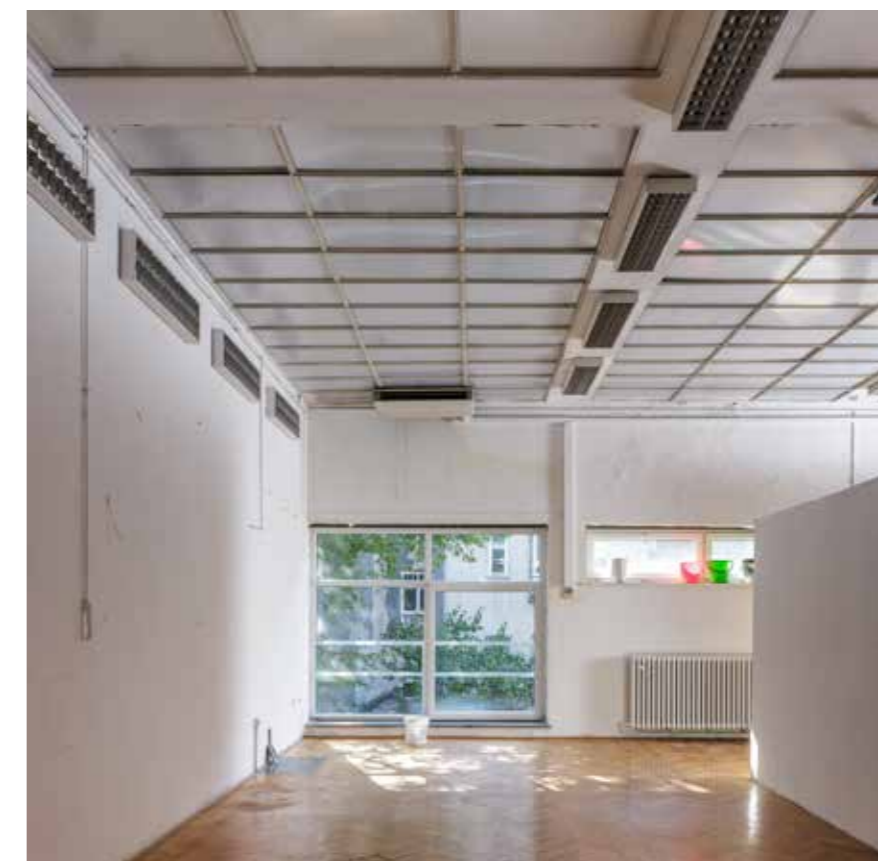
Pomoćna dvorišna građevina je funkcionalna nadstrešnica u južnom dijelu parcele bez spomeničke vrijednosti.

II.7. Materijal i tehnika gradnje

Vertikalni nosivi elementi dijelova zgrade s kraja 19. i početka 20. stoljeća zidani su u punoj opeci standardnih dimenzija u produžnom mortu. Pregradni zidovi u najstarijem Bolléovom dijelu su drveni i ožbukani vapnenom

Krov *akt-sale* u Geršičevoj zgradi • Krov s nadstrešnicama na Geršičevoj zgradi

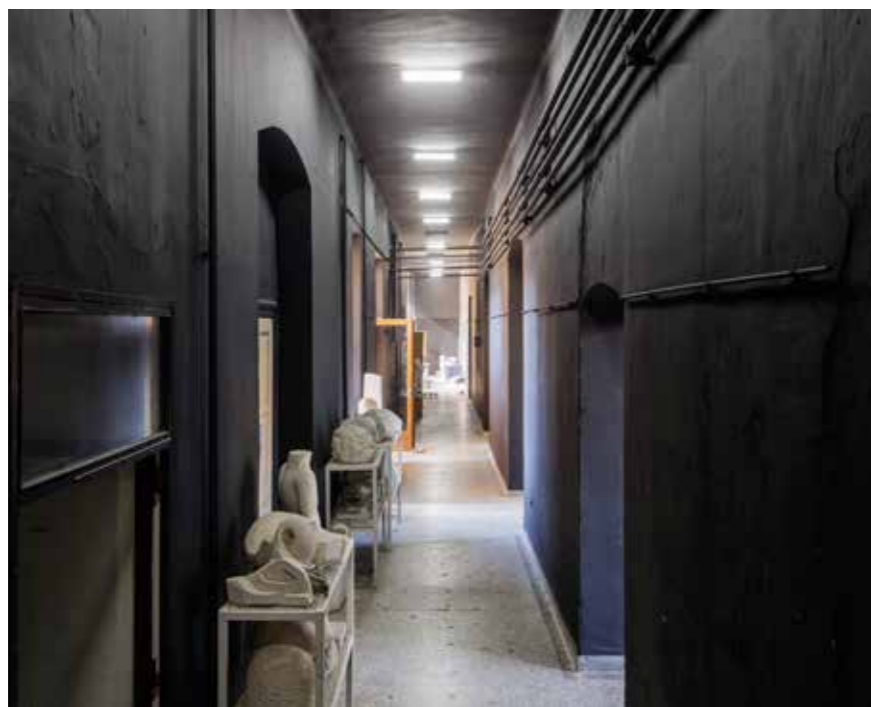
Akt-sala

žbukom. Debljine zidova variraju s obzirom na faze gradnje. Međukatne konstrukcije su drvene, dok je međukatna konstrukcija nad suterenom zapadne dilatacije, tzv. pruski svod, veće nosivosti od ostalih međukatnih konstrukcija. Dio, pak, podignut 1957. izveden je kao armiranobetonska konstrukcija s AB stupovima, gredama, betonskim zidovima i sitnorebrastim međukatnim konstrukcijama. Prozori su dijelom drveni, a dijelom zamijenjeni alu-stolarijom. U interijeru se ističu *terrazzo* podovi u hodnicima, dok su podovi radnih prostora prekriveni parketom. Unutarnji zidovi su ožbukani i bojeni bez dekorativnih shema. Stolarija je bojena u više faza.

II.8. Građevinsko stanje

Oštećenja od recentnih potresa dokumentirana su u Građevinskom elaboratu ocjene postojećeg stanja. Valja napomenuti da je građevina najviše oštećena zbog nepos-

Detalji interijera

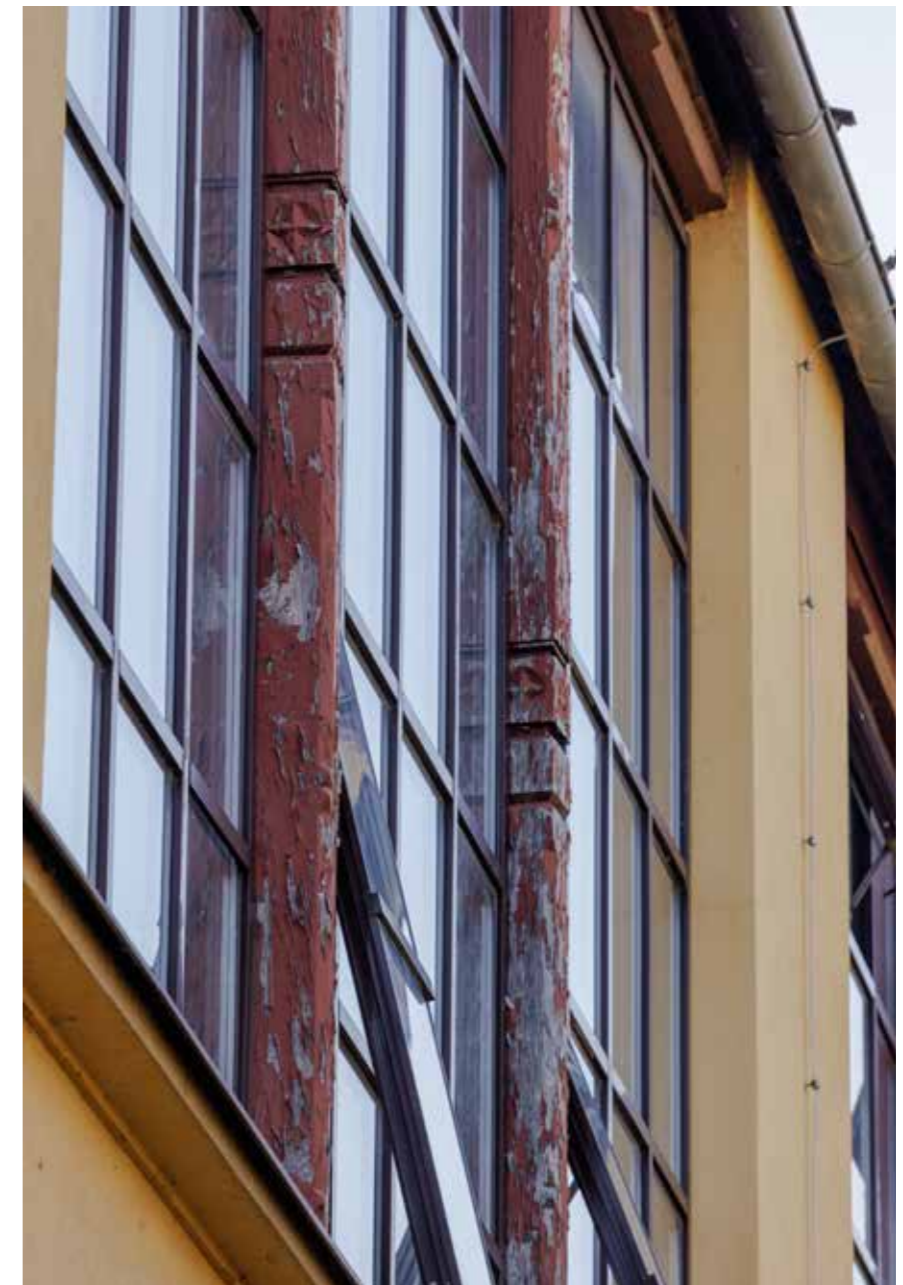

Sjeverno pročelje, detalj prozora Boléove zgrade

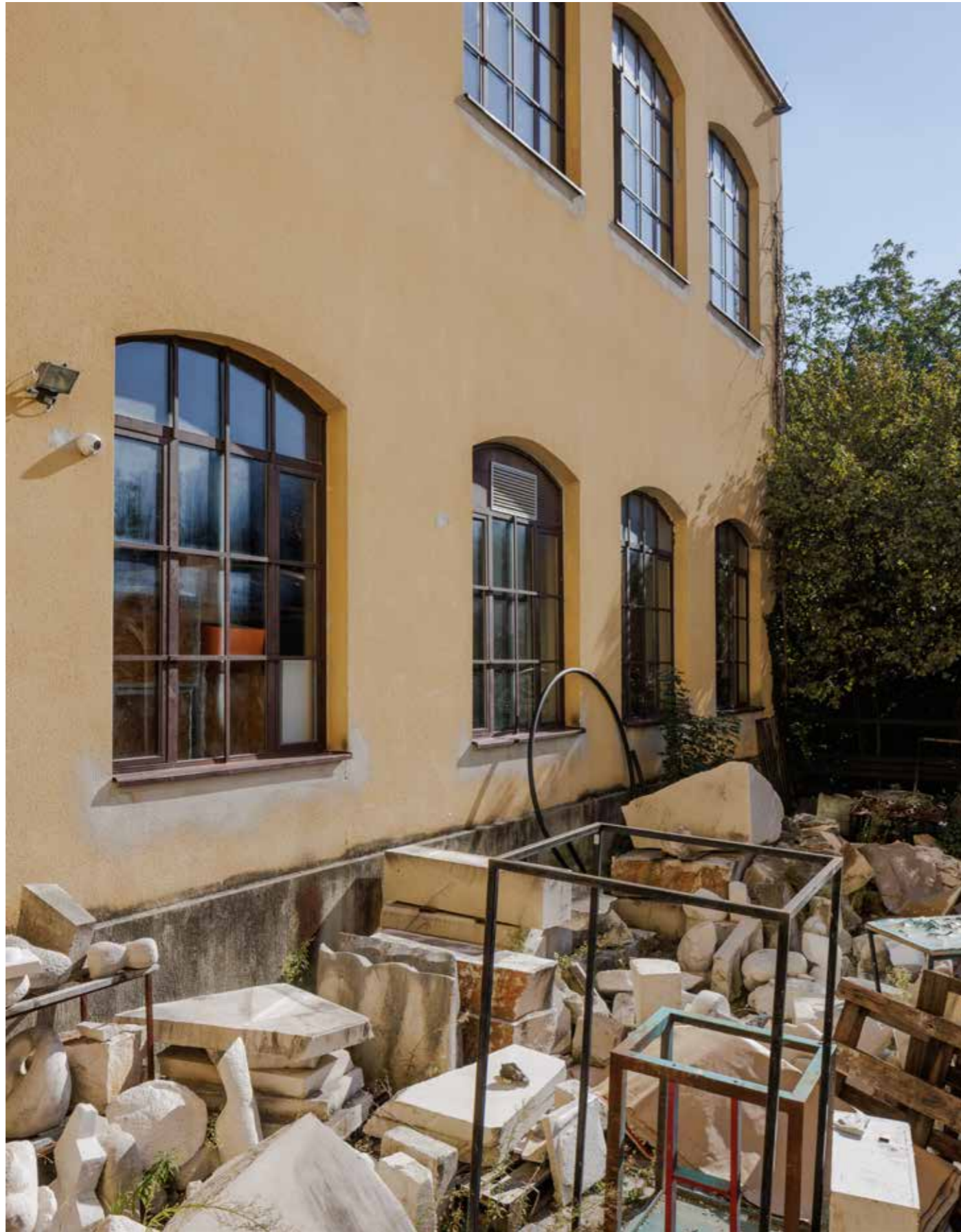

tojanja dilatacije između dijela građevine iz 1922. te dijela iz 1957. godine, koji se konstruktivno bitno razlikuju, stoga i posve drugačije reagiraju na potres, zbog čega je znatno narušena nosiva konstrukcija sklopa. Upravo je zato na tom dijelu došlo do najvećih deformacija konstrukcije. Na većem dijelu sklopa vidljive su pukotine na spoju zidova sa stropnim konstrukcijama te su mjestimično uočene veće

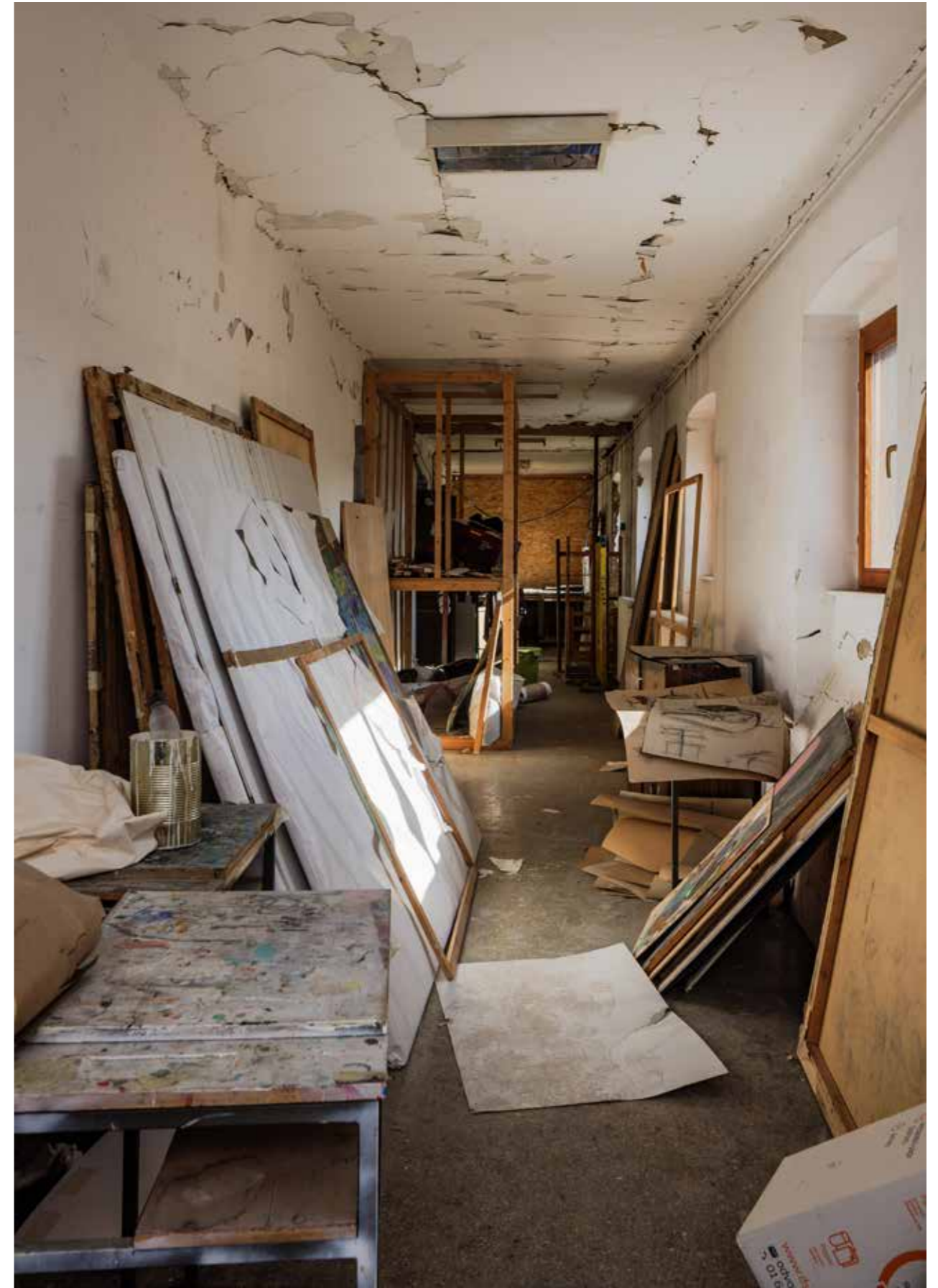

Spoj Grossove i Ivekovićeve zgrade

Detalj Bolléove zgrade s drvenim gredama

Dvorište uz južni aneks

Interijer oštećen u potresima 2020.

deformacije u podu. Vidljiva su oštećenja nadvoja na svim nosivim zidovima. Sve navedeno upućuje na potrebu cjelovite obnove konstrukcije. U starijim dijelovima oštećenja su povezana i s dotrajalošću građevinskih materijala.

Ana Šverko

Interijer oštećen u potresima 2020.

Sjeverno pročelje Akademije likovnih umjetnosti

III.1. Projektiranje, gradnja i opremanje zgrade ALU-a

Kompleks spojenih zgrada koji čini sjedište Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu nastao je u rasponu od šezdesetak godina. Prva zgrada podignuta je 1895./1896. i bila je isključivo projektirana za šest umjetničkih atelijera. Prema idejnoj zamisli slikara Vlahe Bukovca, projektirao ju je arhitekt Herman Bollé. Druga faza gradnje uslijedila je 1907./1908., kad je utemeljena Viša škola za umjetnost i umjetni obrt. Prema projektu graditelja Victora Grossa poduzeta je dogradnja s istočne strane na postojeću Bolléovu zgradu Umjetničkih atelijera. Istodobno se gradi prizemnica kao južni aneks »u ključ« koji se sa sjeverne strane spaja s Grossovom dogradnjom. Na taj će se dio zgrade nadograditi kat 1916. godine. Godine 1921./1922. arhitekt Ćiril Metod Iveković radi projekt dvokatnice s mansardom kao istočnu dogradnju postojeće zgrade, sada već za potrebe Akademije likovnih umjetnosti. U južnom krilu zgrade dobiveni su prostori za predavaonice i *akt-sala*. Taj će se južni dio ugraditi u veliki projekt dogradnje prema zamisli arhitekta Ive Geršića. Dogradnja je trajala od 1953. do 1957. godine. Nastala je moderno opremljena zgrada s administrativnim uredima, predavaonicama, *akt-salom* i radionicama za grafiku u suterenu.

Od opreme prvih Umjetničkih atelijera, a na temelju izvornih nacрта Hermana Bolléa i arhivskih dokumenata, danas nalazimo samo dio ornamentirane kovane ograde i podne pločice u zapadnom stubištu te troja dvokrilna vrata u hodnicima prizemlja i prvog kata (poslije prebojena). Izvorna oprema atelijera (s velikim prozorskim oknima i dijelom namještaja) te izvornih drvenih galerija posve je izgubljena. Tek su konzervatorsko-restauratorska istraživanja pokazala da izvornoj fazi oblikovanja pripadaju drveni stupovi na ostakljenoj sjevernoj strani ateljea, a istim je istraživanjem utvrđeno da je boja najstarijeg naliča u Bolléovom traktu bila siva.³⁸ Isto tako je

38 Elaborat konzervatorsko-restauratorskih istraživanja – Sveučilište u Zagrebu, Akademija likovnih umjetnosti, Ilica 85, Zagreb, voditelj: mr. Vinko Pešorda, akad. kipar, Studio OEL d.o.o., Zagreb, rujan 2022.

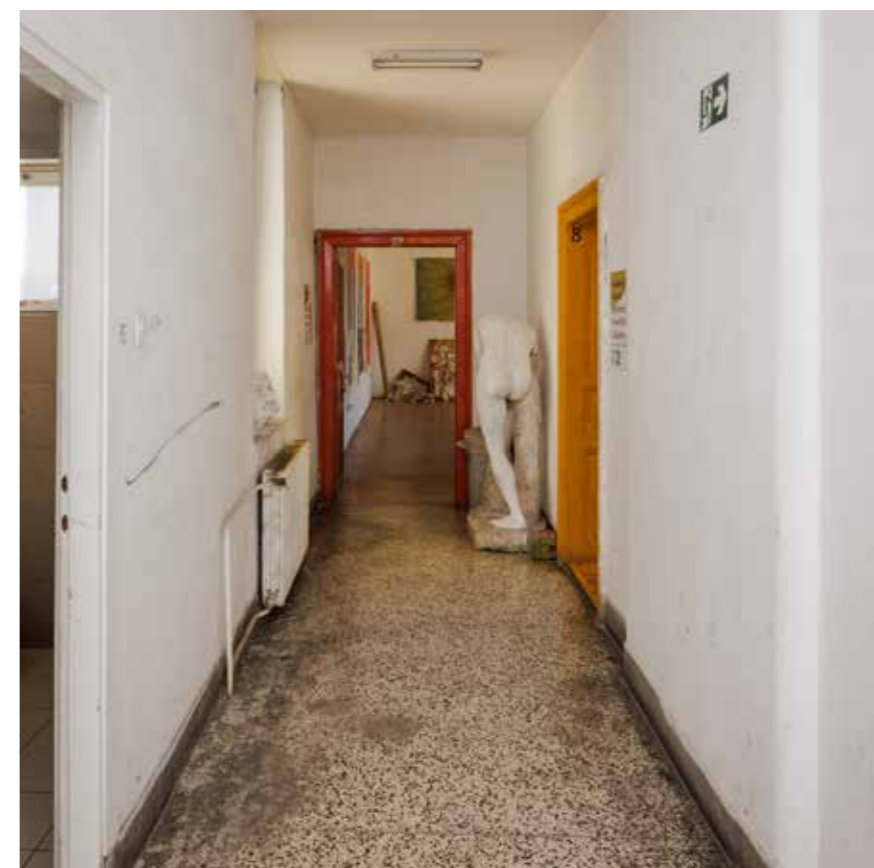
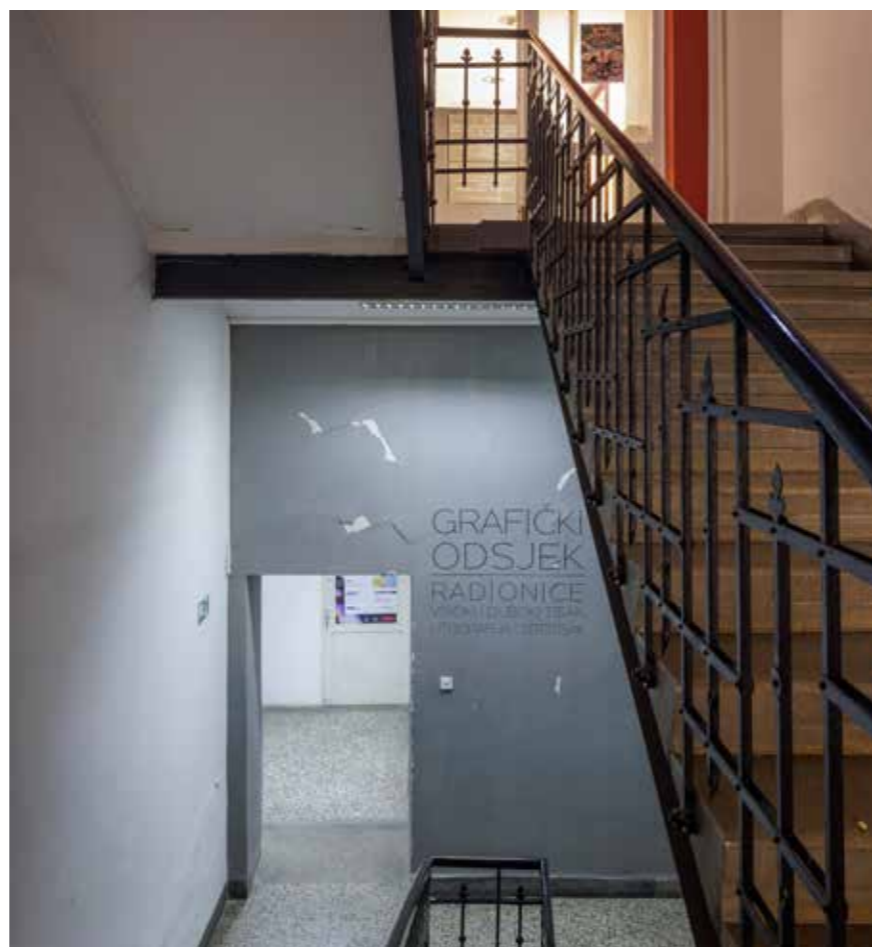
Akt-sala u jugoistočnom dijelu Geršićeve zgrade

gotovo nemoguće rekonstruirati opremu Grossove zgrade. U Ivekovićevu dijelu sačuvane su ulazne vratnice, izvorni *terrazzo* pod u dijelu hodnika i na stubištu te rukohvat s kovanom ogradom. Namještaj koji je 1950-ih godina projektirala Fanika Bihler za opremu Geršičeve dogradnje, a izrađen je ekskluzivno za Akademiju likovnih umjetnosti, samo je manjim dijelom sačuvan. Riječ je o pojedinačnim stolicama i uredskim ormarima te fiksnim klupama u predavaonici.

Tijekom recentne obnove zgrade, 2010. godine, potpuno su zamijenjeni izvorni prozori atelijerskih prostora sjevernog pročelja zgrade. Novi prozori slijede isti koncept rešetkastih velikih staklenih površina. Prozori s južne strane zgrade zamijenjeni su drvenima, kao i ulazna vrata, tako da su jedini »stari« dijelovi građevinske stolarije unutarnja vrata u dijelu prvih atelijerskih prostora.

Ana Šverko

Detalji opreme i interijera

IV.

VALORIZACIJA
PROSTORNO-
ARHITEKTONSKIH
OBILJEŽJA

Zgrada Akademije likovnih umjetnosti,
smještaj u bloku

Arhitektonski sklop koji je nastajao od 1895. do 1957. godine odlikuje raznolikost građevinskih jedinica, građenih prema potrebama proširenja Akademije likovnih umjetnosti i dobivanja prostora za njezin rad. Na prvu, arhitektonski najvrjedniju zgradu sklopa, zgradu Umjetničkih atelijera arhitekta Hermana Bolléa, skladno se nastavio projekt dogradnje Victora Grossa, čineći jedinstvenu cjelinu horizontalne jednokatne građevine s velikim staklenim ploham na sjevernom pročelju. Ivekovićeve zgrade nastavila je ideju ekspresije zidne plohe reducirane na prozore velikog formata te je označila tipološki prijelaz iz niza atelijera u obiman sklop posvećen likovnom obrazovanju. Geršićeva zgrada građena je s južne strane pa nije utjecala na izgled glavnog pročelja nakon Ivekovićeve djelovanja dvadesetih godina 20. stoljeća, ali je omogućila funkcionalnu modernizaciju sklopa i dodatno zakrtila prostor stražnjega dvorišta te obogatila zgradu vrijednim namještajem. Zgrada Akademije likovnih umjetnosti smještena je u bloku u najužem središtu grada i dio je vrijedne povijesne strukture Zagreba. Arhitektonsko-urbanističkoj vrijednosti pridonosi i njezino parkovno zelenilo. Sklop je nastajao od kraja 19. do sredine 20. stoljeća upravo kao radni prostor, gotovo bez dekoracije i istaknutih stilskih obilježja, kao gotovo neutralan arhitektonski okvir umjetničkom stvaralaštvu.

No baš takvo funkcionalističko oblikovanje želimo ovim smjernicama sačuvati, i u materijalnoj pojavnosti i u ideji obnove. Pritom bismo upozorili na važnost prožimanja zgrade i zelenog okoliša, što je privilegij smještaja u unutrašnjosti bloka. Uz arhitektonsku i urbanističku vrijednost, iznimno je povijesno značenje Akademije likovnih umjetnosti za cjelokupnu hrvatsku likovnu umjetnost i kulturu, što je sljedeća bitna komponenta za njezino čuvanje i nastavljane tradicije umjetničkoga rada od 1895. godine i umjetničkog školstva koje na tom prostoru zagrebačkoga Donjeg grada u kontinuitetu traje već 115 godina.

Ana Šverko

Perivoj Akademije likovnih umjetnosti

Kiparski odjel

Grafički odjel

Grafičke preše

Slikarski odjel

Grafički odjel

Grafički odjel, detalj prozora u suterenu

Kiparski odjel, završna izložba studentskih radova

Perivoj Akademije likovnih umjetnosti, pogled
prema sjevernoj strani

PRIJEDLOG
KONZERVATOSKIH
SMJERNICA
ZA UREĐENJE
I OBNOVU

Zgrada Akademije likovnih umjetnosti, smještaj u bloku

Zgrada Akademije likovnih umjetnosti oštećena je u potresima 2020. godine. Iako oštećenja nisu bila takva da bi se Akademija morala staviti izvan funkcije, sklop treba cjelovito obnoviti. Uz nužnu konstrukcijsku sanaciju, koja mora biti primjerena povijesnoj građevini, potrebno je provesti cjelovitu obnovu koja uključuje sve aspekte restauracije interijera i eksterijera te hortikulturno uređenje okolnog prostora.

Prijedlog konzervatorskih smjernica temelji se na visokom vrjednovanju arhitektonskih obilježja postupno formiranog sklopa, s naglaskom na najvrjednijem prvom atelijeru, sagrađenom prema projektu Hermana Bolléa, za koji se uz čuvanje zatečenih izvornih obilježja predlažu i veći rekonstrukcijski zahvati (vraćanje izvornoga zenitalnog osvjetljenja). Načelo čuvanja izvornih obilježja, uključujući i opremu, odnosi se i na ostale dijelove sklopa, linearno nadovezivane na Bolléov atelijer (Grossov i Ivekovićev dio) uz nešto slobodniji pristup najmlađem začelnom traktu (Geršićev dio), gdje su mogući veći zahvati u promjenu prostorne organizacije, ako potrebe suvremenog funkcioniranja Akademije to budu tražile.

V.1. Unutrašnjost

V.1.1. Stubišta

Stubišta u zapadnom, Bolléovu, te istočnom, Ivekovićevu dijelu sklopa, iz konstruktivnih razloga preporučuje se rekonstruirati, odnosno ojačati, da što bolje odgovaraju statičkim i korisničkim potrebama, ali tako da se poštuje njihov izvorni karakter. To se prije svega odnosi na pažljivu demontažu i obnovu te, gdje je to potrebno, na repliciranje izvornih ograda i rukohvata Bolléova i Ivekovićeva stubišta, kao na memorije zanatske proizvodnje suvremene fazama gradnje. Preporučuje se pritom u što većoj mjeri slijediti izvorni oblik i materijal stuba, kako bi se, koliko je to moguće, sačuvao duh vremena.

V.1.2. Bolléova faza

Preporuka je maksimalno vraćanje u prvotno stanje najstarijega i arhitektonski najvrjednijega dijela sklopa. To se može postići vraćanjem prvotnih detalja greda i ukrasnih čeličnih nosača krovne konstrukcije na katu, odnosno njihovom rekonstrukcijom prema sačuvanoj dokumentaciji. Slijedom izvornoga projekta, preporučuje se izvesti zenitalno osvjetljenje atelijera na katu. Valjalo bi pritom što više poštovati ne samo izvorno projektiran raster prozorskih otvora nego i profinjenost njegovih elemenata. Premda se ne uvjetuje vraćanje izvornoga ostakljenja, nego je moguća zamjena suvremenim prozorskim staklom, preporuka je da se upotrijebe što elegantniji nosivi profili, kako bi se u najvećoj mogućoj mjeri približili izvornoj pojavnosti prozora. Preporučuje se i očuvanje izvorne *terrazzo* podne obloge, kao i stolarije. Naknadno izvedene galerije na katu mogu se rekonstruirati tako da ne naruše stabilnost zgrade.

Nakon konzervatorsko-restauratorskog sondiranja pokazalo se da je izvorni nalič u atelijerima i hodnicima bio sivo-zelene boje, a unutarnja dvokrilna vrata tamnosmeđe boje, pa se preporučuje da se slijedi izvorni kolorit.³⁹

V.1.3. Grossova faza i južni volumen iz 1916.

Upute koje se odnose na Bolléovu fazu u pogledu čuvanja podne obloge *terrazzom* i drvenarije, vrijede i za ovu fazu gradnje. Općenite preporuke koje se podrazumijevaju s obzirom na status pojedinačno zaštićenog kulturnog dobra, primjenjuju se na cijeli sklop. Napominje se da je poželjno očuvanje ili repliciranje naoko malih detalja kao prenositelja duha vremena, poput konkavne obrade spoja zida i stropa.

V.1.4. Ivekovićeva faza

Budući da se kao ključni izvor oštećenja u potresu pokazao nedostatak dilatacije između Ivekovićeve i Geršićeve intervencije, može se očekivati da će komunikacijska jezgra biti podvrgnuta zahtjevnijim konstruktivnim zahvatima. Pritom se ne bi trebalo bitno odmaknuti od izvornoga oblikovanja. Potrebno je u najvećoj mogućoj mjeri očuvati izgled i stolariju ulaznog prostora u kompleks Akademije likovnih umjetnosti.

V.1.5. Geršićeva faza

Najnoviji dio sklopa ujedno je i najpodatniji za prilagodbu potrebama korisnika. Napominje se da je u tom dijelu imperativ očuvanje pokretnog i fiksnog namještaja Fanike Bihler.

V.2. Vanjština

V.2.1. Pročelja

Na pojavnost sjevernog pročelja najviše će utjecati povratak krovnih prozora na najstarijem, Bolléovu dijelu zgrade, kako je izvorno i bilo planirano. Potrebno je što više slijediti izvornu dokumentaciju. Uz očuvanje ulaznog trijema, preporučuje se zadržavanje gabarita nadstrešnice kod ulaza u studentski restoran u suterenu, uz korištenje čeličnih profila i stakla. Sve boje valjalo bi uskladiti s rezultatima restauratorskih sondiranja.

Pročelja zadržavaju sadašnji volumen i raspored otvora, s tim da nema zapreke za manje funkcionalne intervencije na svim fasadama, osim na glavnom, sjevernom pročelju.

Nalaz konzervatorskog sondiranja⁴⁰ potvrdio je da je izvorna žbuka otučena te se ne može rekonstruirati izvorno stanje sjevernog pročelja Bolléove, Grossove ni Ivekovićeve zgrade. S obzirom na kasniju kolorističku obradu pročelja, preporučuje se odabir boje u spektru okera.

39 Elaborat konzervatorsko-restauratorskih istraživanja – Sveučilište u Zagrebu, Akademija likovnih umjetnosti, Ilica 85, Zagreb, voditelj: mr. Vinko Pešorda, akad. kipar, Studio OEL d.o.o., Zagreb, rujan 2022.

40 Isto.

V.2.2. Krovište

Kose krovove potrebno je čuvati u zatečenoj geometriji i obradi, dok je neprohodne ravne krovove moguće staviti u funkciju ako je to statički moguće. Poželjno je i hortikulturno uređenje, usklađeno s cjelokupnim hortikulturnim rješenjem okoliša zgrade. Pretvaranje neprohodnih krovova u prohodne podrazumijeva oblikovanje ograde. Ograda treba biti diskretna, oblikovana u suglasju s funkcionalističkim karakterom sklopa. Može se razmotriti Bolléov prijedlog ograde na krovu iz izvornog projekta kao predložak. Nadstrešnicu na trećem katu južne dogradnje iz 1957. godine moguće je pretvoriti u ostakljeni zimski vrt s nosivom konstrukcijom od čeličnih profila.

V.2.3. Dvorište

S obzirom na to da je perivoj kao dio kompleksa Akademije likovnih umjetnosti zamišljen u pejzažnom duhu još od prvih nacрта, potrebno je izraditi projekt hortikulturnog uređenja slijedom povijesne hortikulturne studije. Činjenica je da je već na Bolléovu položajnom nacrtu predviđeno cjelovito uređenje zelene površine koja je povjerena Vitežslavu Durcháneku. On je prema prijedlogu Izidora Kršnjavog u vrtu oko atelijera posadio voćke uz sjeverno pročelje zgrade. Nacrt perivoja vidi se i na situaciji u ne-realiziranom projektu Rudolfa Lubynskog, pohranjenom u Hrvatskom državnom arhivu. Projekt novoga hortikulturnog uređenja treba povezati sa skulpturama istaknutih hrvatskih kipara koji su djelovali kao profesori na Akademiji likovnih umjetnosti. Dio cjeline je i obnovljena zidano-kovana ograda Jaroslava Alberta iz 1925. godine koja dijeli parcelu od Ilice.

Mišljenje nakon izvedenih preliminarnih konzervatorsko-restauratorskih istraživanja tvrtke Studio OEL d.o.o.

Predlažemo sljedeće smjernice za konzervatorsko-restauratorske istraživačke radove:

s obzirom na to da će se izvoditi opsežni građevinski radovi na statičkoj sanaciji objekta te da će veći dio žbukanih površina biti otučen radi izvedbe statičkih ojačanja, predlažemo izvedbu dodatnih konzervatorsko-restauratorskih sondi tijekom izvođenja radova, nakon postavljanja građevinske skele unutar objekta. Pri pažljivom otucanju žbuke

Studio OEL d.o.o. OIB: 89506769595 Prilaz G. Deželića 65, 10000 Zagreb
mob.: +385 98 564793 e-mail: studiooel@gmail.com

Sonda br.6 I kat, zapadno krilo, atelje, zid između ateljea i hodnika

- 0 = cigla
- 1 = vapnena žbuka
- 2 = bijeli vapneni nalić
- 3 = tamnosiva

sa stropova i zidova moguće je pregledati bitno veću površinu oplošja.

Preporučuje se predvidjeti izvedbu konzervatorsko-restauratorskih sondi u troškovniku namijenjenom izvedbi završnih radova na obnovi zgrade Akademije likovnih umjetnosti.

Ana Šverko

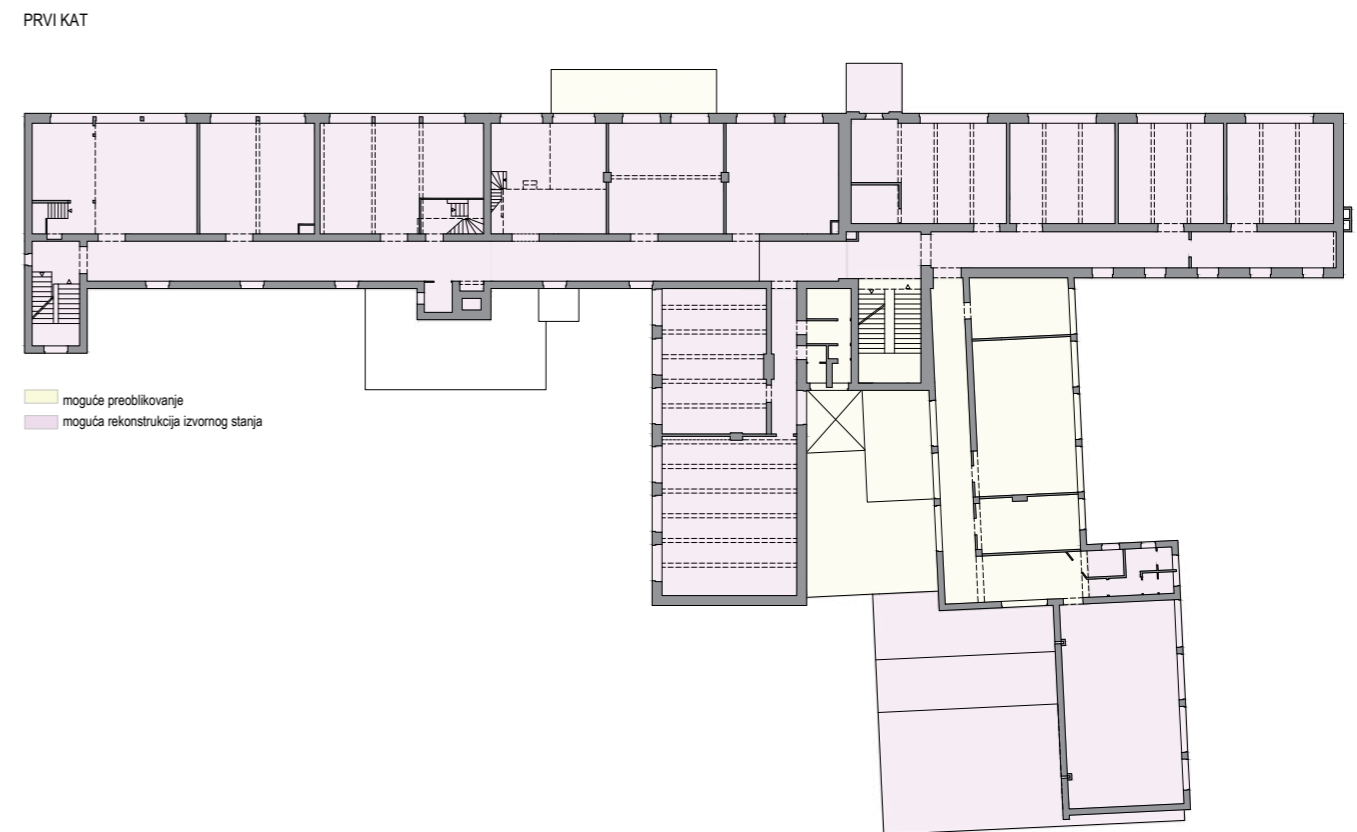
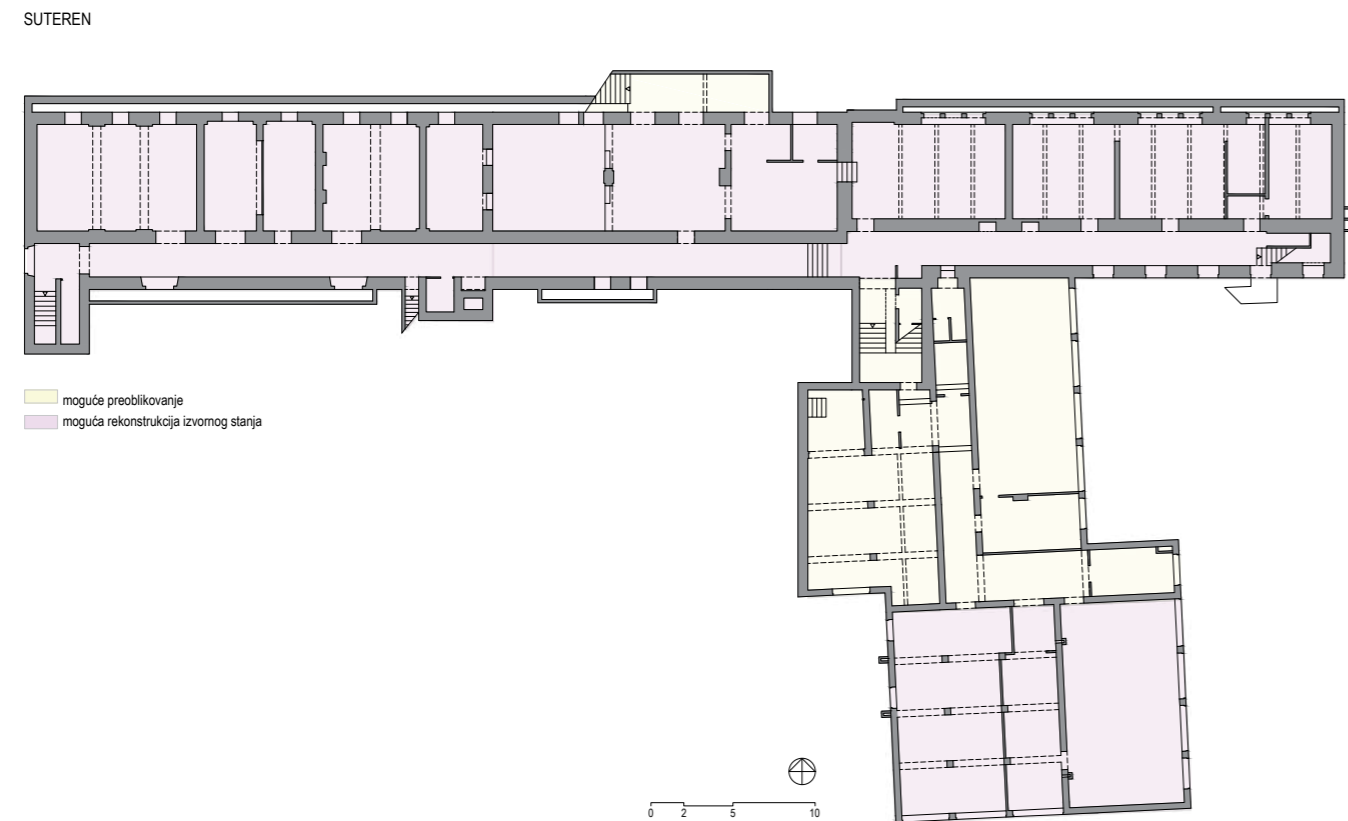
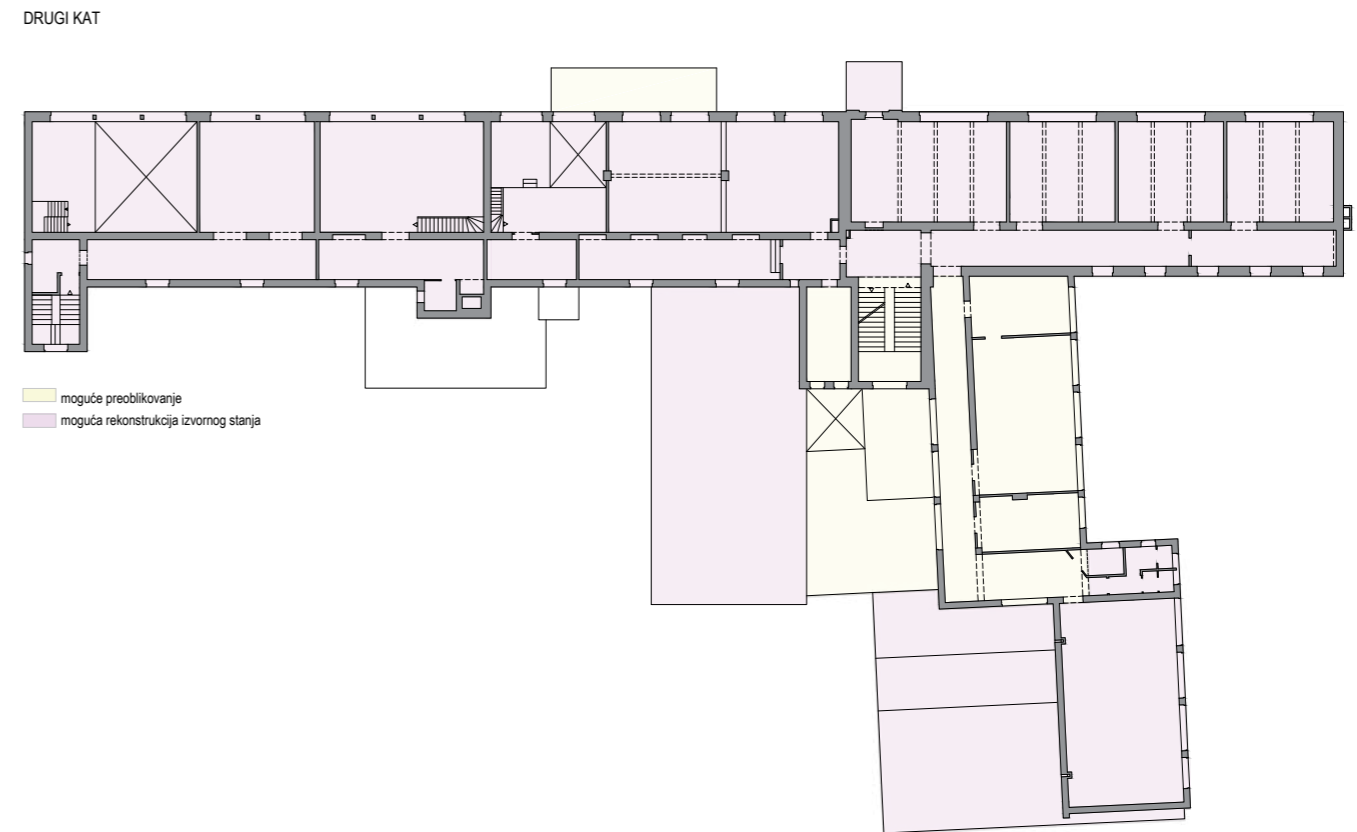
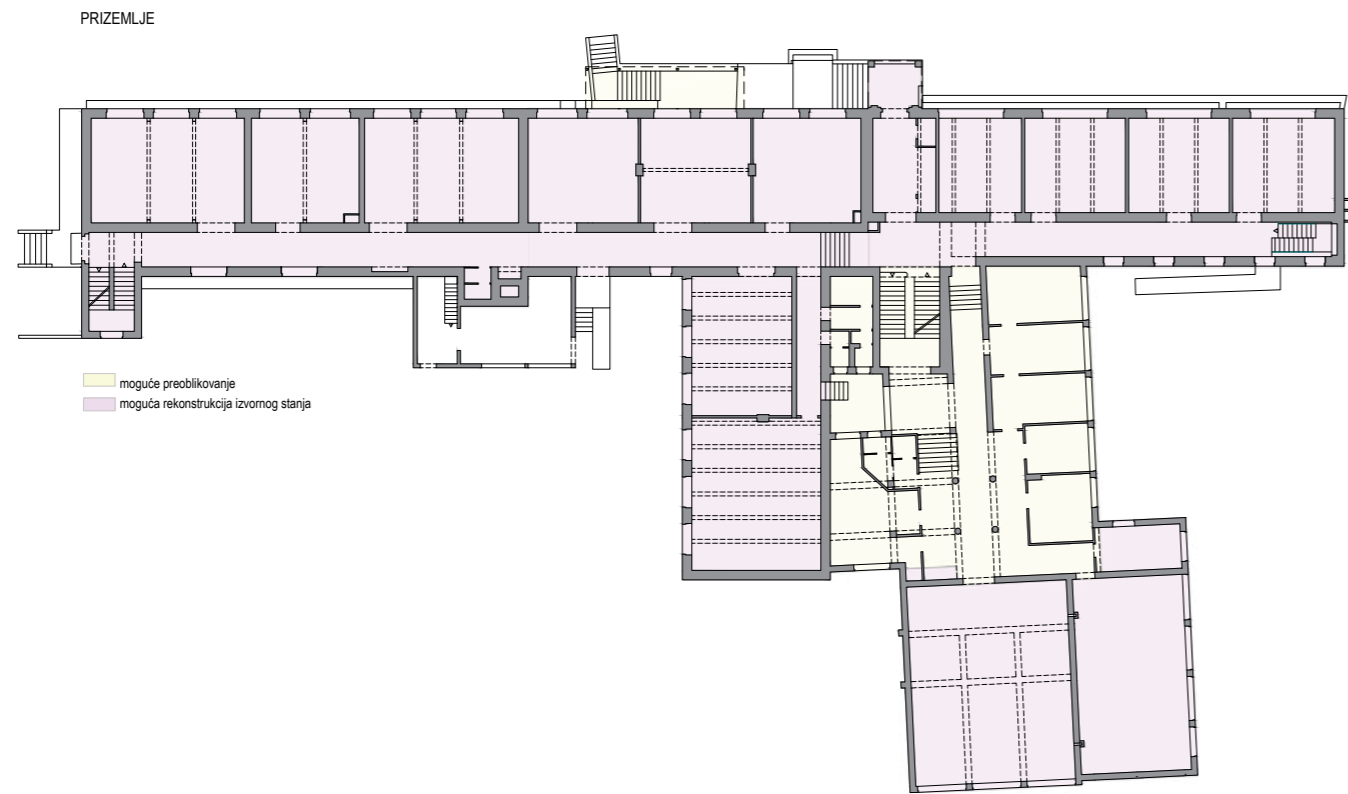
Studio OEL d.o.o. OIB: 89506769595 Prilaz G. Deželića 65, 10000 Zagreb
mob.: +385 98 564793 e-mail: studiooel@gmail.com

Foto br.5 spoj zida i stropa, hodnik, I kat - zapad, sonda broj 16.

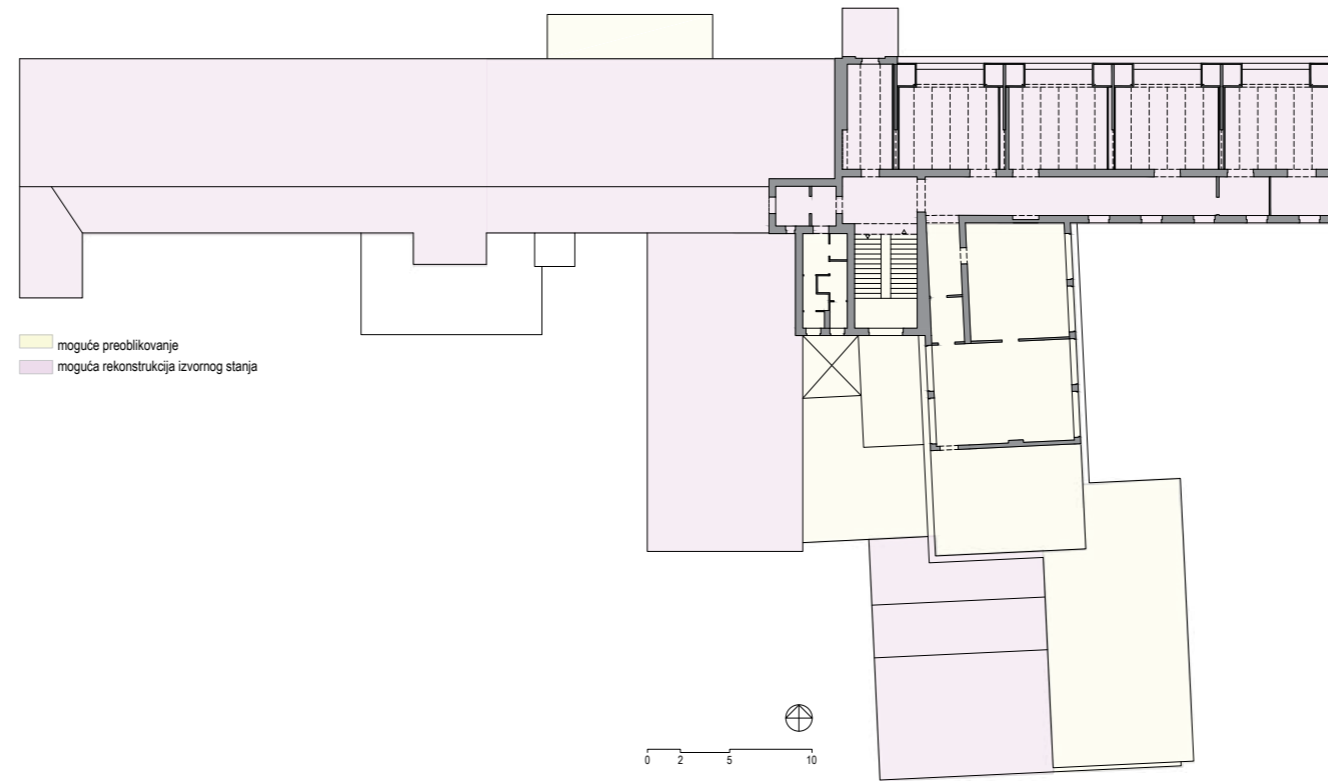
- Slojevi u donjem dijelu sonde
- 0 = žbuka
- 1 = bijeli vapneni nalić
- 2 = svijetlosivi vapneni nalić
- 3 = tamnosivi vapneni nalić

Na otvorenoj sondi vidljiv spoj otučene žbuke prvi vrhu zida. Žbuka na stropu ovog dijela hodnika je vjerovatno naknadno izvedena, pretpostavljamo prilikom dogradnje ili adaptacije objekta 1922 godine.

Tlocrti suterena, prizemlja, prvog i drugog kata s označenim smjericama za obnovu

TREĆI KAT

Tlocrt trećeg kata s označenim smjericama za obnovu

VI.1. Izvori

Državni arhiv u Zagrebu, HR-DAZG-1122, Zbirka građevne dokumentacije, 1850.–1967., Grad Zagreb, Ilica 83

Hrvatski državni arhiv, HR-HDA-905, Zbirka građevinskih nacrti

Hrvatski državni arhiv, HR-HDA-80, Zemaljska vlada Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, Odjel za bogoštovlje i nastavu

Hrvatski državni arhiv, HR-HDA-804, Iso Kršnjavi

Hrvatski državni arhiv, HR-HDA-1979, Hrvatsko društvo likovnih umjetnika

Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturne baštine, MK-UZKB-OVK

Arhiv Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu, Opći spisi ALU-a; Zbirka građevinskih nacrti ALU-a

Grad Zagreb, Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode, dokumentacija

VI.2. Literatura

ALUJEVIĆ, DARIJA, Pedagoški i muzejsko-galerijski rad Mencija Clementa Crnčića, u: *Menci Clement Crnčić (1865.–1930.) – retrospektiva*, katalog izložbe, Galerija Klovićevi dvori, Zagreb, 2016., 54–62

BABIĆ, DUBRAVKA (ur.), *Akademija likovnih umjetnosti u Zagrebu 1907.–1997.*, monografija u povodu 90. obljetnice Akademije likovnih umjetnosti, Zagreb, 2002., 25–51

BUKOVAC, VLAHO, *Moj život*, Zagreb, 1918.

DAMJANOVIĆ, DRAGAN, *Arhitekt Herman Bollé*, Zagreb, 2013.

KRAŠEVAC, IRENA, (ur.), *150 godina Hrvatskog društva likovnih umjetnika. Umjetnost i institucija*, Hrvatsko društvo likovnih umjetnika i Institut za povijest umjetnosti, Zagreb, 2018.

KRAŠEVAC, IRENA, Zagrebačka škola i hrvatska moderna. Proklamiranje umjetničke slobode u Zagrebu krajem 19. stoljeća, u: *Korijeni i krila. Vlaho Bukovac u Zagrebu, Cavtatu i Pragu 1893.–1903.*, katalog izložbe, (ur.) Petra Vugrinec et al., Galerija Klovićevi dvori, Zagreb, 2022., 153–173

KRAŠEVAC, IRENA – NOVINA, ARIANA, Planovi i faze gradnje Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu od 1895. do 1957. godine, u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 44/2 (2020.), 125–142

KRIZMAN, TOMISLAV, Naša umjetnička škola, u: *Obzor*, 49, 13. veljače 1910., 1

KRŠNJAVI, ISO, *Pogled na razvoj hrvatske umjetnosti u moje doba. Iz mojih zapisaka*, Hrvatsko kolo, Zagreb, 1905.

KRŠNJAVI, ISO, Vlaho Bukovac, u: *Umjetnost*, 5 (1922.), 3–6

MARKOVIĆ, ZDENKA, *Frangeš Mihanović. Biografija kao kulturno-historijska slika jedne epohe hrvatske umjetnosti*, Zagreb, 1954.

MARUŠEVSKI, OLGA, Viša škola za umjetnost i umjetni obrt – medij vremena, u: *Peristil*, 42/43 (1999./2000.), 115–125

MARUŠEVSKI, OLGA, Viša škola za umjetnost i umjetni obrt – medij vremena, u: *Akademija likovnih umjetnosti u Zagrebu 1907.-1997.*, monografija u povodu 90. obljetnice Akademije likovnih umjetnosti (ur.) Dubravka Babić, Zagreb, 2002., 25–51

MARUŠEVSKI, OLGA, *Društvo umjetnosti 1869.–1879.–1941.*, Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske, Zagreb, 2004.

MARUŠEVSKI, OLGA, Umjetnička kolonija. Od atelijera do Više škole za umjetnost i umjetni obrt i Akademije likovnih umjetnosti, u: *1907. Od zanosa do identiteta. Prvi profesori i prvi učenici Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu*, katalog izložbe u povodu 100. obljetnice ALU-a, Zagreb, Umjetnički paviljon, 2007., 18–27

MARUŠEVSKI, OLGA, *Iso Kršnjavi kao graditelj. Izgradnja i obnova obrazovnih, kulturnih i umjetničkih spomenika u Hrvatskoj*, I. izdanje, Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske, Zagreb, 1986., II. izdanje, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb, 2009.

NOVINA, ARIANA, Škola za arhitekturu na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu – Iblerova škola arhitekture, u: *Peristil*, 47 (2004.), 135–144

NOVINA, ARIANA, Radovi profesora i učenika Privremene više škole za umjetnost i umjetni obrt pri izgradnji Kraljevske sveučilišne knjižnice i Zemaljskog arhiva u Zagrebu, u: *Peristil*, 63 (2020.), 139–154

NOVINA, ARIANA, 115 godina Akademije likovnih umjetnosti, u: *Zagreb moj grad*, 83 (2022.), 26–31

PINTARIĆ, SNJEŽANA, Umjetnički atelijeri u Zagrebu od 1896. do 2007. godine, od istraživanja fenomena do smjernica muzealizacije, doktorski rad, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, 2020.

VUGRINEC, PETRA, Slikari u atelijeru. Međusobno portretiranje Vlahe Bukovca i Bele Csikosa Sesije i umjetnička djela nastala u njihovim prvim zagrebačkim atelijerima, u: *Peristil*, 58 (2015.), 121–134.

Spomenica Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu. Prigodom 50-godišnjice njenog osnutka (1907/8. – 1957/8.), Akademija likovnih umjetnosti i Izdavački zavod Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1958.

Spone. Zagrebačka likovna akademija i slovenski umjetnici između dvaju ratova, katalog izložbe, Nacionalni muzej moderne umjetnosti, Zagreb, 2021. (autorice izložbe Dajana Vlasisavljević, Asta Vrečko)

1907. od zanosa do identiteta. Prvi profesori i prvi učenici Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu, katalog izložbe, Umjetnički paviljon, Zagreb, 2008. (konceptija izložbe Ive Šimat Banov, Krunoslav Kamenov, Tajana Vrhovec Škalamera)

TKALČIĆ KOŠČEVIĆ, ANTONIJA, *Sjećanja na prve generacije Umjetničke akademije u Zagrebu*, Zagreb, 2007.

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO KULTURE

UPRAVA ZA ZAŠTITU KULTURNE BAŠTINE

Klasa: UP/I-612-08/18-03/0367

Urbroj: 532-04-01-01-01/6-19-10

Zagreb, 11. veljače 2019.

Ministarstvo kulture rješavajući o zahtjevu dr. sc. Katarine Horvat Levaj, znanstvene savjetnice u trajnom zvanju iz Zagreba, na temelju članka 100. stavka 1. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (Narodne novine br. 69/99, 51/03, 157/03, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 44/17 i 90/18) i članka 11. stavka 1. Pravilnika o uvjetima za dobivanje dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (Narodne novine, br. 98/18), u postupku izdavanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, na prijedlog Stručnog povjerenstva za utvrđivanje uvjeta za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, donosi

RJEŠENJE

1. Utvrđuje se da je **dr. sc. Katarina Horvat Levaj iz Zagreba**, OIB: 99892584662, stručno osposobljena za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara iz **članka 2. stavka 1. točke 5.** Pravilnika o uvjetima za dobivanje dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i to za **izrada konzervatorskih elaborata za nepokretno kulturno dobro** te joj se izdaje dopuštenje za obavljanje navedenih poslova.
2. Osoba iz točke 1. ovoga Rješenja dužna je o svakoj promjeni glede ispunjenja propisanih uvjeta za obavljanje poslova iz točke 1. ovoga Rješenja, pisano obavijestiti Ministarstvo kulture u roku od 8 dana od nastale promjene.
3. Po izvršnosti ovoga Rješenja, osoba iz točke 1. ovoga Rješenja, upisat će se u Upisnik specijaliziranih fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara pod rednim brojem **3130**.

Obrazloženje

Dr. sc. Katarina Horvat Levaj, znanstvena savjetnica u trajnom zvanju, podnijela je Ministarstvu kulture zahtjev za izdavanje dopuštenja za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara prema Pravilniku o uvjetima za dobivanje dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (Narodne novine, br. 98/18).

Navedenom zahtjevu priložene su preslike diplome profesora povijesti umjetnosti i arheologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu od 5. ožujka 1982. i doktorata Sveučilišta u Zagrebu od 1. prosinca 1995., popis obavljenih poslova na kulturnim dobrima te Izjava o poduzimanju potrebnih mjera iz članka 7. citiranog Pravilnika. Sukladno članku 10. stavku 1. i 2. citiranog Pravilnika, u postupku izdavanja dopuštenja, zatraženo je stručno mišljenje nadležnoga tijela.

Stručno je povjerenstvo na temelju priložene dokumentacije i stručnih mišljenja Konzervatorskog odjela u Varaždinu od 19. studenog 2018., Konzervatorskog odjela u Krapini od 8. studenog 2018., Konzervatorskog odjela u Dubrovniku od 6. studenog 2018., Konzervatorskog odjela u Rijeci od 5. studenog 2018., Konzervatorskog odjela u Požegi od 31. listopada 2018. i Konzervatorskog odjela u Osijeku od 29. listopada 2018., a sukladno članku 11. stavku 1. cit. Pravilnika, utvrdilo da postoje propisani uvjeti za obavljanje poslova iz čl. 2. st. 1. toč. 5. Pravilnika: izrada konzervatorskih elaborata za nepokretno kulturno dobro.

Fizička osoba kojoj je Ministarstvo kulture izdalo dopuštenje, dužna je poslove zaštite i očuvanja kulturnog dobra obavljati sukladno Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i propisima donesenim na temelju toga Zakona, sukladno članku 13. stavku 1. citiranog Pravilnika. Fizička osoba kojoj je Ministarstvo kulture izdalo dopuštenje, dužna je o svakoj promjeni glede ispunjavanja uvjeta propisanih citiranim Pravilnikom i drugih podataka vezanih uz njezino poslovanje, pisano obavijestiti Ministarstvo kulture u roku od osam dana od nastanka promjene radi unošenja izmjena u Upisnik, sukladno članku 12. stavku 1. citiranog Pravilnika.

Sukladno članku 100. stavku 5. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i članku 11. stavku 3. citiranog Pravilnika, a po izvršnosti ovoga Rješenja, upisat će se dr. sc. Katarina Horvat Levaj u Upisnik specijaliziranih fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, u kojemu će se evidentirati za koje je poslove ista dobila dopuštenje.

Iz gore navedenih razloga riješeno je kao u izreci ovoga Rješenja.

Uputa o pravnom lijeku:

Protiv ovog Rješenja nije dopuštena žalba, ali se može pokrenuti upravni spor tužbom nadležnom Upravnom sudu. Tužba se podnosi u roku od 30 dana od dana dostave ovog rješenja. Tužba se predaje nadležnom Upravnom sudu neposredno u pisanom obliku, usmeno na zapisnik ili se šalje poštom. Uz tužbu se dostavlja izvornik ili preslika ovoga Rješenja za Upravni sud, prijepis tužbe i priloga za tuženika, a ako ih ima i za svaku zainteresiranu osobu.

POMOĆNIK MINISTRICE

Dostavlja se:

1. dr.sc. Katarina Horvat Levaj, Institut za povijest umjetnosti, Ul. grada Vukovara 68, 10000 Zagreb (s povratnicom)
2. Konzervatorski odjeli Ministarstva kulture, svi
3. Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode u Zagrebu
4. Upisnik fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara, ovdje
5. Pismohrana, ovdje

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO KULTURE I MEDIJA

UPRAVA ZA ZAŠTITU KULTURNE BAŠTINE

Klasa: UP/I-612-08/22-03/0148

Urbroj: 532-05-01-01-01/6-22-3

Zagreb, 21. listopada 2022.

Ministarstvo kulture i medija, OIB: 37836302645, rješavajući o zahtjevu Ivane Haničar Buljan, dipl. ing. arh. iz Zagreba, OIB: 44422476568, na temelju članka 100. stavka 1. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih (Narodne novine broj 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 44/17, 90/18, 32/20, 62/20, 117/21, 114/2022) i temeljem članka 11. stavka 1. Pravilnika o uvjetima za dobivanje dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (Narodne novine broj 98/18), u postupku izdavanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, na prijedlog Stručnog povjerenstva za utvrđivanje uvjeta za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, donosi

RJEŠENJE

1. Utvrđuje se da je **Ivana Haničar Buljan, dipl. ing. arh. iz Zagreba**, stručno osposobljena za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara iz **članka 2. stavka 1. točaka 5., 6. i 7.** Pravilnika o uvjetima za dobivanje dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i to za **izradu konzervatorskih elaborata za nepokretno kulturno dobro, arhitektonskog snimka postojećeg stanja nepokretnog kulturnog dobra i idejnog, glavnog i izvedbenog projekta za radove na nepokretnom kulturnom dobru** te joj se izdaje dopuštenje za obavljanje navedenih poslova.
2. Osoba iz točke 1. ovoga Rješenja dužna je o svakoj promjeni glede ispunjenja propisanih uvjeta za obavljanje poslova iz točke 1. ovoga Rješenja, pisano obavijestiti Ministarstvo kulture i medija u roku od 8 dana od nastale promjene.
3. Rješenjem Klasa: UP/I-612-08/02-01-1243, Urbroj: 532-10-1/16-02-05 od 30. prosinca 2002. godine, Ivana Haničar Buljan, dipl. ing. arh. iz Zagreba, upisana je u Upisnik specijaliziranih pravnih i fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara pod rednim brojem **193**.

O b r a z l o ž e n j e

Ivana Haničar Buljan, dipl. ing. arh. iz Zagreba podnijela je zahtjev za izdavanje novog dopuštenja za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara, sukladno Pravilniku o uvjetima za dobivanje dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.

Zahtjevu su priložene preslike diplome Arhitektonskog fakulteta u Zagrebu od 17. lipnja 1996. i rješenja Hrvatske komore arhitekata od 30. rujna 2022. kojim se ukida rješenje kojim je određeno mirovanje članstva te se ponovno uspostavljaju prava i obveze stečene upisom u Imenik ovlaštenih arhitekata pod rednim brojem 2250. Priložen je i popis poslova obavljenih na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara te Izjava o poduzimanju potrebnih mjera sukladno članku 7. Pravilnika.

Stručno povjerenstvo je na temelju priložene dokumentacije te uvidom u Rješenje Klasa: UP/I-612-08/18-03/0274, Urbroj: 532-04-01-01-01/6-18-6 od 6. srpnja 2018., utvrdilo da sukladno članku 11. stavku 1. navedenog Pravilnika, postoje propisani uvjeti za obavljanje poslova iz članka 2. stavka 1. točaka 5., 6. i 7. Pravilnika: izrada konzervatorskih elaborata za nepokretno kulturno dobro, arhitektonskog snimka postojećeg stanja nepokretnog kulturnog dobra te idejnog, glavnog i izvedbenog projekta za radove na nepokretnom kulturnom dobru.

Fizička osoba kojoj je Ministarstvo kulture i medija izdalo dopuštenje, sukladno točki 1. ovoga Rješenja, dužna je poslove zaštite i očuvanja kulturnog dobra obavljati sukladno Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i propisima donesenim na temelju toga Zakona, sukladno članku 13. stavku 1. citiranog Pravilnika.

Fizička osoba kojoj je Ministarstvo kulture i medija izdalo dopuštenje, sukladno točki 1. ovoga Rješenja, dužna je o svakoj promjeni glede ispunjavanja uvjeta propisanih citiranim Pravilnikom i drugih podataka vezanih uz njezino poslovanje, pisano obavijestiti Ministarstvo kulture i medija u roku od osam dana od nastanka promjene radi unošenja izmjena u Upisnik, sukladno članku 12. stavku 1. citiranog Pravilnika.

Iz gore navedenih razloga riješeno je kao u izreci ovoga Rješenja.

Uputa o pravnom lijeku:

Protiv ovog Rješenja nije dopuštena žalba, ali se može pokrenuti upravni spor tužbom nadležnom Upravnom sudu. Tužba se podnosi u roku od 30 dana od dana dostave ovog rješenja. Tužba se predaje nadležnom Upravnom sudu neposredno u pisanom obliku, usmeno na zapisnik ili se šalje poštom. Uz tužbu se dostavlja izvornik ili preslika ovoga Rješenja za Upravni sud, prijepis tužbe i priloga za tuženika, a ako ih ima i za svaku zainteresiranu osobu.

RAVNATELJ

Tomislav Petrinec, dipl. ing. arh.

Dostavlja se:

1. Ivana Haničar Buljan, d.i.a., Tihomila Vidošića 2, 10000 Zagreb (s povratnicom)
2. Konzervatorski odjeli Ministarstva kulture i medija, svi
3. Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode u Zagrebu
4. Upisnik fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara, ovdje
5. Spis predmeta, ovdje

ISBN 978-953-373-017-2